

ŠVENTOJI JOANA

Šešių paveikslų kronika su epilogu

PIRMASIS PAVEIKSLAS

Gražus 1429 metų pavasario rytas Maso paupyje tarp Lotaringijos ir Sampanės. Vokulero pilis

Kapitonas Roberas de Bodrikuras, vidutinio rango bajoras, tarnaujantis karaliaus kariuomenėje,— gražus, iš pažiūros energingas, tačiau iš tikrųjų bevalis vyriškis, kuris stengiasi paslėpti šį savo trūkumą, be paliovos siaubingai rėkdamas ant savo ūkvaizdžio. Ūkvaizdis — niekingas padaras, džiūсна, praplikęs, galįs lygiai taip pat būti ir aštuoniolikos, ir penkiasdešimt penkerių metų amžiaus — žmogus, kurio jaunystė negali nuvysti, nes ji niekada nežydėjo

Abu yra saulėtame akmeninėmis sienomis kambaryje pirmajame pilies aukšte. Kapitonas sėdi prie paprasto tvirto ažuolinio stalo, tokioje pat kėdėje, atsisukęs kairiuoju profiliu. Ūkvaizdis stovi priešais jį kitoje stalo pusėje, jeigu aplamai tokią maldaujančią povyžą galima pavadinti stovėjimu. Užpakaly jo — atviras, vertikalai perdalintas tryliktojo šimtmečio langas. Kampe šalia lango — bokštelis, o jame siauros skliautinės durys į sraigtinius laiptus, kuriais galima nusileisti į kiemą. Po stalu — tvirta keturiomis kojomis taburetė, o palangėje — medinė skrynja

Roberas. Nėra kiaušinių! Nėra kiaušinių!! Po perkūnais, ką tu čia man šneki, kad nėra kiaušinių!

Ūkvaizdis. Ne dėl mano kaltės, senjore. Tokia dievo valia.

Roberas. Koks piktžodžiavimas! Sakai, kad nėra kiaušinių, ir už tai kaltini savo sutvėrėją?

Ūkvaizdis. O ką aš padarysiu, senjore? Aš pats juk nededu kiaušinių.

Roberas (*sarkastiškai*). Oho! Tu dar man iš to pokštus krėsi.

Ūkvaizdis. Ne, gink dieve, senjore. Mes taip pat turime apsieiti be kiaušinių, kaip ir jūs, senjore. Vištos nededa.

Roberas. Šitaip! (*Atsistodamas*) Nagi paklausyk.

Ūkvaizdis (*nuolankiai*). Klausau, senjore.

Roberas. Kas aš esu?

Ūkvaizdis. Kas jūs esate, senjore?

Roberas (*eidamas prie jo*). Taip. Kas aš esu? Roberas de Bodrikuras Vokulero pilies įgulos vadas ar koks piemuo?

Ūkvaizdis. Ak senjore, jūs gi žinote, kad esate čia didesnis ponas, negu pats karalius.

Roberas. Teisingai. O tu ar žinai, kas esi?

Ūkvaizdis. Aš esu niekas, senjore, tik turiu garbės būti jūsų ūkvaizdžiu.

Roberas (*žodis po žodžio remia jį prie sienos*). Tu ne tik turi garbės būti mano ūkvaizdžiu, bet ir pačiu prasčiausiu, išsižiojusiu, apsisnargliavusiu, nevalyvu, bukagalviu, niurzga ūkvaizdžių visoje Prancūzijoje. (*Grijta atgal prie stalo*)

Ūkvaizdis (*susigūžęs prie skrynios*). Taip, senjore. Tokiam dideliam ponui, kaip jūs, matyt, taip ir atrodo.

Roberas (*atsigręždamas*). Vadinasi, aš kaltas? Ai!

Ūkvaizdis (*eina artyn atsiprašinėdamas*). Ak senjore, jūs visada taip iškraipote mano nekalčiausius žodžius.

Roberas. Aš tau sprandą nusuksiu, jei tu kitą

kartą, paklaustas apie kiaušinius, išdrįsi man atsakyti, jog pats jų nededi.

Ūkvaizdis (*protestuodamas*). Ak senjore, ak senjore...

Roberas. Ne „ak senjore, ak senjore“, o „atsiprašau, senjore, atsiprašau“. Mano trys berberų vištos ir dar juodoji — dėsliausios visoje Šampanėje. O tu čion atėjęs tauziji, kad nėra kiaušinių. Kas juos pavogė? Pasakyk man, o jei ne — išspirsiu tave per pilies vartus už tai, kad meluoji ir mano gerą vagims pardavinėjai. Neužmiršk, kad ir pieno vakar trūko.

Ūkvaizdis (*beviltiškai*). Žinau, senjore, net labai gerai žinau. Nėra pieno, nėra kiaušinių, o rytoj nieko nebebus.

Roberas. Nieko! Tu viską pavogsi, a?

Ūkvaizdis. Ne, senjore, niekas nieko nepavogs. Ant mūsų krito prakeikimas, mes užkerėti.

Roberas. Tokiomis pasakomis man akių neapdumsi. Roberas de Bodrikuras degina raganas ir karia vagis. Eik! Atnešk man lig pietų keturis tuzinus kiaušinių ir du galonus pieno, o jei ne — tepasigaili dievas tavo kaulų. Aš tau parodysiu, kaip mane mulkinti. (*Vėl atsisėda prie stalo, tarytum šneka baigta*)

Ūkvaizdis. Aš sakau, senjore: kiaušinių nėra ir nebus — nors užmuškite! Nebus, kol Mergelė stovės prie vartų.

Roberas. Mergelė! Kokia Mergelė? Ką tu čia zauniji?

Ūkvaizdis. Mergaitė iš Lotaringijos, senjore. Iš Domremi*.

Roberas (*atsistoja baisiai įtūžęs*). Po šimts perkūnų! Po šimts velnių! Vadinas, ta mergiotė, kuri prieš dvi dienas įžūliai reikalavo, kad aš su ja pasikalbėčiau, ir kurią tau liečiau nusiųsti atgal pas tėvą ir pasakyti, kad jis gerai išpertų jai kailį, vis dar tebėra čia?

Ūkvaizdis. Aš sakiau jai, kad išeitų, senjore, bet ji neklauso.

Roberas. Aš gi neliepiu tau sakyti, kad ji išeitų, o liepiu išmesti ją lauk. Juk tavo žinioje penkiasdešimt ginkluotų vyrų ir tuzinas žaliūkų tarnų mano įsakymams vykdyti. Nejaugi jie jos bijo?

Ūkvaizdis. Ji labai atkakli, senjore.

Roberas (*čiupdamas ją už pakarpos*). Atkakli! Na, palauk. Aš paleisiu tave laiptais žemyn.

Ūkvaizdis. Ak senjore, labai prašau, nereikia.

Roberas. Tai sulaikyk mane, jei esi toks atkaklus. Juk tai visiškai lengva: kiekviena mergšė gali.

Ūkvaizdis (*suglemba jo rankose*). Senjore senjore, jūs nenusikratysite jos, išmesdamas mane.

Roberas ją paleidžia. Ūkvaizdis suklumpa ant grindų, ir, pasidavęs likimo valiai, žiūri į savo šeimininką

Na, matote, senjore, jūs kur kas atkaklesnis už mane. Bet ir ji tokia pat.

Roberas. Aš stipresnis už tave, kvaily.

Ūkvaizdis. Ne, senjore, ne dėl to. Jūs esate stipresnio charakterio. Ji silpnesnė už mus — menkutė mergiūkštė! — bet mes negalime jos išvaryti.

Roberas. Jūs — bailių gauja! Jūs jos bijote.

Ūkvaizdis (*atsargiai atsistoja*). Ne, senjore, mes bijome jūsų — o ji mums įkvepia drąsos. Iš tikrųjų, atrodo, kad ji ničnieko nebijo. Gal būt, jūs galėtumėte ją įbauginti.

Roberas (*įtūžęs*). Gal būt. Kur ji dabar?

Ūkvaizdis. Ten apačioj, kieme, senjore, kaip ir paprastai kalbasi su kareiviais. Ji visą laiką kalbasi su kareiviais, kai tik nesimeldžia.

Roberas. Meldžiasi? Oho! Tu tiki, kad ji meldžiasi, mulki? Aš pažįstu tokias mergas, kurios visą laiką kalbasi su kareiviais. Tegul dabar ji su manim

pašnekės. (*Jis prieina prie lango ir piktai sušunka*) Ei, tu ten!

Mergaitės balsas (*skardus, tvirtas ir šiurkštus*). Ar jūs man ką sakote, senjore?

Roberas. Taip, tau.

Balsas. Ar jūs vadas?

Roberas. Taip, velniai rautų už tavo išūlumą, aš vadas. Lipk aukšty. (*Kareiviams kieme*) Na, jūs ten, parodykit jai kelią ir tučtuojau pasiųskit ją aukšty. (*Jis grįžta nuo lango į savo vietą prie stalo ir pilnas didybės atsisėda*)

Ūkvaizdis (*pašnibždom*). Ji pati nori būti kareiviu. Ji nori, kad jūs jai duotumėte kareivišką aprangą, šarvus ir kardą, senjore. Tikra teisybė! (*Jis užlenda už Robero*)

Bokštelio duryse pasirodo Žana. Tai gražiai nuau-gusi septyniolikos-aštuoniolikos metų amžiaus sodžiaus mergina, padoriai apsirengusi raudonos spalvos drabužiais. Jos veidas kažkoks ypatingas: atokiai viena nuo kitos kiek iššokusios akys, kaip daugelio lakios vaizduotės žmonių, ilga, gražios formos nosis su plačiomis šnervėmis, ryžtingos, storos lūpos — viršutinė trumpa — ir dailus, atkaklus smakras. Ji žvaliai prieina prie stalo, nudžiugusi, kad pagaliau jai pasisekė prasiskverbti pas Bodrikurą, ir tikėdamasi sėkmės. Jo rūsti išvaizda nė truputėlio jos nesulaiko ir nebau-gina. Jos balsas skamba visiškai nuoširdžiai ir meiliai. Tai kupinas pasitikėjimo, labai patrauklus balsas, kuriam tikrai sunku atsispirti

Žana (*negrakščiai pritūpdama*). Labas rytas, maloningasis ponas kapitone; jūs turite duoti man arklių, šarvus, keletą kareivių ir pasiųsti mane pas dofina*. Toks mano valdovo įsakymas jums.

Roberas (*įsiutęs*). Tavo valdovo įsakymas! O kas gi, po velnių, tas tavo valdovas? Grįžk pas jį ir

pasakyk: aš ne jo vasalas ir jo įsakymų nevykdau. Aš esu bajoras Roberas de Bodrikuras ir klausau tik karaliaus įsakymų.

Žana (nuramindama jį). Taip, pone, visai teisingai. Mano valdovas — dangaus karalius.

Roberas. Juk ji pamišusi. (*Ūkvaizdžiui*) Kodėl tu, bukaproti, man anksčiau nepasakei?

Ūkvaizdis. Neužpykdykite jos, senjore, duokite jai, ko prašo.

Žana (nekantriai, bet draugiškai). Visi sako, kad aš pamišusi, kol pasikalba su manimi, pone. Bet klausykite, juk viešpats dievas liepia jums daryti tai, ką aš, jo įkvėpta, jums sakau.

Roberas. O man viešpats dievas liepia pasiųsti tavo atgal pas tėvą, ten užrakinti ir išvanoti iš tavęs visus kvailiojimus. Ką dabar pasakysi?

Žana. Jūs taip manote, pone, bet pamatysite, kad išeis visiškai kitaip. Štai jūs sakėte, kad manęs nepriimsite, o vis tik aš čia.

Ūkvaizdis (maldaudamas). Na va, senjore. Pats matote, senjore.

Roberas. Prikąsk liežuvį.

Ūkvaizdis (nusižeminęs). Klausau, senjore.

Roberas (Žanai, niršdamas, kad praranda patikėjimą savimi). Tai tu drįsti sakyti, kad aš sutikau tavo priimti, ką?

Žana (meiliai). Taip, pone.

Roberas (jausdamas, jog netenka pagrindo po kojų, padeda abu kumščius ant stalo ir impozantiškai išpučia krūtinę, norėdamas paslėpti nepageidautiną, tačiau jam gerai pažįstamą savijautą). Tai paklausk. Žinok, kaip aš pasakysiu, taip ir padarysiu.

Žana (susirūpinusi). Labai prašau, pone. Arklys kaštuos šešiolika frankų. Tai nemaži pinigai, bet aš galiu sutaupyti ant šarvų. Gausiu iš kokio kareivio senus šarvus, kurie ir man bus geri, aš juk labai tvir-

ta. Man nereikia tokių puošnių, pagal ūgį darytų šarvų, kaip jūs dėvite. Kareivių daug neprašysiu. Dofinas man duos visa, ko tik reiks atmušti priešui nuo apgulto Orleano.

R o b e r a s (apstulbintas). Atmušti priešui nuo apgulto Orleano?

Ž a n a (paprastai). Taip, pone, šitam žygiui ir siunčia mane dievas. Užteks, jeigu jūs duosite tris vyrus vykti su manimi, kad tik jie būtų geri žmonės ir gražiai su manimi elgtusi. Kai kas jau ir prižadėjo vykti drauge: Polis, Džekas ir...

R o b e r a s. Polis!! Išūli mergše, kaip tu drįsti mano akivaizdoje poną Bertraną de Pulanži vadinti Poliu?

Ž a n a. Jo draugai jį taip vadina, pone. Aš nė nežinojau, kad jis turi dar ir kitą vardą. Džekas...

R o b e r a s. Tai tikriausiai ponas Žanas de Mecas?

Ž a n a. Taip, pone. Džekas mielai noru vyks kartu. Jis labai malonus džentelmenas ir duoda man pinigų vargšams išdalinti. Aš tikiuosi, kad vyks ir Žanas Godseivas, ir šaulys Dikas, ir jų tarnai Žanas de Onekuras ir Žiuljenas. Jums, pone, dėl to nebus jokio vargo. Aš viską sutvarkiau, jums belieka tik įsakyti.

R o b e r a s (žiūri į ją apstulbęs iš nustebimo). Na, velniai mane griebtų!

Ž a n a (taip pat meiliai). Ne, senjore, dievas labai gailestingas, ir šventoji Kotryna su šventąja Margarita, kurios kasdien su manimi šnekasi,

Roberas išsižioja

jus užtars. Jūs nueisite į dangų, ir jūsų vardas nebus užmirštas per amžius kaip pirmojo žmogaus, kuris man padėjo.

R o b e r a s (ūkvaizdžiui, vis dar suirzęs, bet keisdamas balsą, nes jo mintys pakrypo kita linkme). Ar jį tiesą sako apie poną de Pulanži?

Ūkvaizdis (*karštai*). Taip, senjore, ir apie poną de Meca. Jie abu nori vykti su ja.

Roberas (*susimąstęs*). Hm! (*Prieina prie lango ir šaukia į kiemą*) Ei, jūs ten, pasakykit, kad pas mane ateitų ponas de Pulanži, girdite? (*Atsigręžęs į Žaną*) Eik laukan ir palauk kieme.

Žana (*nušvitusi šypsosi jam*). Gerai, pone. (*Išeina*)

Roberas (*ūkvaizdžiui*). Marš ir tu iš čia, kretantis kvaisha. Nenukėblink toli, ir nepaleisk jos iš akių. Aš greit ją vėl pašauksiu į viršų.

Ūkvaizdis. Dėl dievo meilės, taip ir padarykite, senjore. Pagalvokite apie dėsliausias vištas visoje Šampanėje ir...

Roberas. Verčiau pagalvok apie mano pušnis ir žiūrėk, kad jos neatsitrenktų į tavo užpakalį.

Ūkvaizdis paskubomis išeina ir tarpduryje susiduria su *Bertranu de Pulanži*. Tai flegmatiškas prancūzas, maždaug trisdešimt šešerių metų amžiaus, einęs Vokulero apygardos sargybos viršininko pareigas. Apsiblausęs ir išsiblaškęs, nekalbus, nebent kas nors jį pašnekina, bet ir tada atsako iš lėto ir nenoriai; žodžiu, jis kontrastas pasipūtusiam pagyrūnui, pažiūrėti energingam, tačiau iš tikrųjų bevaliui Roberui. Ūkvaizdis jį praleidžia ir dingsta

Pulanži atiduoda pagarbą ir stovi, laukdamas įsakymų

Roberas (*nuoširdžiai*). Aš ne tarnybos reikalais, Poli. Draugiškai pasikalbėti. Sėskitės. (*Užkabina koja taburetę ir ištraukia iš po stalo*)

Pulanži laisvai įeina į kambarį, padeda taburetę tarp stalo ir lango ir neskubėdamas atsisėda. Roberas, prisėdęs ant stalo krašto, pradeda draugiškai šnekėti

R o b e r a s. Paklauskite, Poli. Aš turiu pašnekėti su jumis kaip tėvas.

Pulanži akimirka susimąstęs žvelgia į jį, tačiau nieko nesako

R o b e r a s. Tai dėl tos mergaitės, kuri taip krito jums į akį. Aš jau mačiau ją. Ir kalbėjausi. Pirmiausia, ji — pamišusi. Bet tas nesvarbu. Antra, ji — ne paprasta sodietė, o iš pasiturinčiųjų. Tai labai svarbu. Aš pažįstu tą luomą. Jos tėvas pernai čia atstovavo savo kaimui vienoje byloje; mat, jis ten stambi žuvis. Ūkininkas, bet nekilingas. Jis dirba žemę ir iš to gyvena. Bet visgi ne baudžiauninkas ir ne paprastas artojas. Greičiausiai turi pusbrolių kokią advokatą arba dvasininką. Mūsų akimis, tokie žmonės, žinoma, — niekis. Bet jie gali pridaryti aibę nemalonumų vyresnybei. Kitaip sakant, m a n. Be abejo, jums tai atrodo labai paprastas daiktas: išveskite tą mergiotę, apdumсит akis, kad gabenate ją pas dofiną. Bet jeigu jūs ją įstumsite į bėdą, m a n galite padaryti be galo daug nemalonumų, nes aš esu jos tėvo senjoras ir turiu ją globoti. Todėl — draugai tai draugai, Poli, bet jos neliesk.

P u l a n ž i (*apgalvotai ir išraiškingai*). Apie šitą mergaitę kaip ir apie švenčiausiąją mergelę aš nedrįstu taip nedorai galvoti.

R o b e r a s (*nulipdamas nuo stalo*). Bet ji sako, kad jūs ir Džekas su Diku pasisiūlėte vykti kartu su ja. Kuriam galui? Negi jūs man tvirtinsite, kad tą beprotišką išmonę vykti pas dofiną laikote rimta?

P u l a n ž i (*lėtai*). Ji kažkokia ypatinga. Ten, sargybėje, kai kurie gan nepadoriai šneka ir elgiasi, bet prie jos nebuvo ištartas nė vienas žodis, kuris būtų įžeidęs ją kaip moterį. Prie jos jie liovėsi keiktis. Ne, ji kažkokia ypatinga. Ir todėl reikia išbandyti šią priemonę.

R o b e r a s. Na, jau na, Poli. Atsikvošėkite. Sveiku protu jūs niekada nepasižymėjote, bet čia tikrai per daug. (*Pasišlykštėdamas pasitraukia atgal*)

P u l a n ž i (*nesusijaudinęs*). Kas iš to sveiko proto? Jeigu mes turėtume bent kiek sveiko proto, tai prisijungtume prie Burgundijos kunigaikščio* ir Anglijos karaliaus*. Jų rankose pusė krašto — ligi pat Luaros. Jie užėmė Paryžių. Jie turi savo rankose ir šią pilį; jūs labai gerai žinote, kad mums teko ją perleisti Bedfordo kunigaikščiui*, ir jūs čia paliktas tik už garbės žodį. Dofinas lindi Šinone it žiurkė kertėje, tik žiurkė ginasi, o jis niekada nekovo. Mes netgi nežinome, ar jis tik r a s i s dofinas: jo motina tvirtina, jog ne, o ji juk turėtų žinoti. Tik pagalvokit! Pati karalienė tvirtina, kad jos sūnus neteisėtas.

R o b e r a s. Na, ji išleido savo dukterį už Anglijos karaliaus. Argi galima ją dėl to smerkti.

P u l a n ž i. Aš nieko ir nesmerkiu. Bet ar ne dėl jos kaltės dofinas nustumtas į patį užpečkį? O mes tai matome ir nieko nesakome. Anglai užims Orleaną, ir Pavainikis* neįstengs jų sustabdyti.

R o b e r a s. Bet užpernai jis sumušė anglus prie Montaržiso*. Aš buvau tada su juo.

P u l a n ž i. Nesvarbu. Jo vyrai dabar įbauginti, o stebuklų padaryti jis negali. Ir aš jums pasakysiu, kad mūsų padėties dabar niekas neišgelbės, nebent tik stebuklas.

R o b e r a s. Stebuklai — geras dalykas, Poli, tik visa bėda, kad dabar jų nebebūna.

P u l a n ž i. Ir aš taip galvojau, bet dabar tuo jau nebesu toks tikras. (*Atsistoja ir susimąstęs nužingsniuoja prie lango*) Šiaip ar taip, dabar toks laikas, kad reikia bet ko griebtis. O šioji mergaitė vis tiek kažkokia ypatinga.

R o b e r a s. O! Jūs manote, kad mergaitė gali daryti stebuklus?

Pulanži. Aš manau, kad pati mergaitė yra jau beveik stebuklas. Kaip bebūtų, ji — paskutinė korta, likusi mūsų rankose. Geriau lošti ją, negu iš karto pasiduoti. (*Jis nuslampa prie bokštelio*)

Roberas (*dvejodamas*). Jūs iš tikrųjų taip manote?

Pulanži (*atsigręždamas*). O kas mums daugiau liko manyti?

Roberas (*eidamas prie jo*). Klausykit, Poli. Ar jūs, manim dėtas, leistumėt šitokiai mergaitei išvilioti iš jūsų šešiolika frankų arkliui pirkti?

Pulanži. Aš užmokėsiu už arklį.

Roberas. Jūs?

Pulanži. Taip. Tuo aš laiduosiu už savo nuomonę.

Roberas. Jūs iš tikrųjų rizikuojate šešiolika frankų tokia beviltiška lošime?

Pulanži. Tai ne rizika.

Roberas. O kas gi?

Pulanži. Tikras dalykas. Jos žodžiai ir jos karštas tikėjimas į dievą uždegė mane.

Roberas (*nusivylęs juo*). Et! Jūs toks pat pamišėlis, kaip ir ji.

Pulanži (*atkakliai*). Mums dabar ir reikia pamišėlių. Patys matote, kur mus atvedė išmintingieji.

Roberas (*jo neryžtingumas dabar aiškiai nustelbia jo apsimestinį tvirtumą*). Aš būsiu paskutinis bailys. Betgi, jei jūs esate tikras...

Pulanži. Aš esu toks tikras, jog pasiryžęs nugabenti ją į Šinoną, jeigu tik jūs man nesukliudysite.

Roberas. Tai negražu. Jūs norite užkrauti atsakomybę man.

Pulanži. Atsakomybė teks vis tiek jums, kaip pasielgti benuspřestumėte.

Roberas. Taip. Tas ir yra. O kaipgi man nuspręsti? Jūs neįsivaizduojate, kokioje keblioje būklėje aš atsidūriau. (*Jis delsia, nesąmoningai vildamasis, kad už*

jį nuspręš Žana) Kaip jums atrodo, ar man nereikėtų dar kartą su ja pasišnekėti?

Pulanži (*atsistodamas*), Žinoma. (*Jis nueina prie lango ir sušunka*) Žana!

Žanos balsas. Ar jis mums leis vykti, Poli?

Pulanži. Lipk aukštyr. Eikš čia. (*Atsigręžia į Roberą*) Ar man išeiti?

Roberas. Ne, pasilikit ir paremkite mane.

Pulanži atsisėda ant skrynios. Roberas sugrįžta prie savo krėslų, bet nesisėda, norėdamas padaryti didesnę įspūdį. Įeina Žana su geromis naujienomis

Žana. Džekas sutinka apmokėti pusę arklio kainos.

Roberas. Ką?! (*Jis atsisėda pasiduodamas*)

Pulanži (*rimtai*). Sėskitės, Žana.

Žana (*truputį nustebusi, žiūri į Roberą*). Ar galima?

Roberas. Daryk, kas tau liepiama.

Žana tūpteliai ir atsisėda ant taburetės tarp jų. Roberas stengiasi atrodyti griežtas ir šitaip paslėpti savo sumišimą

Roberas. Kuo tu vardu?

Žana (*plepiiai*). Lotaringijoje mane visi vadino Žaneta. O čia aš esu Žana. Kareiviai mane vadina Mergele.

Roberas. Kokia tavo pavardė?

Žana. Pavardė? O kas tai yra? Mano tėvas kartais vadina save d'Arku, bet aš nežinau kodėl. Jūs matėte mano tėvą. Jis...

Roberas. Taip, taip, atsimenu. Tu, man regis, kilusi iš Dómremi kaimo Lotaringijoje.

Žana. Taip, bet argi tai svarbu? Juk mes visi kalbame prancūziškai.

Roberas. Neklausinėk, o atsakinėk. Kiek tau metų?

Ž a n a. Sako, kad septyniolika. O gal ir devyniolika. Neatsimenu.

• R o b e r a s. Ką tu ten pasakojai, kad šventoji Kotryna ir šventoji Margarita kasdien su tavimi kalbasi?

Ž a n a. Kalbasi.

R o b e r a s. O kaip jos atrodo?

Ž a n a (*staiga pasidaro atkakli*). Aš nieko jums apie tai nepasakosiu. Jos man neleido.

R o b e r a s. Bet ar tu iš tikrųjų jas matai, ir jos taip kalbasi su tavim, kaip aš?

Ž a n a. Ne, visai kitaip. Aš nemoku paaiškinti. Jūs neturite manęs klausinėti apie tuos balsus.

R o b e r a s. Ką tu čia kalbi? Apie kokius balsus?

Ž a n a. Aš girdžiu balsus, kurie man pasako, ką veikti. Jie eina iš dievo.

R o b e r a s. Jie eina iš tavo vaizduotės.

Ž a n a. Aišku. Juk taip mus ir pasiekia žinios iš dievo.

P u l a n ž i. Štai ir suvarė į ožio ragą.

R o b e r a s. Būkit ramus! (*Žanai*) Vadinas, dievas sako, kad tu turi išvaduoti apgultą Orleaną.

Ž a n a. Ir apvainikuoti dofiną Reimso katedroje.

R o b e r a s (*netekęs žado iš nustebimo*). Apvainikuoti dofiną! Negali būti!

Ž a n a. Ir išvyti anglus iš Prancūzijos.

R o b e r a s (*sarkastiškai*). O dar ką?

Ž a n a (*žavingai*). Tuo tarpu daugiau nieko. Ačiū, pone.

R o b e r a s. Matyt, tu galvoji, kad atmušti priešus taip lengva, kaip nuginti karvę iš lankos. Tu manai, kad kariauti gali kiekvienas, kas tik nori?

Ž a n a. Nemanau, jog tai labai sunku, kai dievas tavo pusėje ir kai esi pasiryžęs atiduoti savo gyvybę į jo rankas. Bet dauguma kareivių juk labai paprasti žmonės.

R o b e r a s (*niūriai*). Paprasti! O ar tau kada nors teko matyti kariaujant anglų kareivius?

Ž a n a. Jie taip pat tiktai žmonės. Dievas sutvėrė juos lygiai tokius, kaip ir mus. Jiems jis davė savą kraštą ir savą kalbą. Ne jo valia jie atėjo į mūsų kraštą ir stengiasi kalbėti mūsų kalba.

R o b e r a s. Kas tau prigrūdo į galvą tokių nesąmonių? Ar tu žinai, kad kareivis yra savo senjoro feodalo pavaldinys ir jam arba tau vis tiek, ar tas senjoras Burgundijos kunigaikštis, ar Anglijos karalius, ar Prancūzijos karalius? Kuo čia dėta jų kalba?

Ž a n a. Aš nieko nesuprantu, ką jūs šnekat. Mes visi esame dangiškojo karaliaus pavaldiniai, o jis kiekvienam davė savą šalį ir savą kalbą, liepdamas jų laikytis. Kitokių atveju, nukauti anglą mūsųje būtų žmogžudystė, ir jums, pone, po mirties grėstų pragaro liepsnos. Reikia galvoti ne apie savo pareigas senjorui, o apie savo pareigas dievui.

P u l a n ž i. Liaukitės, Roberai. Jūs nieku gyvu negalėsite jos nugincyti.

R o b e r a s. Iš tiesų? Prisiekiu šventuoju Dionyzu, mes dar pamatysime. (*Žanai*) Mes kalbame ne apie dievą, o apie žemiškus dalykus. Aš dar kartą, mergaite, tave klausiu: ar tu kada nors matei kariaujant anglų kareivius? Ar tu matei, kaip jie plėšia, degina ir šalį paverčia dykuma? Ar tu girdėjai pasakojimus apie jų Juodąjį prinčą*, kuris buvo net už patį velnią juodesnis? Arba apie Anglijos karaliaus tėvą?

Ž a n a. Nereikia jų bijoti, Roberai. . .

R o b e r a s. Po velnių! Aš ir nebijau. O kas tau leidžia vadinti mane Roberu?

Ž a n a. Taip jus pakrikštijo bažnyčioje viešpaties vardu. Visi kiti vardai yra jūsų tėvo, brolio arba kieno nors kito.

R o b e r a s. Tai gražiausia!

Ž a n a. Paklauskite manęs, pone. Kartą mes turėjome bėgti nuo anglų kareivių iš Domremi į gretimą kaimą. Paskui jie išėjo, bet trys sužeistieji pasiliko. Vėliau aš su tais vargšais godemais labai gerai susipažinau. Jie buvo perpus už mane silpnesni.

R o b e r a s. Ar tu žinai, kodėl jie vadinami godemais?

Ž a n a. Ne. Visi taip juos vadina.

R o b e r a s. Nes jie nuolat šaukiasi savo dievo, kad jis siųstų jų sieloms amžiną prakeikimą. Štai ką reiškia „godemas“ jų kalboje. Kaip tau patinka?

Ž a n a. Dievas jų pasigailės, o jie elgsis kaip geri jo vaikai, kai sugrįš į savo kraštą, kurį dievas jiems sutvėrė ir dėl kurio sutvėrė juos pačius. Aš girdėjau apie Juodąjį prinčą. Vos tik jis ižengė į mūsų krašto žemę, jį apsėdo velnias ir pavertė piktaja dvasia. Bet namie, tame krašte, kurį dievas jam sutvėrė, jis buvo geras žmogus. Visada taip esti. Jei aš nuvykčiau prieš dievo valią į Angliją jos užkariauti ir norėčiau ten gyventi ir kalbėti jų kalba, mane taip pat apsėstų velnias. O kai pasenčiau, mane šiurpas krėstų, prisiminus savo piktus darbus.

R o b e r a s. Gal būt, bet juo labiau tave apsės velnias, juo atkakliau kovosi. Štai kodėl godemai užims Orleaną, o tu ir dešimt tūkstančių tokių, kaip tu, jų nesulaikysite.

Ž a n a. V i e n a s tūkstantis tokių, kaip aš, gali juos sulaikyti. Dešimt tokių, kaip aš, gali juos sulaikyti, jei dievas bus su mumis. (*Nebegalėdama ilgiau ramiai nusėdėti, ji ūmai atsistoja ir prieina prie jo*) Jūs nesuprantate, pone. Mūsų kareiviai visuomet sumušami, nes jie kovodami tikrai žiūri, kaip išnešti sveiką kailį. Lengviausias būdas išnešti sveiką kailį — pabėgti. O mūsų riteriai galvoja tik apie pinigus, kuriuos gaus už įkaitus. Jiems rūpi ne nužudyti priešą, bet gauti už jį kuo daugiau pinigų. Bet aš juos visus išmokysiu kovoti, kad

Prancūzijoje būtų įvykdyta dievo valia. Ir tada jie išgins vargšus godemus nelyginant avis. Judu su Poliu sulauksite tos dienos, kai Prancūzijos žemėje nebeliks nė vieno anglų kareivio. Ir tada mes turėsime tik vieną karalių. Ne feodalinį anglų karalių, o dievo skirtą Prancūzijos karalių.

R o b e r a s (*į Pulanži*). Visa tai niekai, Poli. Bet kareiviai gali patikėti, nors mes jokių būdu negalėjome įkvėpti jiems kovos dvasios. Gal net ir dofinas patikėtų. O jeigu jinai įkvėps drąsos jam, tai įkvėps ir bet kam kitam.

P u l a n ž i. Pamėginkime, nuo to blogiau nebus. Kaip jums atrodo? O mergaitė vis tik kažkokia ypatinga...

R o b e r a s (*atsigręždamas į Žaną*). Na, dabar paklausk ir (*beviltiškai*) nepertrauk manęs, kol aš viską apgalvosiu.

Ž a n a (*vėl klestelia ant taburetės it paklusni mokinukė*). Klausau, pone.

R o b e r a s. Įsakau tau vykti į Šinoną. Palydės šis džentelmenas ir trys jo draugai.

Ž a n a (*spindėdama džiaugsmu, sudeda rankas*). O pone! Jūsų galva it šventojo apsupta šviesos aureole.

P u l a n ž i. O kaip ji pateks pas karalių?

R o b e r a s (*išsigandęs žiūri aukštyn, kur ta aureolė*). Nežinau. O kaip ji pas mane pateko? Jeigu dofinas jos neprisileis, vadinas, jis vertesnis, negu aš galvojau. (*Atsistodamas*) Nusisųsiu ją į Šinoną, ir tegul ji pasako, kad aš ją atsiunčiau. O paskui tesižino, aš nieko daugiau negaliu padėti.

Ž a n a. O apranga? Aš galiu užsidėti šarvus, ar ne, pone?

R o b e r a s. Dėkis, ką tik nori. Aš nusiplaunu rankas.

Ž a n a (*nežmoniškai sujaudinta savo pasisekimo*). Eiva, Poli. (*Ji išdumia lauk*)

R o b e r a s (*paduoda ranką Pulanži*). Sudie, drauguži, aš užsikroviau didelę atsakomybę. Maža kas būtų tai padaręs. Bet, pasak jūsų, ji kažkokia ypatinga.

P u l a n ž i. Taip, ji kažkokia ypatinga. (*Išeina*)

R o b e r a s, *vis dar abejodamas, ar jo neapmulkino išprotėjusi ir, be to, dar už jį žemesnės socialinės padėties moteriškė, pasikrapšto galvą ir iš lėto sugrįžta atgal nuo durų. Įbėga ūkvaizdis su krepšiu*

Ū k v a i z d i s. Senjore, senjore...

R o b e r a s. Kas dar?

Ū k v a i z d i s. Vištos deda kaip pasiutusios. Penki tuzinai kiaušinių.

R o b e r a s (*krūptelia ir sustingsta, persižegnoja ir išblyškusiomis lūpomis sulemena*). Viešpatie Jėzau Kristau! (*Garsiai, bet tarsi pritrūkęs kvapo*) Ji tikrai dievo siųsta.

ANTRASIS PAVEIKSLAS

Šinonas Turenėje. Dalis sosto menės pilyje atitverta užuolaida ir padarytas priimamasis. Reimso arkivyskupas, jau penktą dešimtį bebaigiąs apkūnus prelatus — jis politikas, ir tik iš jo imponantiškos laikysenos pasakytum, kad tai dvasininkas — drauge su kamerheriu de la Tremuju, baisiu pasipūtėliu — tikru vyno maišu — laukia dofino. Į dešinę nuo jų — durys. 1429 metų kovo mėnesio aštunta diena. Pavakare. Arkivyskupas stovi oriai, tuo tarpu kamerheris jo kairėje širsta nepaprastai susierzinęs*

L a T r e m u j i s. Ką, po velnių, galvoja tas dofinas, versdamas mus taip ilgai laukti? Nesuprantu, iš kur jūs turite tiek kantrybės stovėti it akmenis stabas!

A r k i v y s k u p a s. Matote, aš arkivyskupas. O arkivyskupas yra savotiškas stabas. Šiaip ar taip, jis pripratęs stovėti ramiai ir kantriai kęsti paikas kalbas. Be to, mano brangusis kamerheri, priversti kitus laukti — tai karališkoji dofino teisė, ar ne?

L a T r e m u j i s. Velniai griebtų tą dofiną! Atleiskit man, monsinjore. Ar jūs žinote, kiek jis man skolingas?

A r k i v y s k u p a s. Neabejoju, kad daug daugiau negu man, nes jūs kur kas už mane turtingesnis. Manau, kad jis ištraukė iš jūsų viską, ką tik galėjote paskolinti. Su manimi jis taip pat pasielgė.

L a T r e m u j i s. Paskutinį kartą iš manęs jis išlupo dvidešimt septynis tūkstančius. Apskritus dvidešimt septynis tūkstančius!

A r k i v y s k u p a s. Kur jis juos deda? Jis dėvi tokius senais drabužiais, kad aš juos ir vikarui gėdyčiausi atiduoti!

L a T r e m u j i s. O pietums valgo viščiuką arba gabalėlį avienos. Iš manęs ištraukė paskutinį skatiką, o neturi ko parodyti.

Tarpdury pasirodo pažas

Pagaliau!

P a ž a s. Ne, monsinjore, čia dar ne jo didenybė. Atvyko ponas de Re.

L a T r e m u j i s. Jaunasis Mėlynbarzdis! Kuriam galui apie jį praneši?

P a ž a s. Su juo kapitonas La Hiras*. Atrodo, ten kažkas atsitiko.

Įeina Žilis de Re — dvidešimt penkerių metų jaunuolis, elegantiškas, pasitikįs savimi, su garbanota mėlynai dažyta barzdele, o tai nemažas išsišokimas rūmuose, kur visi vaikšto švariai nusiskutę. Stengiasi būti labai malonus, bet jam trūksta įgimto linksmumo, todėl jis neatrodo labai mielas. Po vienuolikos metų, kai jis drįs pasipriešinti bažnyčiai, bus apkaltintas, jog dėl malonumo įvykdė baisias žiaurymes, ir bus pakartas. Bet kol kas kartuvių šešėlis ant jo dar nekrinta. Jis linksmi prieina prie arkivyskupo. Pažas pasišalina*

Mėlynbarzdis. Jūsų nuolankus avinėlis, arkivyskupe. Laba diena, senjore! Ar žinote, kas atsitiko La Hirui?

L a T r e m u j i s. Tur būt, tiek keikėsi, kad gavo priepuolį.

Mėlynbarzdis. Ne, priešingai. Keikūną Franką, vienintelį žmogų visoje Turenėje, kuris galėtų keiksmiais nugalėti La Hirą, šiandieną kažkoks kareivis perspėjo, kad, girdi, nedera keiktis, stovint prie mirties slenksčio.

Arkivyskupas. Taip pat ir kitais atvejais. Bet negi keikūnas Frankas stovėjo prie mirties slenksčio?

Mėlynbarzdis. Taip. Jis ką tik įkrito į šulinį ir prigirė. La Hiras iš baimės vos nepamišo.

Įeina kapitonas La Hiras. Jis senas karo vilkas, kuriam svetimas dvaro etiketas ir labiau būdingi kareivinių įpročiai

Mėlynbarzdis. Aš jau viską papasakojau kamerheriui ir arkivyskupui. Arkivyskupas sako, kad jūs žuvēs žmogus.

La Hiras (*praeina pro Mėlynbarzdį ir atsistoja tarp arkivyskupo ir La Tremujo*). Čia menki juokai. Reikalas daug blogesnis, negu mes manėme. Tai buvo ne kareivis, o šventoji, persirengusi kareiviu.

Arkivyskupas
Kamerheris } (*visi kartu*). Šventoji!
Mėlynbarzdis }

La Hiras. Taip, šventoji. Ji čia prasibrovė su penkiais palydovais iš Šampanės. Jie keliavo tokiomis vietomis, kur knibždėte knibžda burgundų, godemų, dezertyrų, plėšikų ir dar dievažin kokių valkatų,— ir per visą laiką nesutiko nė gyvos dvasios, tik vietinius valstiečius. Aš pažįstu vieną iš jų — tai de Pulanži. Jis sako, kad ji šventoji. Tebūnu amžinai pasmerktas, jei dar kada nors susikeiksiu!

Arkivyskupas. Labai dievobaiminga pradžia, kapitone.

Mėlynbarzdis ir La Tremujis juokiasi

Vėl pasirodo pažas

P a ž a s. Jo didenybė!

Jie nerūpestingai sustoja pagarbiomis pozomis. Praskleidęs užuolaidą, su kažkokiu raštu rankose įeina dofinas, iš tikrųjų po savo tėvo mirties jau karalius Karolis VII, bet dar nekarūnuotas. Jis dvidešimt šešerių metų amžiaus, apgailėtinos išvaizdos, o kadangi pagal to meto madą reikėjo švariai skustis ir tiek vyrai, tiek moterys turėjo slėpti kiekvieną plaukelį po galvos apdangalu, jis atrodo visiškai nepatraukliai. Mažytės, siauros, arti viena kitos akys, ilga kumpa nosis, nulinkusi ant storos, trumpos viršutinės lūpos, o išraiška it mažo šunyčio, kuris pripratęs būti spardomas, bet nenori nei pasitaisyti, nei nusileisti. Tačiau jis nėra nei niekšas, nei kvailys, be to, jis turi savotiško įžūlaus humoro ir todėl pokalbiuose sugeba atsikirsti. Jis prieina prie arkivyskupo iš kairiojo šono. Mėlynbarzdis ir
La Hiras pasitraukia prie užuolaidos.

Karolis. O arkivyskupe, ar jūs žinote, ką man iš Vokulero atsiuntė Roberas de Bodrikuras?

Arkivyskupas (*niekinamai*). Manęs nedomina jūsų naujais žaislais.

Karolis (*pasipiktinęs*). Tai ne žaislas. (*Apmaudingai*) Kaip sau norite, man vis vien, jei ir nesidomėsit.

Arkivyskupas. Jūsų kilnybė visai be reikalo užsigaunate.

Karolis. Dėkoju. Jūs visada pasiryžęs mokytis, tiesa?

La Tremujis (*šturkščiai*). Užteks urzgauti. Ką jūs ten turite?

Karolis. O kas jums darbo?

La Tremujis. Aš privalau žinoti, kas vyksta tarp jūsų ir Vokulero įgulos. (*Jis ištraukia raštą iš dofino rankos ir pradeda gan sunkiai skaityti, vedžiodamas žodžius pirštu ir tardamas skiemenį po skiemenio*)

Karolis (*įsižeidęs*). Visi jūs manote gali elgtis su manimi kaip tinkami, nes aš jums skolingas ir nemoku kautis. Tačiau mano gyslomis teka karališkas kraujas.

Arkivyskupas. Net ir tuo kai kas abejoja, jūsų kilnybe. Vos gali atpažinti, kad jūs Karolio Išmintingo* anūkas.

Karolis. Aš nebenoriu daugiau girdėti apie savo senelį. Jis buvo toks išmintingas, kad susigrobė visą šeimos išmintį net per ištisas penkias kartas į priekį. O man teko likti tokiu pasigailėtinu kvailiu, kad kiekvienas dabar iš manęs tyčiojasi ir įžeidinėja.

Arkivyskupas. Tvardykitės, jūsų kilnybe. Tokie išsišokimai jums netinka.

Karolis. Vėl pamokymas! Dėkoju. Kaip gaila, kad angelai ir šventieji jums nepasirodo, nors jūs ir arkivyskupas.

Arkivyskupas. Ką jūs tuo norite pasakyti?

Karolis. Nagi paklauskite va šito storžievio. (*Rodo į La Tremujį*)

La Tremujis (*įsiutęs*). Prikąskit liežuvį. Girdite?

Karolis. Girdžiu, girdžiu. Nėra čia ko plyšoti ant visos pilies. Geriau nueitumėt pašūkautumėt ant anglų ir sumuštumėt juos, mane gindamas.

La Tremujis (*užsimodamas kumščiu*). Ak tu nesubrendęs...

Karolis (*užlenda už arkivyskupo*). Tik nebandykite pakelti rankos prieš mane. Tai valstybės išdavimas.

La Hiras. Ramiau, hercoge! Ramiau!

Arkivyskupas (*ryžtingai*). Na, na! Taip nedera elgtis. Ponas kamerheri, labai prašau! Reikia prisilaukyti šiekios tokios tvarkos. (*Dofinui*) O jūs, jūsų kilnybe, jeigu jau nesugebate valdyti savo karalystės, tai bent save valdykite.

Karolis. Vėl pamokymas! Dėkoju.

La Tremujis (*paduoda raštą arkivyskupui*). Štai perskaitykite man tą prakeiktą laišką. Dofinas taip mane įsiutino, kad kraujas gyslose užvirė. Nebegaliu nė vienos raidės išskaityti.

Karolis (*grįžta atgal ir žvelgia per kairįjį La Tremujo petį*). Aš jums perskaitysiu, jei norite. Jūs žinote, kad aš mokau skaityti.

La Tremujis (*su didžiausia panieka, nė kiek neįžeistas šios pašaipos*). Taip, daugiau jūs niekam ir netinkate, kaip tik skaityti. Arkivyskupe, ar jūs ten ką susigaudote?

Arkivyskupas. Tikėjau, kad de Bodrikuras turi daugiau sveiko proto. Antai jis siunčia kažkokią pakvaišusią sodietę...

Karolis (*pertraukia*). Ne, jis siunčia šventąją, angelą. Ir ji atvyko pas mane, pas mane — savo karalių, o ne pas jus, arkivyskupe, nors jūs ir šventas žmogus. Ji pažįsta karališkąjį kraują, ne taip, kaip jūs. (*Jis išdžiūina prie užuolaidos ir atsistoja tarp Mėlynbarzdžio ir La Hiro*)

Arkivyskupas. Jums negalima leisti pasimatyti su ta pamišusia mergše.

Karolis (*apsigręždamas*). Bet aš karalius. Ir aš noriu ją matyti.

La Tremujis (*grubiai*). Tada jai nebus leista pasimatyti su jumis. Aišku?

Karolis. Sakau, kad pasimatysiu. Šį kartą nenusileisiu...

Mėlynbarzdis (*juokiasi iš jo*). Mat, koks neklaužada. O ką gi pasakys jūsų išmintingasis senelis?

Karolis. Ai, koks jūs neišmanėlis, Mėlynbarzdi. Mano senelis turėjo šventąją, kuri melddamasi pakildavo į orą ir pasakydavo jam visa, ką tik jis geisdavo žinoti. Mano vargšas tėvas turėjo dvi šventąsias: Mariją Majietę ir Gaskonę Avinjonietę. Tai ypatinga mū-

sų šeimos privilegija. Ir kaip sau norite, bet aš taip pat turėsiu savo šventąją.

Arkivyskupas. Toji mergšė ne šventoji. Jos net padoria moterimi negalima laikyti. Ir rengiasi ji ne kaip visos moterys. Apsitaisiusi kareiviškais drabužiais, jodinėja su kareiviais po visą kraštą. Negi jums atrodo, kad tokią ypata galima įleisti į jūsų kilnybės dvarą.

La Hiras. Palaukit! (*Eina prie arkivyskupo*) Jūs sakote, kad mergaitė su šarvais, apsirengusi kaip kareivis?

Arkivyskupas. Taip ją nusako Bodrikuras.

La Hiras. Prisiekiu visais pragaro velniais... O viešpatie, atleisk man! Ką aš čia šneku? Prisiekiu švenčiausiąja panele ir visais šventaisiais — tai tas pats angelas, kuris pasiuntė myriop keikūną Franką už tai, kad šis keikėsi.

Karolis (*triumfuoja*). Na, matote! Stebuklas!

La Hiras. Ji mus visus pasiųs myriop, jei mes jai pastosim kelią. Dėl dievo meilės, arkivyskupe, sergėkitės.

Arkivyskupas (*griežtai*). Kvailystė. Niekas nebuvo pasiųstas myriop. Girtas paleistuvis, kuris jau šimtąkart buvo išbartas už keiksmus, įkrito į šulinį ir prigirė. Grynas sutapimas.

La Hiras. Nežinau, kas yra tas sutapimas. Žinau tik tiek, kad žmogus nebegyvas ir jinaį jam pasakė, jog jis mirs.

Arkivyskupas. Mes visi mirsim, kapitone.

La Hiras (*persižegnoja*). Apsaugok, viešpatie. (*Jis pasitraukia ir nebedalyvauja pašnekesyje*)

Mėlynbarzdis. Mes galime lengvai išaiškinti, ar ji šventoji, ar ne. Kai ji ateis, apsimeskime, kad aš esu dofinas, ir pamatysime, ar ji mane pažins.

Karolis. Gerai, aš sutinku. Jeigu ji nepažins karališkojo kraujo, aš su ja nė neprasidėsiu.

Arkivyskupas. Tik bažnyčia gali paskelbti šventuosius. O Bodrikuras tegul rūpinasi savo reikalais ir tenedrįsta pasisavinti dvasios ganytojų teisių. Aš pasakiau: mergaitė nebus čia įleista.

Mėlynbarzdis. Bet, arkivyskupe...

Arkivyskupas (*rūsčiai*). Aš kalbu bažnyčios vardu. (*Dofinui*) Ar ir dabar drįsite ją priimti?

Karolis (*išsigandęs, bet nepatenkintas*). Žinoma, jeigu jūsų eminencija grąsinate atskirti nuo bažnyčios, aš neturiu ką bepasakyti. Bet jūs neperskaitėte laiško pabaigos. Bodrikuras rašo, kad ji atmuš anglus nuo Orleano ir nugalės juos.

La Tremujis. Nesąmonė.

Karolis. Na, tai gal jūs išgelbėsite Orleaną, jūs gi toks karingas?

La Tremujis (*iširdęs*). Nedrėbkite man to į akis, girdite? Aš esu daugiau kariavęs, negu jūs per visą savo gyvenimą kariausite. Bet aš juk negaliu visur suspėti.

Dofinas. Na, tai jau šis tas.

Mėlynbarzdis (*ateina ir atsistoja tarp arkivyskupo ir Karolio*). Jūsų kariuomenei prie Orleano vadovauja Diunua. Narsusis Diunua, gražuolis Diunua, nuostabusis, nenugalimasis Diunua, visų damų numylėtinis, žavusis pavainikis! Ar gali paprasta sodietė padaryti tai, ko jis neištengė padaryti?

Karolis. Tai kodėl jis neatmuša priešų?

La Hiras. Vėjas nepalankus.

Mėlynbarzdis. Kaip gali vėjas jam trukdyti? Juk Orleanas ne prie jūros.

La Hiras. Jis prie Luaros upės, o anglai laiko užėmę tiltą. Norėdamas užklupti juos iš užnugario, jis turi plukdyti savo karius prieš vandenį ir skersai upę. Bet jis negali to padaryti, nes vėjas, kaip velnio apšėstas, pučia ne į tą pusę. Jam nusibodo mokėti kunigams, kad šie melstųsi, jog papūstų vakaris. Čia reikia

stebuklo. Jūs sakote, kad tai, ką mergaitė padarė keikūnui Frankui, ne stebuklas. Na, ir tegul! Bet tai pribaižė Franką. Gal ir nebus stebuklas, jeigu ji pakreips vėją, kaip nori Diunua, bet tai gal pribaižs anglus. Tad kas čia blogo, jei pabandysime?

Arkivyskupas (*tuo tarpu baižė skaityti laišką ir labai susimąstė*). Atrodo, kad de Bodrikuras iš tikrųjų nepaprastai paveiktas.

La Hiras. De Bodrikuras — tikras asilas, bet jis karys. Ir jeigu jis tiki, kad ji gali sumušti anglus, tai ir visa kariuomenė tuo patikės.

La Tremujis (*arkivyskupui, kuris vis dar dvejoja*). Na, tesišino. Diunua kariai, nors jis ir kažkaip stengsis, vis tiek atiduos miestą, jeigu niekas jiems neįkvėps drąsos.

Arkivyskupas. Bažnyčia privalo apklausinėti mergaitę, prieš nusprendama, ką su ja veikti. Tačiau jeigu jūsų kilnybė geidžia, tegul jinai pasirodo dvare.

La Hiras. Aš surasiu ir pasakysiu jai. (*Išėina*)

Karolis. Na, eikš, Mėlynbarzdi. Padarysim taip, kad ji manęs nepažintų. Jūs apsimesite esąs dofinas. (*Jis nueina pro užuolaidas*)

Mėlynbarzdis. Apsimesti, kad aš — tas minkštaprotis! O šventasis Mykolai! (*Nuseka paskui dofiną*)

La Tremujis. Įdomu, ar jinai jį pažins.

Arkivyskupas. Aišku, pažins.

La Tremujis. O kaip? Iš kur ji gali žinoti?

Arkivyskupas. Ji žino tai, ką žino kiekvienas šinonietis: kad dofinas — biaučiausias išvaizdos ir prasčiausiai apsirengęs asmuo visame dvare ir kad vyras su mėlyna barzda — tai Žilis de Re.

La Tremujis. Man ir į galvą neatėjo.

Arkivyskupas. Jūs ne taip pripratęs prie stebuklų, kaip aš. Tai mano sritis.

La Tremujis (*nustebęs ir šiek tiek pasipiktinęs*). Betgi tai būtų visai ne stebuklas!

Arkivyskupas (*ramiai*). O kodėl?

La Tremujis. Na, klausykit, kas gi yra stebuklas?

Arkivyskupas. Stebuklas, mano drauge, tai įvykis, kuris sužadina tikėjimą. Čia glūdi stebuklų esmė ir užduotis. Jie gali atrodyti labai nuostabūs žmonėms, kurie juos regi, ir labai paprasti tiems, kurie juos padaro. Bet tai nesvarbu. Jeigu jie sutvirtina arba pagimdo tikėjimą, vadinasi, jie — tikri stebuklai.

La Tremujis. Net ir tuomet, jeigu tai grynas melas?

Arkivyskupas. Melas apgaudinėja. O įvykis, kuris sužadina tikėjimą, neapgaudinėja, todėl tai ne melas, o stebuklas.

La Tremujis (*sutrikęs kasosi sprandą*). Taigi, taigi. Kadangi jūs arkivyskupas, matyt, jūs teisus. Mano manymu, tai įtartina. Bet aš ne dvasininkas ir nenusimanau apie tokius daiktus.

Arkivyskupas. Jūs ne dvasininkas, bet diplomatas ir karys. Ar pasisektų priiversti mūsų piliečius mokėti mokesčius, o kareivius aukoti savo gyvybes, jeigu jie žinotų ne tai, kas jiems rodomi, bet kas iš tikrųjų dedasi?

La Tremujis. Jokiu būdu, prisiekiu šventuoju Dionyzu! Per vieną dieną viskas apvirstų aukštybų kojomis.

Arkivyskupas. Negi taip sunku būtų pasakyti jiems visą tiesą?

La Tremujis. Ką jūs? Jie nepatikėtų.

Arkivyskupas. Na, matot. Bažnyčia turi valdyti žmones jų sielos labui taip, kaip jūs turite valdyti juos jų kūno labui. Todėl bažnyčia turi daryti tą pat, ką ir jūs: stiprinti jų tikėjimą poezija.

La Tremujis. Poezija? Aš pasakyčiau — apgausytėmis.

Arkivyskupas. Ir būtumėt neteiskus, mano drauge. Alegorinis pamokymas netampa melu dėl to, kad jis vaizduoja įvykius, kurių niekada nebuvo. Stebuklai nepasidaro apgaule dėl to, kad dažnai — nepasakyčiau, jog visada — jie būna tokie paprasti ir nekalti prasimanymai, kuriais ganytojas nori sutvirtinti savo kaimenės tikėjimą. Kai mergaitė pažins dofiną dvasiškių tarpe, man tatau nebus stebuklas, nes aš žinosiu, kaip tas įvyko, ir mano tikėjimas dėl to nė kiek nesustiprės. Bet tiems, kurie čia pamatys antgamtinę jėgą ir, ūmai pajutę dievo galybę, užmirš savo nuodėmingą kūną, tai bus stebuklas ir dar palaimintas stebuklas. Ir jūs pamatysite, kad labiausiai paveikta bus pati mergaitė. Ji užmirš, kaip iš tikrųjų pažino dofiną. Gal būt, ir jūs taip pat.

La Tremujis. Norėčiau turėti tiek gudrumo, kad galėčiau suprasti, kiek jūs esate dievo skirtas arkivyskupas ir kiek pati klastingiausia Turenės lapė. Na, eime, o kitaip praleisime tokią pramogą. Stebuklas ar ne, o pamatyti vis tiek norėčiau.

Arkivyskupas (*valandėlei jį sulaiko*). Nema-nykit, kad aš mėgstu eiti netiesiais keliais. Dabar žmonėse gimsta nauja dvasia; mes esame laisvesnės epochos aušroje. Jei būčiau eilinis vienuolis ir man nereikėtų valdyti kitų, ieškodamas savo sielai ramybės, geriau kreipčiausi į Aristotelį ir Pitagorą, negu į šventuosius su visais jų stebuklais.

La Tremujis. O kas gi, velniai griebtų, buvo tas Pitagoras?

Arkivyskupas. Išminčius, kuris sakė, kad žemė apvali ir sukasi aplink saulę.

La Tremujis. Na, ir mulkis. Ar jis akių neturėjo, ar ką?

Jiedu nueina pro užuolaidas, kurios beveik tuo pat metu prasiskleidžia, ir pasirodo visa sosto menė, kurioje

susirinkę dvariškiai. Kairėje, ant pakylės, du sostai. Mėlynbarzdis stovi ant pakylės teatrališka poza, vaizduodamas karalių; jis, kaip ir visi dvariškiai, akivaizdžiai gėrasi sugalvotu pokštu. Už pakylės užuolaida pridengta arka, o pagrindinės durys, saugojamos ginkluotų sargybinių, yra kitoje menės pusėje. Nuo jų ligi pakylės išsirikiavę dvariškiai paliko taką. Karolis stovi tarp jų maždaug viduryje salės. La Hiras jo dešinėje, o arkivyskupas — kairėje, šiek tiek arčiau pakylės. La Tremujis stovi antroje pakylės pusėje. Už arkivyskupo kairiajame sosto sėdi hercogienė La Tremuj, vaizduojanti karalienę, o aplink ją grupė dvaro damų. Dvariškiai taip garsiai plepa, kad niekas nepastebi tarpdury pasirodžiusio pažo

P a ž a s. Hercogas. . .

Niekas neklauso

Hercogas. . .

Šnekos nenutyla. Įsižeidęs, kad jam nepasisekė jų perrekti, pažas pagriebia iš artimiausio sargybinio alebardą ir stuktelia jį į grindis. Šnekos nutyla, ir visi tylėdami žiūri į jį

Dėmesio! (Gražina alebardą sargybiniui) Vandomo hercogas pristato jo didenybei Žaną, pramintą Mergele.

Karolis (pridedamas pirštą prie lūpų). T-š-š-š! (Jis pasislepia už greta stovinčio dvariškio ir vogčiomis žiūri, kas dedasi)

Mėlynbarzdis (iškilmingai). Tėprisiartina prie sosto.

Drovus ir nešnekus didikas įveda Žaną, apsirengusią kareiviškais drabužiais, trumpai apkirptais, ant veido užkritusiais plaukais. Ji ištrūksta iš jo ir sustojusi smalsiai akimis ieško dofino

Hercogienė (*artimiausiai jamai*). O viešpatie! Kokie jos plaukai!

Visos damos prapliumpa juoku

Mėlynbarzdis (*vos ištvėrdamas nesijuokęs, mostelia ranka, kad šios nusiramintų*). T-š-š-š! Mielosios damos!

Žana (*visiškai nesutrikusi*). Aš taip šukuojusi, nes esu kareivis. Kur dofinas?

Visa dvariškių minia sukikena, kai ji eina prie pakylės

Mėlynbarzdis (*mielaširdingai*). Tu stovi priešais dofiną.

Žana valandėlę abejodama žiūri į jį, įdėmiai apžvelgdama nuo galvos iki kojų, tarsi norėdama įsitikinti. Mirtina tylą. Visi stebi ją. Palengvėle jos veide nušvinta šypsena

Žana. Liaukis, Mėlynbarzdi! Tu manęs neapmulkinsi. Kur dofinas?

Visi prapliumpa kvatotis, o Žilis, išskėtęs rankas, parodo, jog pasiduoda, prisideda prie bendro juoko ir nušoka nuo pakylės greta La Tremujo. Žana, taip pat plačiai šypsodamasi, apsigręžia, akimis peržvelgia dvariškių eilę, neria tarp jų ir ištraukia Karolį už rankos

Žana (*paleidžia jį ir lengvai tūptelia*). Mielasis, gerasis dofinai, aš esu pasiūsta atmušti anglus nuo Orleano, išvaryti juos iš Prancūzijos ir apvainikuoti tave karaliumi Reimso katedroje, kur vainikuojami visi teisėtieji Prancūzijos karaliai.

Karolis (*triumfuodamas, dvariškiams*). Matote! Matote! Ji pažino karališkąją kraują. Kas nūnai išdrįs pasakyti, kad aš ne savo tėvo sūnus? (*Žanai*) Bet jeigu

tu nori, kad aš būčiau vainikuotas Reimse, turi kreiptis į arkivyskupą, o ne į mane. Antai jis stovi.

Arkivyskupas stovi už Žanos

Ž a n a (ūmai apsigręžia, labai susijaudinusi). O jūsų eminencija! (Ji suklumpa ant kelių prieš jį, nuleidusi galvą, nedrįsdama pažvelgti aukštyn) Jūsų eminencija! Aš tik paprasta sodietė, o jus apšvietė viešpaties dievo malonė ir šlovė. Bet jūs paliesite mane savo rankomis ir suteiksite man savo palaiminimą, tiesa?

Mėlynbarzdis (pašnibždomis La Tremujui). Senoji lapė paraudo.

La Tremujis. Dar vienas stebuklas!

Arkivyskupas (sujaudintas uždeda ranką jai ant galvos). Vaikeli! Tu įsimylėjusi tikėjimą.

Ž a n a (nustebusi žiūri į jį). Tikrai? Aš niekada apie tai nepagalvojau. Ar čia kas nors blogo?

Arkivyskupas. Nieko čia blogo nėra, vaikeli, bet tai pavojinga.

Ž a n a (atsistoja; jos veidas spinduliuoja nerūpestingos palaimos šviesą). Pavojus gresia visur, tik danguje jo nėra. O jūsų eminencija, jūs man įkvėpėte tokią jėgą, tokią drąsą!.. Kaip nuostabu būti arkivyskupu!

Dvariškiai šypsosi, kai kurie net sukikena .

Arkivyskupas (atsitiesia, pajutęs įžeidimą). Ponai! Šios mergaitės tikėjimas — priekaištas jūsų lengvabūdiškumui. Aš esu nevertas viešpaties tarnas, bet jūsų linksmybė — mirtina nuodėmė.

Visų veidai ištišta. Mirtina tyla

Mėlynbarzdis. Jūsų eminencija, mes ne iš jūsų, o iš jos juokėmės.

Arkivyskupas. Kaip? Ne iš mano nevertumo, o iš jos tikėjimo! Žili de Re! Šioji mergaitė išpranašavo

tam piktžodžiautojui, kad jis prigers šuliny savo nuodėmėse. . .

Žana (susirūpinusi). Ne!

Arkivyskupas (mostu jai liepia tylėti). O aš dabar pranašauju, kad jūs savo nuodėmėse būsite pakarti, jei neišmoksite, kada juoktis, o kada — melstis.

Mėlynbarzdis. Jūsų eminencija, aš nusipelniau papeikimo ir labai gailiuosi. Daugiau nieko negaliu pasakyti. Bet jei jūs pranašaujate, kad būsiu pakartas, tai aš jokių būdų nebegalėsiu atsispirti pagundai, nes visada pats sau kartosiu: jeigu jau taip, tai vis tiek, ar mažesnis, ar didesnis nusidėjimas.

Tai padrąsina dvariškius, ir kai kurie vėl sukikena

Žana (pasipiktinusi). Tu tikras plevėsa, Mėlynbarzdi! Ir toks įžūlumas — šitaip atsakyti arkivyskupui!

La Hiras (skaniai nusikvatoja). Tai pavažiavo! Bravo, mergaite!

Žana (nekantriai, arkivyskupui). Jūsų eminencija, malonėkite išsiųsti visus tuos mulkius, kad galėčiau pasišnekėti su dofinu prie keturių akių.

La Hiras (geraširdiškai pajuokauja). Aš suprantu užuominą. (Atiduoda pagarbą, apsisuka ant kulno ir išeina)

Arkivyskupas. Eime, ponai. Mergelė atėjo pas mus su dievo palaima, ir reikia jos klausyti.

Dvariškiai išeina: vieni pro arką, kiti į priešingą pusę. Arkivyskupas, lydimas hercogienės ir La Tremujo, nužingsniuoja per salę prie pagrindinių durų. Arkivyskupui einant pro šalį, Žana parpuola ant kelių ir karštai bučiuoja jo mantijos kraštelį. Jis, instinktyviai protestuodamas, papurto galvą, ištraukia iš jos rankų mantiją ir išeina. Ji pasilieka beklūpanti tiesiai po kojų hercogienei

Hercogienė (šaltai). Ar leisite praeiti?

Ž a n a (skubiai atsistoja ir pasitraukia atgal). Atsiprašau, ponia, atleiskite!

Hercogienė nueina. Žana spokso į ją, paskui pašnibždomis sako dofinui

Ar ji karalienė?

K a r o l i s. Ne, bet ji mano esanti karalienė.

Ž a n a (vėl žiūri į hercogienę). Oho!

Jos nežmoniškas nustebimas, žiūrint į šią ištaigingai apsitačiusią damą, anaip tol nepalankus pastarajai

L a T r e m u j i s (labai rūščiai). Paprašyčiau jūsų kilnybę nesišaipyti iš mano žmonos. (Išeina)

Visi kiti taip pat jau spėjo išeiti

Ž a n a (dofinui). Kas tas niurzga?

K a r o l i s. Hercogas de La Tremujis.

Ž a n a. O ką jis veikia?

K a r o l i s. Dedasi vadovaujās kariuomenei. Ir jei tik aš surandu artimą savo širdžiai draugą, jis jį nužudo.

Ž a n a. Tai kodėl jam leidi?

K a r o l i s (*susierzinęs nueina į tą menės pusę, kurioje yra sostas, norėdamas išvengti jos nepaprasto poveikio*). O kaip aš jam uždrausiu? Jis gąsdina mane. Visi jie mane gąsdina.

Ž a n a. Bijai?

K a r o l i s. Taip, bijau. Tik nėra reikalo man sakyti pamokslus. Drąsa labai pritinka tiems stipruoliams su šarvais ir kardais, kuriuos aš vos vos tepakelčiau. Tiems raumeningiems rėksniams ir peštukams. Jie mėgsta kariauti. Daugumas iš jų pradeda kvailioti, kai nustoja kariavę. O aš, aš esu ramus, protingas ir nenoriu žudyti žmonių. Tiktai noriu, kad man duotų ramybės ir leistų gyventi taip, kaip aš trokštu. Aš visiškai

nenorėjau būti karaliumi, man tatai prievarta užkrovė. Ir jei tu ketini pasakyti: „Liudviko Šventojo* sūnau, prisijuosk savo sentėvių kardą ir vesk mus į pergalę!“— tai geriau neušink burnos, aš vis tiek nieko ne-nuveiksiu. Aš ne tam sutvertas, ir baigta šneka.

Ž a n a (*griežtai ir valdingai*). Niekis! Iš pradžių visiems taip būna. Aš tau įkvėpsiu drąsos.

K a r o l i s. Bet aš visai nenoriu, kad kas man įkvėptų drąsos. Aš noriu miegoti patogioje lovoje, o ne gyventi nuolatinėje baimėje, kad kas mane užmuš ar sužeis. Įkvėpk drąsos kitiems, ir tegu jie sau kariauja iki soties. Bet mane palik ramybėje.

Ž a n a. Be reikalo, Karoli. Tu turi imtis to, ką liepia dievas. Jeigu tau nepasiseks tapti karaliumi, tu būsi elgeta,— juk daugiau tu niekam netinki. Eime. Aš noriu tave pamatyti soste, nes jau seniai to laukiu.

K a r o l i s. Kas iš to, kad aš sėdėsiu soste, jei įsakinės kiti? Na, jei taip nori... (*atsisėda į sostą; vaizdas tikrai apgailėtinas*), štai tavo išsvajotasis karalius! Pasirožėk juo iki valiai!

Ž a n a. Na, broliuk, tu dar ne karalius, o kol kas tik dofinas. Nesiduok jiems vedžiojamas už nosies. Kas gimęs varna, lakštingala nečiulbės. Aš pažįstu žmones — tikruosius žmones, kurie išaugina tau duoną — ir sakau: jie nieko nepripažins Prancūzijos karaliumi tol, kol jis nebus pateptas šventuoju aliejumi, pašvęstas ir karūnuotas Reimso katedroje. Beje, tau reikia naujų drabužių, Karoli. Kodėl karalienė deramai nepasirūpina tavimi?

K a r o l i s. Mes neturim iš ko. Visus pinigus, kurie mums atlieka, ji išleidžia savo drabužiams. Be to, man patinka, kai ji gražiai pasipuošusi. Nesvarbu, kaip aš pats rengiuosi: ką aš beapsivilkčiau, vis tiek biauariai atrodyčiau.

Ž a n a. Tu geras, Karoli, bet tai ne karališkas gerumas.

K a r o l i s. Mes dar pamatysime. Ne toks aš mulkis, kaip atrodau. Aš ne aklas ir matau, kad verčiau viena gera sutartis negu dešimt sėkmingų mūšių. Tie kariautojai visa, ką laimi mūšiuose, praranda darydami sutartis. Jeigu tik mums pavyktų pradėti derybas su anglais, jie tikriausiai prakištų, nes jie geriau moka kovoti, negu galvoti.

Ž a n a. Jeigu laimės anglai, jie padiktuos sutarties sąlygas, o tuomet — galas vargšei Prancūzijai! Ne, Karoli, nori nenori, turi kariauti. Aš eisiu pirma, ir tau bus drąsiau. Reikia sukaupiti savo drąsą, ir prašyti dievo pagalbos, sudėjus abi rankas.

K a r o l i s (*nulipa nuo sosto ir vėl pereina skersai salę, stengdamasis išvengti jos valdingo raginimo*). Ak, tik nekalbėk apie dievą ir maldas. Nepakenčiu žmonių, kurie be paliovos meldžiasi. Ar neužtenka, kad reikia atklūpėti nustatytas valandas?

Ž a n a (*su užuojauta*). Vargšas kūdiki, tu niekada gyvenime nesimeldei. Teks man tave mokyti nuo pat pradžių.

K a r o l i s. Aš ne kūdikis, o suaugęs vyras ir, be to, tėvas ir nebėnoriu, kad manė kas nors mokytų.

Ž a n a. Tiesa, tu turi sūnelį. Po tavo mirties jis bus Liudvikas Vienuoliktasis*. Negi tu ir dėl jo nenori kariauti?

K a r o l i s. Ne. Jis — bjaurus berniūkštis. Neapkenčia manęs, neapkenčia visų, tas savimeilis žvėriukas. Man įgriso vaikai. Nenoriu būti tėvu, nenoriu būti sūnumi, ypač Liudviko Šventojo sūnumi. Aš visiškai netrokštu pasižymėti žygdarbiais, dėl kurių jums svaigsta galva. Noriu būti tuo, kuo esu — ir viskas. Kodėl tu negali rūpintis savo reikalais, o man palikti manusius?

Ž a n a (*vėl su panieka*). Rūpintis savo reikalais — tai tas pat, ką rūpintis savo kūnu, — lengviausias būdas apsirgti. Kokie mano reikalai? Padėti motinai namie. O tavo? Glostyti kambarinius šuniukus ir čiulpti saldai-

nius. Man rodos, tai biauuru. Tad aš tau sakau: mes čionai pasiųsti vykdyti dievo, o ne savo valios. Aš atnešiau tau viešpaties įsakymą, ir tu privalai jį vykdyti, nors tau iš siaubo plyštų širdis.

Karolis. Man nereikia jokių įsakymų. Bet gal tu gali atskleisti paslaptis? Gydyti ligas? Paversti šviną į auksą ar ką nors panašaus?

Žana. Aš galiu tave paversti karaliumi Reimso katedroje, o tai, man regis, šio to vertas stebuklas.

Karolis. Jeigu mes vyksim į Reimsą ir bus karūnacija, Anai reikės naujų drabužių. O mes neturim iš ko. Tebūnie taip, kaip yra, man nieko nereikia.

Žana. Taip, kaip yra! O kas gi yra? Tu neatstoji nė paties menkiausio mano tėvo piemens. Kol tu nekarūnuotas, tai ir tavo nuosavos žemės ne tau priklauso.

Karolis. Bet jos vis tiek man nepriklausys. Argi karūnacija padės man apmokėti įkaitų lakštus? Aš užstačiau paskutinį akrą arkivyskupui ir tam nusipenėjusiam storžieviui. Aš esu skolingas net Mėlynbarzdžiui.

Žana (*rimtai*). Karoli! Aš kilusi iš žemės ir visą savo stiprybę gavau, dirbdama žemę. Ir aš tau pasakyčiau: žemė duota tau, kad ją teisingai valdytum ir įgyvendintum joje dievo taiką, o ne tam, kad ją užstatinėtum, nelyginant girtuoklę savo vaiko drabužėlius. Aš dievo siųsta tau pasakyti, jog turi atsiklaupti katedroje ir iškilmingai atiduoti savo karalystę viešpačiui dievui per amžių amžius ir pasidaryti didžiausiu karaliumi žemėje kaip jo vietininkas ir įgaliotinis, jo karys ir tarnas! Tuomet pati Prancūzijos žemė taps šventa, jos kariai bus viešpaties kariai, maištingieji hercogai bus maištininkai prieš dievą, o anglai parpuolę maldaus tave, kad leistum jiems taikingai grįžti į savo teisėtas žemes. Nejaugi tu būsi pasigailėjimo vertas Judas ir išduosi mane ir tą, kurs mane siuntė?

Karolis (*pagaliau sugundytas*). O, kad tik aš išdriščiau!

Žana. Aš išdrišiu, išdrišiu viešpaties vardu! Ar tu eisi su manimi, ar prieš mane?

Karolis (*sujaudintas*). Pabandysiu! Perspėju, kad aš negalėsiu ilgai ištverti, bet pabandysiu. Pamatysi! (*Bėga prie didžiųjų durų ir šaukia*) Ei, grįžkite atgal visi iki vieno! (*Bėgdamas atgal prie arkos, Žanai*) Tik žiūrėk, stovėk šalia manęs ir neleisk jiems manęs gąsdinti. (*Šaukia per arką*) Eikškit visi! Visas dvaras!

Dvariškiai paskubomis sugrižta ir sustoja į savo pirmąsias vietas, triukšmingai plepėdami ir stebėdamiesi. Karolis atsisėda į sostą

Dabar kelio atgal nebėra. Bet tiek to. Kas bus, tas bus! (*Pažui*) Paliepk nutilti! Girdi tu, velniūkšti!

Pažas (*vėl kaip ir pirma pačiumpa alebardą ir keiliskart stuktelia į grindis*). Tylos prieš jo kilnybę. Karalius kalba. (*Įsakmiai*) Ar jūs pagaliau nutilsit!

Visi nutyla

Karolis (*atsistoja*). Aš pavedžiau Mergelei vadovauti kariuomenei. Mergelė gali elgtis su ja kaip tinkama. (*Nulipa nuo pakylės*)

Visi nustebę. La Hiras džiaugsmingai suploja geležine pirštine sau per antšlaunį.

La Tremujis (*grėsmingai atsisuka į Karolį*). Ką tai reiškia? Aš vadovauju kariuomenei.

Matydama, kad Karolis instinktyviai susigūžia, Žana skubiai uždeda ranką jam ant peties. Po tuščių pastangų Karolis padaro nelauktą mostą: pliaukštelia pirštais kamerheriui po nosimi

Žana. Štai tau atsakymas, senas niurzgą. (*Ūmai išsitraukia kardą, nujausdama, kad atėjo jos valanda*)

Kas už dievą ir jo Mergelę? Kas žygiuoja su manim į Orleaną?

La Hiras (sužavėtas taip pat išsitraukia kardą).
Už dievą ir jo Mergelę! Į Orleaną!

Visi Riteriai (seka jo pavyzdžiu, entuziastingai). Į Orleaną!

*Žana švytinčiu veidu puola ant kelių ir dėkoja dievui.
Visi suklaupia, išskyrus arkivyskupą, kuris juos laimi-
na, ir La Tremujį, kuris keikiasi nugalėtas*

TREČIASIS PAVEIKSLAS

Orleanas, 1429 metų gegužės 29 diena. Diunua, kuriam dvidešimt šešeri metai, žingsniuoja po kalnelį pietiniame sidabrinės Luaros krante, nuo kurio toli matyti upė į vieną ir į kitą pusę. Į žemę įsmeigta jo ietis su vėliavėle, kuri plevėsuoja, pučiant stipriam rytų vėjui. Šalia guli jo skydas su įžambia juoste kairiojoje herbo pusėje. Jo rankoje kariuomenės vado lazda. Jis gražaus stoto ir laisvai jaučiasi apsvilkęs šarvus. Plati kaktą ir smailas smakras suteikia jo veidui taisyklingo trikampio pavidalą. Karo tarnyba ir atsakomingas darbas įbrėžė jame žymes, bet, sprendžiant iš veido išraiškos, Diunua — geraširdis, gabus žmogus, kuriam svetimas apsimetimas ir kvailos iliuzijos. Jo pažas sėdi ant žemės, alkūnėmis įsirėmęs į kelius, o veidą įspraudęs tarp kumščių, ir, neturėdamas ką veikti, žiūri į vandenį. Vakaras. Abu — vyriškis ir berniukas susižavėję Luaros grožiu*

Diunua (valandėlę stabtelia, pažvelgia į plevėsujančią vėliavėlę ir, sunkiai palingavęs galvą, pradedą vėl žingsniuoti). Vakari, vakari, vakari! Tu kaip paleistuvė: ištikima, kai nereikia, o kai trokšti jos ištikimybės, ji apgaudinėja. Vakarų vėjas virš sidabrinės Luaros. Su kuo rimuojasi Luara? (Vėl žvilgtelia į vėliavėlę ir pagrūmoja jai kumščiu) Pasikeisk, pasikeisk greičiau tu, prakeikta anglų kekše! Vakari, vakari, papūsk, papūsk! (Piktai sumurmėjęs, jis vėl tylomis pra-

deda žingsniuoti, tačiau netrukus vėl prašneka) Vakari, neklaužada vakari, užsispyrėli, netikėli, nenaudėli, nejaugi tu niekad per amžius nebepapūsi!

Pažas (pašokdamas ant kojų). Pažvelkite! Aure! Aure kur ji!

Diunua (pabusdamas iš savo svajonių; susidomėjęs). Kur? Kas? Mergelė?

Pažas. Ne! Paukštytė! Tulžys. Kaip melsvas žaibas. Nuskrido antai į aną krūmą.

Diunua (įsiutęs, kad teko nusivilti). Tik tiek? Tu nevalyvas velniūkšti! Man knieti nagai įmesti tave į upę.

Pažas (nė kiek nenusigandęs, nes pažįsta savo šeimininką). Tai smagu pažiūrėti — it mėlyna liepsnelė. Va! Aure dar vienas!

Diunua (susidomėjęs bėga prie kranto). Kur? Kur?

Pažas (rodo). Ten, virš nendrių.

Diunua (džiugiai). Matau, matau!

Jie seka akimis paukštelį, kol šis pasislepia

Pažas. Jūs gi vakar mane išplūdote, kad nespėjau jo parodyti.

Diunua. Tu juk žinai, kad aš šiandien laukiu Mergelės, ir tyčia spiegi. Kitąsyk aš tau parodysiu, kaip ne laiku spiegti.

Pažas. O kokie jie meilučiai! Kad taip nors vieną pagavus?

Diunua. Tegul tik aš tave pričiupsiu begaudantį paukščiukus, tai patupdysiu kokiam mėnėsiui į geležinį narvą — žinosi, kokie tai pyragai! Ak, nenaudėlis!

Pažas nusijuokia ir vėl atsisėda ant žemės kaip anksčiau

Diunua (žingsniuodamas). Melsvasis paukšti, melsvasis paukšti, aš tave pamylėjau, o pakeiski man

vėją. Ne, nesirimuoja. Kas tau nusidėjo. Taip geriau. Tačiau nėra jokios prasmės. (*Atsidūręs prie pažo*) Nenaudėli! (*Nusisuka nuo jo*) Nekalčiausioji Marija su melsvu kaspinu — melsvu kaip tulžio plunksnos. Nejaugi tu pavydi man vakario vėjo?

Sargybinio balsas (*iš vakarų pusės*). Stok! Kas eina?

Žanos balsas. Mergelė!

Diunua. Praleist! Čia, Mergelė! Pas mane!

Įbėga įtūžusi Žana su puikiais blizgančiais šarvais. Vėjas nutyla, ir vėliavėlė ant ieties supliūška. Bet Diunua įsmeigęs akis į Žaną ir nieko nepastebi

Žana (*striukai drūtai*). Tu Pavainikis iš Orleano?

Diunua (*šaltai ir rūščiai, rodydamas į skydą*). Juk matai įžambinę juostelę. O tu — Žana, praminta Mergelė?

Žana. Žinoma.

Diunua. Kur tavo kariuomenė?

Žana. Atsiliko. Jie mane apgavo. Atvedė ne į tą upės krantą.

Diunua. Aš taip liepiau.

Žana. Kodėl? Juk anglai anoj pusėj?

Diunua. Anglai abiejose pusėse.

Žana. Bet Orleanas anoj. Vadinas, ten ir reikia kautis su anglais. Kaip mes persikelsim per upę?

Diunua (*niūriai*). Yra tiltas.

Žana. Na, tai dievo vardu pereikim per tiltą ir užpulkim juos.

Diunua. Deja, to negalima padaryti.

Žana. Kas taip sako?

Diunua. Aš sakau. O taip pat ir senesni išminčiai su tuo sutinka.

Žana (*stačiai*). Vadinas, tie senesni išminčiai — bukapročiai. Jie tave apmulkino. O dabar nori ir mane apmulkinti — atvedė ne į tą upės krantą. Ar tu neži-

nai, kad aš atnešu tau tokią pagalbą, kokios joks karvedys ir jokia tvirtovė niekada nėra gavusi?

Diunua (*kantriai šypsodamasis*). Savo pagalbą?

Žana. Ne. Dangiškojo karaliaus pagalbą ir patarimą. Kur kelias į tiltą?

Diunua. Tu labai nekantri, Mergele.

Žana. Argi dabar laikas būti kantriam? Priešas prie mūsų vartų, o mes stovime, rankas susidėję. Beje, kodėl gi tu nekariauji? Palauk, aš išvaduosiu tave iš baimės varžtų. Aš...

Diunua (*nuoširdžiai juokiasi ir ranka varo ją nuo savęs*). Ne, ne, mergyt, jeigu tu mane išvaduotum iš baimės varžtų, aš pasidaryčiau geras romanų riteris, bet blogas karvedys. Eikš! Aš padarysiu iš tavęs tikrą kareivį. (*Nuveda ją prie upės krašto*) Ar matai tuos du bokštus antai ten, šitame tilto gale? Tuos didelius?

Žana. Taip. Ar jie mūsų, ar godemų?

Diunua. Patylėk ir paklausyk manęs. Jeigu aš būčiau kuriame nors bokšte bent su dešimčia kareivių, atsilaikyčiau prieš bet kokią armiją. O anglai turi ne po dešimt, o po dešimt kart dešimt kareivių tuose bokštuose — tai kodėl jiems neatsilaikyti?

Žana. Jie neatsilaikys prieš dievą. Dievas nedavė jiems žemės po tais bokštais. Jie pavogė ją iš jo. Dievas davė ją mums. Aš užimsiu tuos bokštus.

Diunua. Tu viena?

Žana. Mūsų vyrai juos užims. Aš juos vesiu.

Diunua. Niekas neseks paskui tave.

Žana. Aš nesigręžiosiu ir nežiūrėsiu, ar kas nors seka paskui mane.

Diunua (*pripažįsta jos narsumą ir nuoširdžiai patapšnoja jai per petį*). Bravo! Tu apsigimęs kareivis. Tu įsimylėjusi karą.

Žana (*krūptelia*). O! Arkivyskupas sakė, kad aš įsimylėjusi tikėjimą.

D i u n u a. Aš ir pats, atleisk man viešpatie, šiek tiek įsimylėjęs tą šlykščią pabaisą — karą. Aš panašus į vyrą, kuris turi dvi žmonas. Ar tu nori būti kaip moteris, turinti du vyrus?

Ž a n a (*supratusi tiesiogine prasme*). Aš niekada netekėsiu. Vienas vyras Tulėje padavė mane į teismą už tai, kad aš, girdi, sulaužiusi pažadą. Bet aš niekada nežadėjau už jo tekėti. Aš — kareivis ir nenoriu, kad mane laikytų moterimi. Aš nesirengsiu kaip moteris. Man nerūpi tai, kas rūpi moterims. Jos svajoja apie meilutes ir pinigus. O aš svajoju, kaip vesiu kareivius į ataką ir kur pastatysiu patrankas. Jūs, kareiviai, nemo-kate apsieiti su patrankomis. Jūs manote, kad, juo daugiau triukšmo ir dūmų, tuo greičiau laimėsite mūšį.

D i u n u a (*gūžtelia pečiais*). Teisybė. Iš artilerijos daugiau bėdos negu naudos.

Ž a n a. Taip tai taip, bernužėli, bet akmeninių sienų arkliais neišversi. Reikia patrankų, ir daug didesnių patrankų, negu jūsiškės.

D i u n u a (*juokiasi iš jos naivumo ir tuo pačiu tonu kartoja*). Taip tai taip, mergužele, bet narsi širdis tvirtomis kopėčiomis gali perkopti stipriausią akmenų sieną.

Ž a n a. Aš pirmutinė užlipsiu kopėčiomis, kai mes pasieksim bokštą. O tu ar seksi paskui mane? Aš kviečiu tave lenktynių.

D i u n u a. Negalima kviesti lenktynių kariuomenės vado, Žana. Tik žemesniems karininkams leidžiama parodyti mūšiuose savo asmeninę drąsą. Be to, žinok, kad aš tave priimu kaip šventąją, o ne kaip kareivį. Nar-suolių turiu ligi valiai, tik jie maža ką padeda.

Ž a n a. Aš ne narsuolis, o dievo tarnas. Mano kardaš pašventintas, aš jį radau už altoriaus šventosios Kotrynos bažnyčioje, kur dievas jį paslėpė. Aš, gal būt, nesmogsiu juo nė vieno kirčio,—mano širdis kupina drąsos, o ne pykčio. Aš vesiu, o tavo kariai seks paskui

mane — tik tiek galiu padaryti. Bet aš turiu tai padaryti, ir tu manęs nesulaikysi.

Diunua. Viskas savo metu. Mūsų kariai negali užimti tų bokštų, puldami priešą nuo tilto. Jie turi perplaukti upę ir iš anos pusės užklupti anglus iš užnugario.

Žana (pabunda jos karinė nuovoka). Tai reikia padaryti plaustus ir ant jų pastatyti patrankas. O kareiviai tegul persikelia čia.

Diunua. Plaustai jau padaryti, ir kareiviai pasirengę plaukti. Bet jie laukia dievo valios.

Žana. Ką tu šneki? Dievas laukia jų.

Diunua. Tai teatsiunčia jis jiems vakarį. Mūsų valtytys ten, pasroviui, ir jos negali plaukti kartu ir prieš vandenį, ir prieš vėją. Mes turim laukti, kol dievas pakeis vėją. Eiva, aš tave nuvesiu į bažnyčią.

Žana. Ne. Aš myliu bažnyčią, bet anglai neklausys mūsų maldų. Jie klauso tik smūgių ir kirčių. Aš neisiu į bažnyčią, kol mes jų nesuplieksime.

Diunua. Tu turi eiti. Turi kai ką dėl manęs padaryti.

Žana. Ką?

Diunua. Pasimelsti, kad pradėtų pūsti vakaris. Aš meldžiausi ir net paaukojau dvi sidabrines žvakides, bet mano maldų niekas neišklausė. Tavo gal išklausys, tu dar jaunutė ir nekalta.

Žana. O taip, tu teisybė. Aš pasimelsiu. Pasakysiu Kotrynai, kad ji paprašytų dievo, jog jis atsiųstų vakarį. Greičiau! Parodyk man kelią į bažnyčią.

Pažas (stipriai nusičiaudo). A-a-pči!

Žana. Į sveikatą, vaikeli! Eiva, Diunua.

Jie išeina. Pažas atsistoja, pasirengęs sekti paskui juos. Pakelia skydą ir jau nori ištraukti ietį, bet pastebi veliavėlę, kuri dabar plevena rytų link

P a ž a s (*numeta skydą ir susijaudinęs šaukia juos*).
Senjore! Senjore! Panele!

D i u n u a (*bėgčia sugrįžta*). Kas atsitiko? Tulžys?
(*Smalsiai žiūri virš upės*)

Ž a n a (*atbėga prie jų*). O! Tulžys? Kur?

P a ž a s. Ne! Vėjas, vėjas, vėjas! (*Rodo į vėliavėlę*) Štai dėl ko aš nusičiaudėjau.

D i u n u a (*žiūri į vėliavėlę*). Vėjas pasikeitė. (*Per-
sižegnoja*) Dievas prabilo. (*Atsiklaupia ir paduoda sa-
vo lazdą Žanai*) Tu vadovausi karaliaus armijai. Aš
tavo kareivis.

P a ž a s (*žiūri pavandeniui*). Valtys atsistūmė. Kaip
pašėlusios skrieja prieš srovę.

D i u n u a (*atsistoja*). O dabar — prie bokštų! Tu
mane kvietei sekti paskui tave. Dabar aš tave kvie-
čiu — vesk!

Ž a n a (*pravirksta, apkabina Diunua ir pabučiuoja į
abu skruostus*). Diunua, brangusis ginklo drauge, pa-
dėk man. Man akys aptemo nuo ašarų. Pastatyk mano
koją ant kopėčių ir sakyk: „Pirmyn, Žana!“

D i u n u a (*tempia ją už rankos*). Niekis ašaros. Sku-
bėkim ten, kur blyksi patrankų ugnis.

Ž a n a (*užsidegusi drąsa*). A!

D i u n u a (*tempia ją su savim*). Už dievą ir šven-
tajį Dionyzą!

P a ž a s (*spiegiančiu balsu*). Mergelė! Mergelė! Die-
vas ir Mergelė! Valio!!! (*Pačiumpa skydą, ietį ir, įkarš-
čio pagautas, išbėga paskui juos*)

KETVIRTASIS PAVEIKSLAS

Palapinė anglų stovykloje. Penkiasdešimties metų anglų kapelionas su jaučio sprandu sėdi ant taburetės prie stalo ir įsikniaubęs kažką rašo. Kitoje stalo pusėje puikiame krėsle sėdi keturiasdešimt šešerių metų imponuojančios išvaizdos didikas ir varto iliustruotą brevijorių. Didikui, matyt, labai įdomu; kapelionas vos vos tvardo pyktį. Didikui iš kairės stovi oda apmušta taburetė. Stalas stovi iš dešinės

Didikas. Va čia tai bent darbas. Nieko pasaulyje nėra puikesnio, kaip graži knyga su taisyklingai išdėstytomis sodrių juodų raidžių kolonomis, su dailiomis paraštemis ir meistriškai priderintais spalvotais paveikslėliais. Bet nūdien žmonės, užuot gėrėjęsi knygomis, jas skaito. Tarytum knyga — tai lašinių ir sėlenų užsakymas, kurį jūs ten keverzojate.

Kapelionas. Turiu pasakyti, milorde, kad jūs labai šaltai žiūrite į mūsų padėtį. Perdėm šaltai.

Didikas (*išdidžiai*) Kas atsitiko?

Kapelionas. Ogi tas, milorde, kad mes, anglai, esame sumušti.

Didikas. Žinote, kad tikrovėje taip ir esti. Tik istorijos knygose ir baladėse sumuštas paprastai visada būna priešas.

Kapelionas. Bet mus lydi nesėkmė po nesėkmės. Pirmiausia Orleanas...

Didikas (*paniekinamai*). Et, Orleanas...

Kapelionas. Žinau, ką jūs norite pasakyti, milorde; jog tai akivaizdus raganystės ir kerų atvejis. Bet, šiaip ar taip, mes vis dar pralaimime. Mes netekome Žargo, Meno, Božansi*—lygiai kaip ir Orleano. Štai dabar mūsų kariuomenę išskerdė prie Pate*, o seras Džonas Talbotas* paimtas į nelaisvę. (*Vos nepravirksta, numeta plunksną*) Aš dėl to labai graužiuos, milorde. Nepaprastai graužiuos. Negaliu žiūrėti, kaip mano tautiečius baigia pliekti saujelė kažkokių svetimšalių.

Didikas. Jūs anglas, ar ne?

Kapelionas. Nieko panašaus, milorde. Aš aristokratas. Bet kaip ir jūs, milorde, aš gimiau Anglijoje. Čia visas skirtumas.

Didikas. Jūs prisirišęs prie žemės? A?

Kapelionas. Jūsų šviesybei patinka juokauti iš manęs. Jūsų aukšta padėtis leidžia taip elgtis nebūdžiamam. Jūsų šviesybė labai gerai žinote, kad aš nesu prisirišęs prie žemės kaip paprastas baudžiauninkas. Bet man nesvetimas šis jausmas (*su vis didėjančiu susijaudinimu*), ir aš jo nesigėdinu. Ir dievaži (*įniršęs atsistoja*), jeigu taip eisis ir toliau, aš nusviesiu savo sutaną šėtonui, imsiuosi ginklo ir pats savo rankomis pasmaugsiu tą prakeiktąją raganą.

Didikas (*nuoširdžiai iš jo juokiasi*). Taip ir padarykit kapelione, taip ir padarykit, jeigu mes nieko geresnio nebesugalvosim. Bet dar ne laikas, dar palaukite...

Kapelionas nepatenkintas vėl atsisėda

(*Atsainiai*) Raganos tai aš nelabai bijau. Mat, esu buvęs šventojoje žemėje, ir dangaus galybės, savo pačių labui, neleis, kad mane įveiktų kažkokia kaimo burtininkė. Bet Pavainikis iš Orleano—čia jau kur kas kietesnis riešutas. Juoba, kad ir jis yra buvęs Šventojoje žemėje, tad mūsų galimybės vienodos.

K a p e l i o n a s. Bet jis tik prancūzas, milorde.

Didikas. Prancūzas! Iš kur jūs ištraukėt tą pavadinimą? Nejaugi tie burgundai, ir bretonai, ir pikardiečiai, ir gaskonai taip pat pradės vadintis prancūzais, kaip mūsiškiai anglais. Jie iš tiesų kalba apie Prancūziją arba apie Angliją kaip apie savo kraštą. J u k r a š t a s, tik pamanykit! O kur mes dingsim, jei visi pradės taip galvoti?

K a p e l i o n a s. Kodėl, milorde? O kas čia bloga?

Didikas. Žmogus negali tarnauti dviem ponomams. Kai visus apims manija tarnauti savo kraštui, tada sudie ir feodalų, ir bažnyčios valdžiai. Kitaip sakant, sudie jums ir man.

K a p e l i o n a s. Manau, jog aš esu ištikimas bažnyčios tarnas. Jeigu ne šeši mano pusbroliai, aš turėčiau teisę į barono Stogamberio titulą, kuris buvo patvirtintas dar Vilhelmo Nukariautojo. Bet juk tai ne priežastis, kad aš ramiai sau stovėčiau nuošaly ir žiūrėčiau, kaip pavainikis prancūzas ir kažkokia ragana iš utėlėtos Šampanės sumuša anglus.

Didikas. Ramiau, kapelione, ramiau. Ateis laikas — mes sudeginsime raganą ir sumušim pavainikį! Aš kaip tik dabar laikiu arkivyskupo iš Bove, kad abu aptartume, kaip ją pasiųsti ant laužo. Jos šalininkai išvarė jį iš vyskupijos.

K a p e l i o n a s. Visų pirma reikia ją sučiupti, milorde.

Didikas. Arba nupirkti. Aš pasiūlysiu už ją karališką išpirką.

K a p e l i o n a s. Karališką išpirką! Už tą mergšę!

Didikas. Su pinigais teks nesiskaityti. Kas nors iš Karolio artimųjų parduos ją burgundams, o burgundai parduos ją mums. Čia bus kokie trys-keturi tarpininkai, kurie šio to pareikalaus už savo paslaugas.

Kapelionas. Siaubinga! Ir vis tie niekadėjai žydai. Kur tik pakvimpa pinigai, jie vis prikiša savo nagus. Jeigu būtų mano valia, aš nė vieno žydo gyvo nepalikčiau jokioj krikščioniškoj šaly.

Didikas. O kodėl gi? Žydai, šiaip ar taip, prekiauja sąžiningai. Pinigus, tiesa, jie žino, kaip paimti, bet užtat duoda ir prekę. Kiek man teko patirti, paprastai tik krikščionys nori gauti ką nors už dyką.

Pasirodo pažas

Pažas. Jo prakilnybė Bove vyskupas, monsinjoras Košonas*.

Įeina Košonas, maždaug šešiasdešimties metų žmogus. Pažas išeina. Abu anglai atsistoja

Didikas (*itin meiliai*). Brangusis vyskupe, kaip malonu, kad jūs atėjote. Leiskite prisistatyti: Ričardas de Byčemas, Voriko grafas* — jūsų patarnavimams!

Košonas. Garsas apie jus, grafe, yra pasiekęs ir mane.

Vorikas. Šis gerbiamas dvasininkas — magistras Džonas de Stogamberis.

Kapelionas (*iškalbingai*). Džonas Bojeris Spenseris Nevilis de Stogamberis — jūsų patarnavimams, monsinjore. Teologijos bakalauras ir jo eminencijos Vinčesterio kardinolo asmeninio antspaudo saugotojas.

Vorikas (*Košonui*). Jūs, berods, jį vadinate Anglijos kardinolu. Mūsų karaliaus dėdė.

Košonas. Mesire Džonai de Stogamberi, aš esu ištikimas jo eminencijos draugas. (*Ištiesia ranką kapelionui, kuris pabučiuoja jo žiedą*)

Vorikas. Malonėkite sėsti, monsinjore. (*Jis užleidžia Košonui savo krėslą, pastatydamas jį galustalėje*)

Košonas, rimtai palenkęs galvą, atsisėda į garbės vietą Vorikas nerūpestingai atsineša oda apmuštą taburetę ir atsisėda ankstesnėje vietoje. Kapelionas eina prie savo kėdės

Nors Vorikas, norėdamas pabrėžti savo pagarbą vyskupui, tyčia užleido jam garbingiausiąją vietą prie stalo, tačiau tolimesniam pasikalbėjimui vadovauja jis, tartum taip ir turėtų būti. Bet jo balse pasigirsta nauja gaida, rodanti, kad jis iškart eina prie reikalo

Vorikas. Reikia pasakyti, monsinjore, kad jūs susitinkate su mumis blogą valandą. Karolis netrukus bus karūnuotas Reimse; tikriaus sakant, toji mergina iš Lotaringijos rengiasi jį karūnuoti, ir mes,— nenoriu nei apgaudinėti jūsų, nei kurstyti jūsų vilčių,— negalime to sustabdyti. Karūnacija, reikia manyti, žymiai pakeis jo padėtį.

Košonas. Be abejo. Tai gudrus Mergelės manevras.

Kapelionas (*vėl susijaudina*). Mus nugalėjo negarbingu būdu. Garbingame mūsųje anglai nenugalimi.

Košonas kilstelia antakius, bet greitai jo veidas pasidaro vėl ramus

Vorikas. Mūsų draugas įsitikinęs, kad toji mergina yra burtininkė. Jei taip, tai aš manau, jog jūsų prakilnybės pareiga perduoti ją į inkvizicijos rankas, kad ji už šią nedorybę būtų sudeginta.

Košonas. Jeigu ji būtų paimta nelaisvėn mano vyskupijoje — tada, žinoma, taip.

Vorikas (*jausdamas, kad jie vienas kitą puikiai supranta*). Visiškai teisingai. Beje, dėl to, kad ji burtininkė, manau, nėra jokios abejonės.

Kapelionas. Nė menkiausios. Apsigimusi ragana.

Vorikas (*su švelniu priekaištu, kad šis įsikišo*). Mes klausiamo vyskupo nuomonės, mesire Džonai.

Košonas. Čia teks skaitytis ne tik su savo pačių nuomone, bet ir su Prancūzijos teismo nuomone,— prietarais, jei jūs norite.

Vorikas (*pataiso jį*). Katalikų bažnyčios teismo, monsinjore.

Košonas. Katalikų bažnyčios teismas, kaip ir visi kiti teismai, susideda iš mirtingųjų, kad ir kažin kokios šventos būtų jų pareigos ir įkvėpimo šaltiniai. O jeigu tie mirtingieji yra prancūzai — kaip dabar priimta juos vadinti,— tai jau vien tas faktas, kad prancūzų kariuomenė sumušė anglus, jiems neleis patikėti, jog čia išimaisė kokie nors burtai.

Kapelionas. Ką? Netgi ir tai, kad pats garsusis Džonas Talbotas buvo nugalėtas ir jį paėmė belaisvėn kažkokia šliundra iš Lotaringijos patvorių?

Košonas. Mums visiems žinoma, mesire, kad seras Džonas Talbotas narsus ir nenugalimas karys. Bet ar jis geras karvedys, šito aš kol kas dar nepatyrčiau. Ir nors jums norisi galvoti, kad jį nugalėjo toji mergaitė, kai kas iš mūsų linkęs dalį nuopelnų priskirti Diunua.

Kapelionas (*niekinamai*). Pavainikiui iš Orleano!

Košonas. Leiskite jums priminti...

Vorikas (*pertraukia jį*). Aš žinau, ką jūs norite pasakyti, monsinjore. Diunua sumušė mane prie Montaržiso.

Košonas (*nusilenkdamas*). Man tai yra įrodytas, kad senjoras Diunua iš tiesų yra labai gabus karvedys.

Vorikas. Jūsų eminencija esate mandagumo įsikūnijimas. Aš taip pat sutinku, kad Talbotas yra tik karingas gyvulys ir kad jis pats dėl to kaltas, jog buvo paimtas į nelaisvę ties Pate.

Kapelionas (įsikirščiavęs). Monsinjore, ties Orleanu anglų strėlė pervėrė šitai moteriai gerkle, ir daug kas matė, kaip ji raudėjo, nelyginant kūdikis. Tai buvo mirtina žaizda, tačiau ji kovojo dar visą dieną. O kai mūsų kariai kaip tikri anglai atmušė visus jos antpuolius, ji vienai viena su balta vėliava rankoje prisiartinė prie mūsų tvirtovės sienos, o mūsų siškai žiūrėjo it paralyžiuoti, negalėdami nei strėlės paleisti, nei smogti kardu. O tuo tarpu prancūzai užgriuvo ant jų ir nustūmė prie tilto, kurį tučtuojau apėmė liepsna ir viskas nugarmėjo. Mūsų siškai nugrimzdo į upę ir skendo šimtų šimtais. Ar tai padarė Pavainikio kariniai sugebėjimai? O gal tos liepsnos — tai pragaro liepsnos, kurias iššaukė magija?

Vorikas. Atleiskite, jūsų eminencija, kad mesiras Džonas taip įsikirščiavo, bet jis gana teisingai apibūdino mūsų padėtį. Mes sutinkame, kad Diunua garsus karvedys, bet kodėl gi jis nieko neįstengė padaryti, kol nebuvo tos raganos?

Košonas. Aš nesakau, kad jos neparėmė antgamtinės jėgos. Bet ant tos baltos vėliavos juk buvo išrašyti ne šėtono ar Belzebubo vardai, o palaimintieji mūsų viešpaties Jėzaus Kristaus ir jo motinos vardai. O jūsų vadas, kuris prigėrė, berods, jūs vadinate jį Kliaz-dà...

Vorikas. Glazdeilis. Seras Viljamas Glazdeilis.

Košonas, Glias-dėlis. Ačiū! Jis nebuvo šventasis. O mūsų siškių dauguma galvoja, jog jis nuskendo už tai, kad burnojo prieš Mergele.

Vorikas (*pradedą gerokai juo abejoti*). Na, tai kokias išvadas mums tenka iš to padaryti? Gal Mergele jau ir jus atvertė?

Košonas. Jeigu taip būtų buvę, milorde, aš būčiau žinojęs, ką veikti, ir nebūčiau pasidavęs į jūsų nagus.

Vorikas (*mandagiai protestuodamas*). O, ką jūs, monsinjore!

Košonas. Jeigu velnias nutarė pasinaudoti šia mergele,— o aš neabejoju, kad taip ir yra... .

Vorikas (*nusiraminęs*). A! Girdite, mesire Džonai? Aš žinojau, kad jūsų eminencija mūsų neapvils. Atleiskite, kad pertraukiau, prašau tęsti.

Košonas. Jeigu taip yra, vadinasi, velnias pramato toliau, negu jūs galvojate.

Vorikas. Iš tiesų? O ką gi? Klausykitės, mesire Džonai.

Košonas. Jeigu velnias būtų norėjęs pražudyti paprastą sodietę, tai negi dėl tokio menkniekio jis būtų apsiėmęs laimėti keletą mūšių? Ne, milorde, pats menkiausias kipšas būtų tai padaręs — žinoma, jei mergaitę aplamai būtų buvę galima pražudyti. Tamsybių valdovas neužsiiminėja tokiais niekniekiais. Jeigu jis smogia, tai smogia į pačią katalikų bažnyčią, kuri karaliauja visame dvasiniame pasaulyje. Jei jis nori pražudyti, tai stengiasi pražudyti visos žmonių giminės sielas. Prieš šį siaubingą kėslo bažnyčia visada budi sargyboje. O vienas to kėslo įrankių, mano manymu, yra šioji mergaitė. Ji įkvėpta, tačiau įkvėpta paties šėtono.

Kapelionas. Aš gi sakiau, kad ji ragana.

Košonas (*piktai*). Ji ne ragana. Ji eretikė.

Kapelionas. O koks skirtumas?

Košonas. Ir jūs, dvasininkas, dar mane klausiate? Tiesiog stebėtina, kokie jūs, anglai, kartais bukapročiai! Juk visa tai, ką jūs vadinate raganavimu, galima kuo paprasčiausiai paaiškinti. Moters stebuklais ir kiškis nepatikėtų; beje, ir ji pati jų nelaiko stebuklais. Jos pergalės tikrai įrodo, kad ji turi geresnę galvą ant pečių, negu jūsų piktžodžiautojai Gliasdėliai ir iširdę buliai — Talbotai, ir kad tikėjimo narsa,

netgi jei tas tikėjimas neteisingas, visada atlaikys rūstybės narsą.

K a p e l i o n a s (*nenorėdamas tikėti savo ausimis*). Nejaugi jūsų eminencija serą Džoną Talbotą, Šriusberį grafystės paveldėtoją, vadinate įniršusiu buliumi?

V o r i k a s. Jums, mesire Džonai, iš tiesų taip netiktų daryti, nes jus nuo barono titulo dar skiria šešetas tarpininkų. Bet kadangi aš grafas, o seras Talbotas tiktai riteris, tai drįstu sutikti su šiuo palyginimu. (*Vyskupui*). Jūsų eminencija, aš atsiimu kaltinimą raganyste. Bet dėl to tą moterį juo labiau reikia sudeginti.

K o š o n a s. Aš negaliu jos sudeginti. Bažnyčia negali atimti gyvybės. Ir mano pirmutinė pareiga — pasistengti, kad toji mergaitė būtų išgelbėta.

V o r i k a s. Be abejo. Bet juk jūs kartais deginate žmones ant laužo?

K o š o n a s. Ne. Kai bažnyčia atskiria kokią užsišpyrusį eretiką, nelyginant nudžiūvusią šaką nuo gyvybės medžio, jis yra atiduodamas į pasaulietinės valdžios rankas. Bažnyčia daugiau nebesikiša į tai, ką pasaulietinė valdžia laiko reikalinga įvykdyti.

V o r i k a s. Tikra teisybė. O pasaulietinė valdžia šiuo atveju būsiu aš. Taigi, monsinjore, perleiskite man jūsų nudžiūvusią šaką, o aš pasirūpinsiu, kad jai būtų užkurta ugnis. Jeigu jūs atsakote už bažnytinę dalį, aš atsakysiu už pasaulietinę.

K o š o n a s (*slopindamas pyktį*). Aš už nieką neatsakau. Jūs, didžiūnai, perdėm linkę žiūrėti į bažnyčią vien kaip į savo politinių tikslų įrankį.

V o r i k a s (*šypsodamasis, taikingu tonu*). Tik ne Anglijoje, užtikrinu jus.

K o š o n a s. Anglijoje dar labiau, negu bet kur kitur. Ne, milorde. Viešpaties akivaizdoje šitos mergaitės siela yra lygiai tokios pat vertės, kaip ir jūsų arba jūsų karaliaus siela. Ir mano pirmutinė pareiga

ją išgelbėti. Aš nepakęsiu, kad jūs, milorde, šypsumėtės iš manęs, tartum aš kartočiau bereikšmes žodžių formules, o iš tikrųjų mes būtume jau seniai sutarę, jog aš jums išduosiu tą mergaitę. Aš nesu grynai politinis vyskupas; mano tikėjimas man lygiai tiek pat brangus, kaip jums — jūsų garbė. Ir jeigu atsiras anga, per kurią šis krikštytas dievo kūdikis galės pasiekti išganymą, aš pats ją nuvesiu prie jos.

K a p e l i o n a s (*įsiutęs atsistoja*). Jūs išdavikas!

K o š o n a s (*pašokdamas*). Meluojate, kunige! (*Dreba iš įtūžio*) Jeigu jūs išdrįsite padaryti tai, ką padarė ši moteris — iškelti savo kraštą aukščiau už šventąją katalikų bažnyčią — jūs nukeliausite į laužą drauge su ja.

K a p e l i o n a s. Jūsų eminencija... aš... aš per toli nuėjau. Aš... (*Atsisėda, mostu pareikšdamas nuolankumą*)

V o r i k a s (*kuris taip pat susirūpinęs atsistoja*). Prašau atleisti, jūsų eminencija, už žodį, kuris išsprūdo mesirui Džonui de Stogamberiui. Anglijoje jis neturi tokios reikšmės, kaip Prancūzijoje. Jūsų kalboje išdavikas reiškia klastingas, apgaulingas, neištikimas, nepatikimas žmogus. Mūsų krašte jis reiškia tikrai tiek: žmogus, kuris ne visiškai atsidavęs mūsų, anglų, interesams.

K o š o n a s. Atsiprašau. Aš nesupratau. (*Oriai atsisėda į krėslą*)

V o r i k a s (*taip pat atsisėda, gerokai nurimęs*). Prašau ir man atleisti, jeigu jums pasirodė, kad aš per lengvai pažiūrėjau į tai, kad šita vargšė mergaitė turi būti sudeginta. Matydamas, kaip be paliovos deginami miestai ir kaimai,— o juk tai eilinės smulkmenos karo gyvenime,— žmogus surembėji. Kitaip būtų galima išsikraustyti iš proto. Aš bent tikrai išsikraustyčiau. Drįstu galvoti, kad jūsų eminencija taip pat, matydamas, kaip kartkartėmis sudeginama šitiek

eretikų, esate priverstas, jei taip galima pasakyti, žiūrėti profesionaliu požiūriu į tai, kas kitais atvejais atrodytų siaubingas dalykas?

K o š o n a s. Taip, tai sunki pareiga, netgi, kaip jūs sakote, siaubinga. Bet, palyginus su erezijos siaubu, tai — mažiau negu niekas. Aš mažiau ne apie tos mergaitės kūną — jis kentės tik keletą akimirkų, o, be to, jis vis tiek kada nors turės mirti daugiau ar mažiau skausminga mirtimi,— bet apie jos sielą, kuri gali būti pasmerkta amžinoms kančioms.

V o r i k a s. Taigi. Ir duok dieve, kad jos siela būtų išganyta! Bet praktiškai mūsų uždavinys šiuo metu — išgelbėti jos sielą, negelbstint kūno. Reikia žiūrėti tiesai į akis, monsinjore: jei šis Mergelės kultas nebus užgniaužtas, mes pralošėme.

K a p e l i o n a s (*nutrūkstančiu balsu, nelyginant žmogus, kuris ką tik verkė*). Ar aš galiu pasakyti, milorde?

V o r i k a s. Tiesą sakant, mesire Džonai, būtų geriau, kad patylėtumėt, nes jūs neįstengiat suvaldyti savo temperamento.

K a p e l i o n a s. Aš tik porą žodžių. Gal aš apsirinku, bet Mergelė labai gudri: ji dedasi esanti pamal-di, be perstojo meldžiasi ir atlikinėja išpažintį. Kaip ji gali būti apkaltinta erezija, jei ji vykdo visus pri-sakymus kaip ištikima bažnyčios duktė.

K o š o n a s (*įsiliiepsnodamas*). Ištikima bažnyčios duktė! Net ir pats popiežius visa savo didybe nedrįsta taip pūstis, kaip šitoji moteris! Ji elgiasi, nelyginant ji pati būtų bažnyčia. Ji, girdi, atnešė Karoliui žinią iš dievo, o bažnyčia tepasilieka nuošaly. Jinai apvainikuosianti jį Reimso katedroje — ji, o ne bažnyčia! Ji siunčia laiškus Anglijos karaliui, sakydama, kad dievas per ją įsakęs jam grįžti į savo salą, gąsdindama dievo kerštu, kurį j i n a i įvykdysianti. Leiskite priminti, kad tokius laiškus mėgdavo rašyti

prakeiktasis Mahometas, tas antikristas. Pasakykit, ar savo kalbose ji ištara nors vieną žodelį apie bažnyčią? Anaip tol! Visada tik dievas — ir ji!

Vorikas. Tai ko gi jūs norite? Išileisk velnią į bažnyčią — lips ir ant altoriaus! Jai galva apsisuko.

Košonas. O kas gi ją apsuko? Velnias. O jo kėslai milžiniški. Jis skleidžia savo ereziją visur. Tūlas Husas*, vos prieš tryliką metų sudegintas Konstancoje, užkrėtė ja visą Bohemiją. Kitas vėl, vardu Viklifas*, pats būdamas pateptas kunigas, paskleidė šį marą Anglijoje, o jūs, savo pačių gėdai, leidote jam mirti savo patale. Ir Prancūzijoje yra tokių, pažįstu jų padermę. Tai it piktžaizdė: jeigu jos neišpiaus, neišrausi, neišdeginsi — ji pasiskleis visame žmonijos kūne, nešdama nuodėmę ir niekšybę, vaidus, ir pražūtį. Su jos pagalba vienas Arabijos kupranugarių varovas* išgujo Kristų ir jo bažnyčią iš Jeruzalės ir siautėdamas skynėsi kelią į vakarus it laukinis žvėris. Ir tik Pirėnai ir dievo gailestingumas apsaugojo Prancūziją nuo amžinos pražūties. O juk iš pradžių tas varovas nieko daugiau neveikė kaip ši piemenė. Jis girdėjo arkangelo Gabrielio balsą, o jinai girdi šventosios Koterynos, šventosios Margaritos ir arkangelo Mykolo balsus. Jis pasiskelbė esąs dievo pasiuntinys ir dievo vardu rašydavo žemės valdovams. Ir jinai kasdien jiems siunčia laiškus. Dabar mes turime melsti užtarimo jau nebe dievo motinos, o Mergelės Žanos. Kuo pavirs pasaulis, jei bažnyčios sukauptą išmintį, žinias ir patyrimą, jos mokytojų, garbingų, dievobaimingų žmonių nurodymus išmes į šiukšlyną kiekvienas nemokša samdinys arba melžėja, kuriems velnias pripūtė baisios puikybės, jog jie esą įkvėpti paties dangaus? Tai bus pasaulis, paskendęs kraujyje, rūstybėje ir nesantaikoje, kur kiekvienas žmogus žiūrės tik savo naudos, žodžiu, pasaulis, nugramzdintas atgal į barbarybę. Kol kas pas mus yra tik Mahometas bei tie,

kuriuos jis apmulkino, ir Mergelė bei tie, kuriuos ji apmulkino. Bet kas bus, kai kiekviena merga įsivaizduos esanti Žana, o kiekvienas vyras — Mahometas? Mane iki pat kaulų smegenų nukrečia šiurpas, apie tai pagalvojus. Aš kovojau prieš tai per visą savo gyvenimą ir kovosiu iki galo. Tebūna jai atleistos visos nuodėmės, išskyrus tiktai šią nuodėmę, nes tai nusidėjimas prieš šventąją dvasią. Ir jeigu ji, puolusi į dulkes, neišsižadės savo suklydimų prieš visą pasaulį ir neatiduos visos savo sielos į bažnyčios rankas — ant laužo ją! Tegul tik ji pakliūna į mano rankas!

Vorikas (*nė kiek nepaveiktas*). Jūs, žinoma, esate dėl to labai sujaudintas.

Košonas. O jūs ne?

Vorikas. Aš esu karys, o ne dvasiškis. Kaip pigrimui man teko susidurti su mahometonais. Jie ne taip jau blogai išauklėti, kaip aš buvau įtikinėjamas. Kai kuriais atžvilgiais jie elgėsi kur kas gražiau, negu mes.

Košonas (*nepatenkintas*). Aš jau ir anksčiau esu tai pastebėjęs: žmonės nuvyksta į Rytus atversti netikėlių, o tie netikėliai juos pačius suvedžioja. Tokiu būdu kryžiuočiai grįžta atgal, patys tapę pusiau sarakėnais. Nekalbant jau apie tai, kad visi anglai — apsigimę eretikai.

Kapelionas. Anglai — eretikai!!! (*Kreipdamasis į Voriką*) Milorde, nejaugi mes turime tai pakęsti? Jo eminencijai protas pasimaišė. Kaip gali būti erezija tai, kuo tiki anglai? Čia, matyt, sumaišyti pavadinimai.

Košonas. Aš atleidžiu jums, mesire de Stogamberi, nes jūsų neišmanymas neišvengiamas. Ūkanotas. Jūsų krašto oras negimdo teologų.

Vorikas. Jūs taip nešnekėtumėt, monsinjore, jei išgirstumėt, kaip mes ginčijamės dėl religijos. Man labai gaila, kad, pasak jūsų, aš arba eretikas, arba

bukagalvis, bet, kaip daug keliavęs žmogus, aš žinau, kad Mahometo pasekėjai rodo didelę pagarbą mūsų viešpačiui Jėzui Kristui ir greičiau linkę atleisti šventajam Petruui už tai, kad jis buvo žvejys, negu jūsų eminencija atleisti Mahometui už tai, kad jis buvo kupranugarių varovas. Ir man atrodo, jog aptarti mums rūpimus reikalus galime ir be fanatizmo.

Košonas. Aš žinau, ką galvoti, kai žmonės krikščionių bažnyčios uolumą vadina fanatizmu.

Vorikas. Tai tik Rytų ir Vakarų požiūris į tą patį dalyką.

Košonas (*su karčia ironija*). Tik Rytų ir Vakarų požiūris! Tiktai!

Vorikas. O eminencija, aš nesiginčiju su jumis. Jūs patraukėte į savo pusę bažnyčią, bet jums reikia atsižvelgti ir į didikus. Mano manymu, Mergelei galima mesti daug sunkesnę kaltinimą, negu tas, kuri taip įtikinamai išdėstė. Atvirai šnekant, aš nebijau, kad ši mergaitė taps antruoju Mahometu ir savo galinga erezija pakirs bažnyčios autoritetą. Man regis, kad jūs perdedat pavojų. Bet ar jūs pastebėjot, kad visuose savo laiškuose ji siūlo Europos karaliams vieną dalyką: padaryti tokį sandėrį, kuris iš pamatų sugriautų visą krikščionių visuomenę? Karolį jinau jau įtikino.

Košonas. Sugriauti bažnyčią. Juk aš taip ir sakiau.

Vorikas (*kurio kantrybė baigia išsekti*). Monsinjore, bent valandėlei išmeskite iš galvos bažnyčią ir prisiminkite, kad pasaulyje be dvasinės valdžios yra dar ir pasaulietinė valdžia. Aš ir kiti didžiūnai atstovaujame feodalinei aristokratijai taip, kaip jūs atstovaujate bažnyčiai. Mes ir esame pasaulietinė valdžia. Negi jūs nematote, kad tos mergaitės idėjos smogia tiesiai mums?

Košonas. Kaip gali jos idėjos smogti tik jums? Jos gali smogti mums visiems — per šventąją bažnyčią.

Vorikas. Jos idėja yra tokia: karaliai turi atiduoti savo karalystes dievui ir paskui viešpatauti kaip dievo vietininkai.

Košonas (*abejingai*). Teologijos požiūriu, tai visai sveika mintis, milorde. Bet karaliui dėl to nei šilta, nei šalta, svarbu, kad jis viešpatautų. Tai gryna abstrakcija. Žodžių derinys.

Vorikas. Nieko panašaus. Tai gudrus sumanymas pakirsti aristokratijos reikšmę ir karalių padaryti vieninteliu ir absoliučiu valdovu. Karalius, užuot buvęs tik pirmuoju didikų tarpe, pasidarys jų ponu. Šito mes neleisime: mes nepripažįstam sau jokių ponų. Žodžiais mes pripažįstam, jog esame gavę žemes ir titulus iš karaliaus, nesgi žmonių visuomenės arka turi turėti savo jungiamąjį akmenį. Bet mes laikome žemes savo rankose ir giname jas savo ir savo vasalų kardais. O pagal Mergelės mokymą karalius paims mūsų žemes — mūsų žemes! — ir padovanos jas dievui, o paskui dievas patikės jas visiškai karaliui.

Košonas. O kodėl jūs šito taip bijote? Juk jūs patys padarote karalius. Jorkas arba Lankasteris Anglijoje*, Lankasteris arba Valua Prancūzijoje* — visi jie karaliauja taip, kaip jūs geidžiate.

Vorikas. Taip. Bet tik ligi tol, kol žmonės klausys savo feodalų ir į karalių žiūrės kaip į keliaujančios trupės aktorių, nieko daugiau nevaldantį, tik vieškelį, kuris priklauso visiems. Bet jeigu žmonių mintys ir lūkesčiai nukryps į karalių, o senjorai jų akyse liks vien tik karaliaus tarnai, karalius lengvai mus vieną po kito perlaus ant savo kelio. O tada mes liksime tik livrėjomis aptaisyti jo pilies dvariškiai.

Košonas. Ir vis dėlto jums nereiktų bijoti, milorde. Vieni žmonės gimę būti karaliais, kiti — valstybės veikėjais. Bet retai kada viename žmoguje suderinami abu dalykai. Kurgi tada karalius rastų patarėjų, kurie jam sugalvotų ir įvykdytų tokius politinius planus?

Vorikas (*nelabai draugiškai šypsodamas*). Gėl būt, bažnyčios atstovų tarpe?

Košonas taip pat nenoromis nusišypso, trūktelia pečiai, bet neprieštariauja jam

Nuverskite baronus — ir kardinolai viską pasuks sa-vaip.

Košonas (*taikingai, atsisakęs savo poleminio tono*). Mes nenugalėsime Mergelės, milorde, jei cisim vienas prieš kitą. Aš gerai žinau, kad pasaulyje yra valdžios troškimas. Ir kol taip bus, tol bus kova tarp imperatoriaus ir popiežiaus, tarp kunigaikščių ir kardinolų; tarp baronų ir karalių. Šėtonas kiršina mus ir viešpatauja. Matau, jog jūs nesate bažnyčios draugas; jūs visų pirma — grafas, taip, kaip aš visų pirma — dvasininkas. Bet ar mes negalėtume užmiršti savo nesutarimų bendro priešo akivaizdoje? Aš nūnai matau, kad jums rūpi ne tai, kad mergaitė niekada nepaminėjo bažnyčios vardo ir galvoja tik apie dievą ir save, o tai, kad ji niekada nepaminėjo didikų ir galvoja tik apie karalių ir save.

Vorikas. Tikra teisybė. Šios dvi mintys — tai iš esmės ta pati. Jų šaknys siekia giliai, monsinjore. Tai atskiros sielos protestas prieš kunigo arba senjoro kišimąsi į jo asmeninius santykius su dievu. Jeigu šitokiai erezijai reikėtų suteikti pavadinimą, aš ją pavadinčiau protestantizmu.

Košonas (*įdėmiai žiūrėdamas į jį*). Jūs nuostabiai puikiai tai suprantate, milorde. Prakrapštyk anglą — atrasi protestantą.

Vorikas (*su neprilygstamu meilumu*). Kaip at-
rodo, monsinjore, jūs jaučiate tam tikrą simpatiją tam
tuščiam Mergelės mokymui apie pasaulietinę valdžią.
Palieku jums surasti jam pavadinimą.

Košonas. Jūs mane klaidingai supratote, milor-
de. Aš nejaučiu jokios simpatijos jos politiniams kės-
lams. Bet kaip kunigas, aš išmokau išvelgti į paprastų
žmonių širdis ir pastebėjau, kad jose slypi dar viena
pavojinga mintis. Ją būtų galima išreikšti maždaug
tokiais žodžiais: Prancūzija — prancūzams, Anglija —
anglams, Italija — italams, Ispanija — ispanams ir taip
toliau. Valstiečiai kartais tai supranta taip siaurai ir
ribotai, jog aš tiesiog stebiuosi, kaip toji mergaitė pa-
kilo aukščiau šitokios minties: mano kaimas — jo gy-
ventojams. Bet ji sugebėjo. Ji tai padarė. Kai ji gra-
sina išvyti anglus iš Prancūzijos žemių, ji, be abejo,
galvoja apie visą tą kraštą, kur kalbama prancūziš-
kai. Jai visi žmonės, kurie šneka prancūziškai, suda-
ro, kaip kad vadina šventasis raštas, vieną naciją*. Šitą jos
erezijos pusę galima, jei norite, pavadinti na-
cionalizmu, — geresnio pavadinimo negaliu sugalvoti.
Galiu tik tiek pasakyti, kad tai prieštarauja katali-
kybei ir krikščionybei. Katalikų bažnyčia žino tiktai
vieną karalystę — Kristaus karalystę. Suskaldykit tą
karalystę į atskiras nacijas, ir jūs nuvainikuosite Kris-
tų. Nuvainikuosite Kristų — ir kas tada nukreips kar-
dą nuo jūsų gerklės? Pasaulis pražus karų chaosu.

Vorikas. Na, gerai. Jei jūs sudeginsite ją už
protestantizmą, aš sudeginsiu ją už nacionalizmą, nors
šiuo atžvilgiu mesiras Džonas tikriausiai manęs ne-
palaikys. Šūkis: Anglija — anglams — jam labai prie
širdies.

Kapelionas. Žinoma, Anglija — anglams. Tai
savaimė suprantama. Čia paprasčiausias gamtos dės-
nis. Bet šitoji moteris nori atimti iš Anglijos jos tei-
sėtai užkariautas žemes, duotas jai dievo, nes ji ypač

sugeba valdyti mažiau civilizuotas tautas jų pačių labui. Nesuprantu, ką jūsų kilnybės norite pasakyti tokiais žodžiais, kaip protestantizmas ir nacionalizmas,— tai per daug mokyta ir subtilu tokiam vargšui kunigui, kaip aš. Tačiau jau vien sveikas protas man sako, kad toji moteris — maištininkė. Man to ir užtenka. Ji maištauja prieš gamtą, rengdamasi vyriškais drabužiais ir eidama kariauti. Ji maištauja prieš bažnyčią, pasisavindama dieviškąją popiežiaus autoritetą. Ji maištauja prieš dievą, nes, sudariusi prakeiktąją sąjungą su šėtonu ir jo piktosiomis dvasiomis, stojo prieš mūsų kariuomenę. Tačiau šitie maištavimai tai tik atšvaistės jos didžiojo maišto prieš Angliją. Šito negalima pakęsti. Tepražūna jinai! Tesudega ant laužo! Kad neužkrėstų visos kaimenės! Taip ir turi būti, kad viena moteris mirtų dėl daugelio žmonių!

Vorikas (*atsistodamas*). Atrodo, jūsų eminencija, kad mes susitarėme.

Košonas (*taip pat atsistoja, bet nesutinka su juo*). Aš nestatysiu savo sielos į pavojų. Aš branginu bažnyčios teisingumą ir iš paskutinių stengsiuosi, kad šioji moteris būtų išgelbėta.

Vorikas. Man taip pat gaila vargšės mergaitės. Nemėgstu tokių žiaurumų. Jei būtų galima, pasi-gailėčiau jos.

Kapelionas (*nepermaldaujamas*). Aš pats ją sudeginčiau.

Košonas (*laimindamas ji*). Sancta simplicitas!*

PENKTASIS PAVEIKSLAS

Reimso katedros nava netoli zakristijos durų. Ant kolonos kabo viena kryžiaus kelių stotis. Vargonų gaudesio lydimi žmonės pasipila iš bažnyčios po karūnacijos. Žana klūpodama meldžiasi prie kryžiaus kelių paveikslo. Ji puikiai apsirengusi, bet vis dar vyriškais drabužiais. Vargonai nutyla, kai Diunua, irgi prašmatniai išsipustęs, išeina iš zakristijos

Diunua. Eiva, Žana! Gana tau melstis. Tu tiek raudojai ir tikrai persišaldysi, jei dar ilgiau čia klūposi. Jau viskas pasibaigė; katedra tuščia, o gatvės pilnos žmonių. Jie nori pamatyti Mergelę. Mes jiems pasakėme, kad tu pasilikai bažnyčioje viena pasimelsti, bet jie laukia, nori dar kartą į tave pažvelgti.

Žana. Ne. Tegul karaliui tenka visa šlovė.

Diunua. Jis tik gadina visą vaizdą, vargšelis. Ne, Žana. Tu jį karūnavai — tu turi viską prideramai ir užbaigti.

Žana purto galvą

Diunua (*pakelia Žaną*). Eiva, eiva! Dar kokia pora valandų, ir viskas pasibaigs. Juk vis tiek čia geriau, negu ant tilto prie Orleano, ar ne?

Žana. Ak brangusis Diunua, kaip aš norėčiau vėl atsidurti ant tilto prie Orleano! Ten, ant tilto, mes gyvenome!

Diunua. Taip, tiesa! O kai kas iš mūsiškių ir mirė.

Žana. Argi ne keista, Žanai? Aš tokia bailė, prieš mūšį visa drebėte drebu. Bet, kai visas pavojus praėjęs, taip nuobodu pasidaro. Ak, taip nuobodu, nuobodu, nuobodu!

Diunua. Reikia išmokti būti santūriai kare,— taip, kaip valgant ir geriant, mano šventuolėle.

Žana. Mielas Žanai, tu myli mane, ar ne? Kaip kareivis myli savo bičiulį.

Diunua. Tau juk ir reikia meilės, vargšas nekalts dievo kūdiki. Nedaug juk teturi draugų rūmuose.

Žana. Kodėl tie visi dvariškiai ir riteriai, ir kunigai taip manęs nekenčia? Ką aš jiems padariau? Aš juk nieko sau neprašiau, tiktai kad mano kaimą atleistų nuo mokesčių: mes neįstengiamo sumokėti karių mokesčių. Aš atnešiau jiems sėkmę ir pergalę. Išvedžiau juos į teisingą kelią, kai jie darė visokias kvailystes. Aš apvainikavau Karolį ir padariau jį tikru karaliumi. Ir visos malonės, kurias jis dabar dalina, kliūva tiktai jiems. Tai kodėl gi jie manęs nemyli?

Diunua (*pašiepdamas*). Kvailiu-kė! Tu lauki, kad mulkiai imtų tave mylėti už tai, jog parodei jų kvailumą? Argi seni bukalgalviai, niekam tikę pulkininkai myli jaunus, gabius kapitonus, kurie juos išstumia iš posto? Argi garbėtroškos politikai myli naujai iškilančias žvaigždes, kurios atima iš jų vadovaujančias vietas? Argi arkivyskupai džiaugiasi, kai juos nustumia nuo altoriaus netgi ir patys šventieji? Juk ir aš tau imčiau pavydėti, jeigu būčiau didesnis garbėtroška.

Žana. Tu čia pats geriausias iš visų, Žanai. Vienintelis mano draugas tarp visų šių didikų. Kertu lažybų, kad tavo motina buvo paprasta sodietė. Paėmusi Paryžių, aš būtinai grįšiu atgal į kaimą.

Diunua. Vargu ar jie tau leis paimti Paryžių.
Žana (*nustebusi*). Ką?..

Diunua. Aš pats jau seniai jį būčiau paėmęs, jei tiktai jie visi būtų tam pritarę. Man regis, jog kai kurie bevelytų, kad Paryžius tave paimtų. Taigi sergėkis.

Žana. Žanai, šiame pasaulyje man nėra vietos. Jei manęs nepribaigs godemai ir burgundai, tai pribaiigs prancūzai. Jeigu ne tie mano balsai, visai drąsos netekčiau. Štai kodėl atėjau čionai slapta viena pasimelsti po karūnacijos. Aš tau kai ką papasakosiu, Žanai... Tuos balsus aš girdžiu varpų gaudesy. Ne šiandien, kai jie visi iškart skambėjo; tai buvo paprasčiausias skambinimas. Bet va šičia, tame kampe lyje, kur varpų gaudesys sklinda lyg iš dangaus ir ilgai ilgai aidi... arba laukų ramybėje, kai jis girdėti iš kažkur toli toli — tada aš girdžiu savo balsus.

Katedros laikrodis išmuša ketvirtį

Klausyk! (*Apimta ekstazės*) Girdi? „Brangusis dievo kūdiki“ — lygiai taip, kaip tu sakai. O mušdamas pusvalandį jis sakys: „Būk drąsi, nepasiduok!“ Tris ketvirčius skambins, sakydamas: „Aš tavo parama.“ Bet kai praeina valanda ir didysis varpas atskambina „Dievas apsaugos Prancūziją“, — tuomet šventoji Margarita ir šventoji Kotryna, o kartais net ir pats arkan gelas Mykolas man pasako tokių dalykų, kurių aš iš anksto nežinau. Tada, ak, tada...

Diunua (*pertraukia ją maloniai, bet neužjausdamas*). Tada, Žana, varpų gaudesy mes išgirstame viską, ką tik norime išgirsti. Man nesmagu klausyti, kad tu kalbi apie savo balsus. Ir aš, ko gero, tikrai pagalvočiau, kad esi kvaištelėjusi, jei nebūčiau pastebėjęs, jog sugebi visai protingai paaiškinti savo veiksmus, nors ir girdžiu, kaip kitiems sakai, jog pildai tik šventosios Kotrynos įsakymus.

Žana (piktai). Na, aš juk privalau ieškoti paaiškinimų, nes tu netiki mano balsais. Bet pirmiau aš išgirstu balsus, o tik vėliau randu paaiškinimus. Nori — tikėk, nori — netikėk.

Diunua. Tu pyksti, Žana?

Žana. Taip. (*Sypsodamasi*) Ne, ne ant tavęs. O kad tu būtumei koks nors mūsų kaimo vaikutis!

Diunua. Kodėl?

Žana. Aš galėčiau tave pamyluoti.

Diunua. Šiaip ar taip, tu vis dėlto moteris.

Žana. Ne, visai ne. Aš kareivis ir nieko daugiau. O kareiviai visada myluoja vaikus, kai tik pasitaiko proga.

Diunua. Tas tiesa. (*Juokiasi*)

Karalius Karolis, lydimas Mėlynbarzdžio iš kairės ir La Hiro iš dešinės, išeina iš zakristijos, kur jis nusivilko iškilmių drabužius po karūnacijos. Žana susigūžusi pasitraukia už kolonos. Diunua pasilieka bestovįs tarp Karolio ir La Hiro

Diunua. Taigi, jūsų didenybe, pagaliau jūs esate pateptas karalius. Kaip jaučiatės po šių ceremonijų?

Karolis. Už jokių pinigų nebesutikčiau antrą kartą iškentėti, nors mane ir saulės ar mėnulio imperatoriumi padarytų. O sunkumėlis tų karališkų drabužių! Maniau, kad neatlaikysiu, kai užmovė karūną ant galvos. O jau tie garsūs šventieji aliejai, apie kuriuos buvo tiek kalbėta, tiesiog aitrūs, tpfu! Arkivyskupas tikriausiai vos gyvas: jo visos mantijos, tur būt, bent toną sveria. Jį tebenurenginėja zakristijoje.

Diunua (sausai). Jūsų didenybei reiktų dažniau nešioti šarvus. Jie jus įpratintų prie sunkaus apdaro.

Karolis. Aha, senos patyčios! Na ką gi, aš vis vien nežadu nešioti šarvų: kariauti — ne mano darbas. Kur Mergelė?

Žana (žengdama į priekį tarp Karolio ir Mėlynbarzdžio ir puldama ant kelių). Jūsų kilnybe, aš padariau jus karalium. Mano užduotis įvykdyta. Aš grįžtu atgal į kaimą pas tėvą.

Karolis (nustebęs, bet palengvėjusia širdimi). O, tikrai? Na ką gi! Labai gerai!

Žana pakyla, didžiai suglumusi

Karolis (nekreipdamas į ją dėmesio, kalba toliau). Žinoma, ten labai sveika...

Diunua. Bet nuobodu.

Mėlynbarzdis. Pamatysi, kaip tau pinsis tarp kojų sijonai, nes tiek ilgai jų nenešiojai.

La Hiras. Tu išsiilgsi kovos. Tai biauirus, bet taurus įprotis, ir jo daug sunkiau atsikratyti, negu kokio kito įpročio.

Karolis (susirūpinęs). Vis dėlto mes nenorime tavęs sulaikyti, jeigu jau iš tiesų taip trokšti namo.

Žana (karčiai). Aš gerai žinau, kad nė vienam iš jūsų nebus gaila, jei išvyksiu. (Nusigręžia nuo Karolio ir eina prie jai artimesnių savo dvasia Diunua ir La Hiro)

La Hiras. Na, dabar galėsiu keiktis, kada tik panorėsiu. Bet retkarčiais aš vis dėlto pasigėsiu tavęs, Žana.

Žana. La Hirai, nors jūs nusidėjėlis ir keikūnas, mes vis tiek susitiksime danguje. Aš myliu tave, kaip mylėjau Pitu, mūsų senąją aviganį šunį. Pitu galėjo papiauti vilką. Ir tu juk piauši angliškuosius vilkus ir guisi juos iš mūsų krašto, kol jie sugrįš į savo šalį ir pasidarys geri viešpaties šunys?

La Hiras. Mudu abu drauge, taip?

Žana. Ne. Aš gyvensiu tik vienerius metus.

Visi kartu. Ką?!

Žana. Taip! Aš kažkaip nujaučiu.

Diunua. Niekai!

Ž a n a. Žanai, kaip tau atrodo? Ar tu galėsi juos išvyti?

D i u n u a (*ramiai ir tvirtai*). Taip. Aš juos išvairysiu. Jie mus sumušdavo iki šiol todėl, kad mes manėme, jog mūšis tai — turnyras arba turgus, kur galima išsiderėti didelį išpirkį. Mes tik juokus krėtėme, o tie prakeiktieji anglai visai rimtai kariavo. Bet aš jau pasimokiau, o taip pat ir anglus perpratau. Jie čia visai neturi šaknų. Aš ir anksčiau juos nugalėdavau, ir dabar sumušiu.

Ž a n a. Tu nebūsi jiems žiaurus, Žanai?

D i u n u a. Godemai nemoka švelniai elgtis. Ne mes pradėjome šį karą.

Ž a n a (*ūmai*). Žanai, kol aš dar neišvykau namo, atsiimkim Paryžių!

K a r o l i s (*persigandęs*). O, ne, ne! Mes viską prarasim, ką iškovojoje. Ak, tik nebereikia daugiau kautynių! Mes dabar galim padaryti labai palankią sutartį su Burgundijos hercogu.

Ž a n a. Sutartį! (*Iš nekantrumo treptelia koja*)

K a r o l i s. O kodėl gi ne? Dabar, kai aš apvainikuotas ir pateptas? Oi, tas aliejus!..

Iš zakristijos išeina arkivyskupas ir prisijungia prie besišnekučiuojančiųjų, atsistodamas tarp Karolio ir Mėlynbarzdžio

K a r o l i s. Arkivyskupe, Mergelė vėl nori pradėti karą.

A r k i v y s k u p a s. Nejaugi mes liovėmės kariau-
vę? Argi jau taika?

K a r o l i s. Ne, regis, dar ne. Bet kodėl nepasitenkinus tuo, kas atsiekta? Padarykime sutartį. Vargu ar mums ilgai taip seksis. Taigi reikia pasinaudoti, kol sėkmė dar nenusigrėžė nuo mūsų.

Žana. Sėkmė! Pats dievas už mus kovojo, o tu vadini tai sėkme! Ir nori baigti karą, kai anglai dar tebetrypia šventą brangiosios Prancūzijos žemę!

Arkivyskupas (*griežtai*). Mergele, karalius kreipėsi į mane, o ne į tave. Tu užsimiršti. Labai jau dažnai užsimiršti!

Žana (*nesumišusi, stačiokiškai*). Tad kalbėkite jūs! Ir pasakykite jam, kad dievas neliepia atitraukti rankos nuo plūgo.

Arkivyskupas. Taip lengvai, kaip tu, aš nesišaukiu dievo vardo, o aiškindamas jo valią, remiuosi bažnyčios autoritetu ir savo šventuoju titulu. Iš pradžių tu dar jį gerbei ir nebūtumei išdrįsusi kalbėti su manimi taip, kaip dabar. Tu atvykai, apsisiautusi nusizeminimo dorybe. O dabar, kai dievas prideramai palaimino tavo žygius, tu susitepei puikybės nuodėme. Senoji graikų tragedija* kartojausi mūsų tarpe: puikybė turi būti nubausta.

Karolis. Taip, ji dedasi už visus geriau išmananti.

Žana (*įskaudinta, bet dėl savo naivumo neįstengia pastebėti, kokį įspūdį daro jos žodžiai*). Betgi aš iš tiesų geriau už jus visus išmanau. Ir aš nė kiek nesididžiuoju. Aš tik tada kalbu, kai žinau, jog esu teisi.

Mėlynbarzdis	{	(kartu	{	Cha, cha!
Karolis	}	sušunka)	}	Na štai!

Arkivyskupas. O iš kur tu žinai, kad esi teisi?

Žana. Visada žinau. Mano balsai...

Karolis. Ak, tavo balsai, tavo balsai!.. Kodėl tie balsai nekalba į mane? Aš karalius, o ne tu.

Žana. Jie kalba ir į tave, tik tu jų negirdi. Tu niekada nesėdėjai laukuose vakare ir neįsiklausei į juos. Kai skambina „viešpaties angelą“, tu persižeg-

noji, ir tiek. Bet jeigu pasimelstum iš visos širdies ir, varpams nuskambinus, įsiklausytum į jų aidą, sklandantį ore, tai ir tu išgirstum tuos balsus. (*Ūmai nuo jo nusigręžia*) Bet kokių balsų tau reikia, kai tą pat gali pasakyti paprasčiausias kalvis: kalk geležį, kol karšta. Aš gi sakau: reikia tučtuojau pulti Kompjeną ir išvaduoti jį kaip ir Orleaną. Tada ir Paryžius atkels mums savo vartus. O jei ne, mes juos išlaušime. Ko verta tavo karūna be sostinės?

L a H i r a s. Va taip ir aš sakau. Mes prasiveršime pro juos, kaip įkaitusi kulka per gniūžtę sviesto. O ką tu pasakysi, Pavainiki?

D i u n u a. Jeigu mūsų patrankų sviediniai būtų tokie karšti, kaip tavo galva, ir mes jų turėtume kiek reikia, be abejonės, užkariautume visą pasaulį. Drąsa ir veržlumas — mūsųje geri tarnai, bet blogi šeimininkai: kiekvieną kartą, kai tik mes jais pasikliaudavome, jie atiduodavo mus į anglų rankas. Mes nemokame laiku suprasti, kad esame sumušti — va čia mūsų didžiausia blogybė.

Ž a n a. Jūs nemokate laiku suprasti, kad laimėjote, o tai dar didesnė blogybė. Jums teks nešiotis žiūronus mūsųje, nes, ko gero, reiks įtikinėti, jog anglai tikrai dar nenupiovė jums visiems nosių. Ir dabar dar tebesėdėtumėte apsupti Orleane — jūs ir visa jūsų karinė taryba! — jei nebūčiau privertusi jūsų pereiti į puolimą. Visada reikia pulti; ir jeigu tik jūs ištversite, priešas pirmas pasiduos. Jūs nemokate pradėti mūšio, nemokate panaudoti patrankų. O aš moku. (*Ji atsisėda ant akmeninių grindų, parietusi po savim kojas, ir žiūri, piktai patempusi lūpas*)

D i u n u a. Žinau, ką tu apie mus galvoji, karvedy Žana.

Ž a n a. Nesvarbu, Žanai. Pasakyk jiems, ką tu apie mane galvoji.

D i u n a. Aš manau, kad dievas buvo tavo pusėje. Aš nepamiršau, kaip pasikeitė vėjas ir pasikeitė mūsų širdys, kai tu atėjai pas mus. Ir prisiekiu, jog niekada nepaneigsiu, kad mes nugalėjome po tavąją vėliava. Bet pasakysiu tau kaip kareivis: dievas neatlieka visų juodų darbų nei už vyrą, nei už moterį. Jeigu esi vertas, jis gal ir ištrauks tave kartais iš mirties nagų ir vėl pastatys ant kojų, bet tai ir viskas. Kartą atsistojęs ant kojų, toliau pats kovok ir grumkis iš visų jėgų. Nes jis — nepamiršk! — turi būti teisingas ir tavo priešui. Taigi jis per tave mus pastatė ant kojų prie Orleano. Tos garbės vedini, mes laimėjome keletą mūsų ir štai švenčiame karūnaciją. Bet jeigu mes ir toliau tuo pasikliausime ir lauksime, kad dievas už mus padarys tai, ką mes patys privalome atlikti, mes pralaimėsime. Na, taip mums ir reikia!

Ž a n a. Bet...

D i u n a. Palauk, aš dar nebaigiau. Jūs, čia esantieji, nemanykite, kad šios mūsų pergalės buvo laimėtos niekam nevadovaujant. Karaliau Karoli! Savo atsišaukimuose jūs nė žodžiu neužsiminėte apie mano vaidmenį šioje kampanijoje. Aš ir nesiskundžiu tuo: žmonės liaupsins Mergelę ir jos stebuklus, o ne Pavainikio įdėtą triūšą, teikiant jai kariuomenę ir maistą. Bet aš visai tiksliai žinau, kiek dievas mums padėjo per Mergelę ir kiek man pačiam teko nuveikti savo rankomis ir protu. Ir aš jums sakau: stebuklą valanda pasibaigė, ir nuo šiol laimės tas, kuris loš karą pagal visas taisykles,— jeigu, žinoma, sėkmė bus jo pusėje.

Ž a n a. Ak, jeigu, jeigu!.. Jei šuo pinigų turėtų — pamazgų nelaktų! (*Staiga energingai atsistoja*) Aš tau sakau, Pavainiki, kad iš tavo karo meno maža naudos, nes tavo riteriai nemoka kaip reikiant kautis. Karas jiems — vien pramoga, kaip muštukas ar koks kitas mėgiamas žaidimas; jie sugalvoja ir taisykles: taip, girdi, teisinga, o taip — neteisinga; o norėdami

apsisaugoti nuo strėlių, užsikrauna ant savęs ir ant savo vargšų arklių tiek šarvų, kad, nukritę nuo arklių, niekaip nebegali atsistoti — guli ir laukia ginklanešių, kol šie atėję pakels, o tada jau pradeda derėtis dėl išpirkio su tuo, kuris juos nuvertė nuo arklio. Nejaugi nesuprantate, kad panašūs dalykai jau atgyveno? Ką reiškia šarvai prieš paraką? O jeigu šį tą ir reiškia, tai negi jūs manote, kad tie, kurie kaunasi už Prancūziją ir dievą, ims mūsų lauke derėtis dėl išpirkio kaip jūsų riteriai, kurie daugiausia tik iš to ir gyvena? Ne, jie grumiasi dėl pergalės, o savo gyvybę atiduoda į dievo rankas, kaip ir aš darau, eidama į mūšį. Paprasti žmoneliai tai supranta. Jie neįstengia nusipirkti šarvų ir užmokėti išpirkio, bet pusnuogiai seka paskui mane per griovius, lipa kopėčiomis ir sienomis. Jie sprendžia paprastai: mano arba tavo gyvybė, o dievas sergsti teisinguosius! Gali sau purtyti galvą, Žanai; o Mėlynbarzdis lai glostosi ožio barzdele ir riečia nosį prieš mane. Bet prisiminkite tą dieną Orleane, kai jūsų riteriai ir kapitonai atsisakė pulti su manim anglus. Jūs net vartus užrakinote, norėdami mane sulaikyti, o miestiečiai ir paprasti žmonės sekė paskui mane, išlaužė vartus ir parodė jums, kaip reikia kautis.

Mėlynbarzdis (*įsižeidęs*). Žanai neužtenka būti popiežium, ji būtinai nori pasidaryti Cezariu ir Aleksandru Makedoniečiu.

Arkivyskupas. Puikybė veda į pražūtį, Žana.

Žana. Et, nežiūrėk, ar tai puikybė, žiūrėk, ar tai tiesa, ar tai sveikas protas?

La Hiras. Tai tiesa. Pusė mūsiškių bijo, kad tik jų dailių noselių niekas nesužalotų, o kita pusė tesirūpina, kaip išsimokėti už įkaitus. Diunua, tegul ji elgiasi kaip tinkama. Ji daug ko nežino, bet, apskritai, mato, kur taiko. Kariauti dabar anaip tol reikia ne taip, kaip anksčiau. Bet dažnai tie, kurie mažiausiai nusi-mano, daug geriau išlošia.

Diunua. Žinau visa tai. Ir pats jau nebekariauju senoviškai. Gerai pasimokiau mūšiuose prie Azenkuro, Puatje ir Kresi*. Ir aš galiu tiksliai apskaičiuoti, kiek gyvybių kaštuos tas ar kitas mano žygis; ir jeigu žygis to vertas, aš į jį einu ir užmoku šią kainą. Bet Žana su nieku nesiskaito: ji be atodairos puola į mūšį, pasikliaudama dievu, tarsi dievas būtų jos kišenėje. Iki šiol skaitlingesnė buvo jos pusė, ir ji laimėdavo. Aš pažįstu Žaną ir matau, kad vieną gražią dieną ji prasiverš į priekį su kokia dešimčia kareivių, kai tuo tarpu tokiai operacijai reikėtų bent šimto. Ir tada ji pamatys, kad dievas — didelių batalionų pusėje. Priešas paims ją į nelaisvę. Ir tas laimingasis, kuriam pavyks ją pačiuoti, gaus iš grafo Voriko šešiolika tūkstančių svarų.

Žana (su pakutenta savimyla). Šešiolika tūkstančių svarų! Ei broliuk, negi tiek už mane paskirta? Tiek pinigų nėra visame pasaulyje?!

Diunua. Yra, Anglijoj! O dabar sakykite man visi čia esantieji: kuris iš jūsų nors pirštą pajudins, kad išgelbėtų Žaną, jeigu ją pačiuos anglai? Aš kalbėsiu pirmas, kariuomenės vardu: nuo tos dienos, kai koks godemas arba burgundas, nutraukęs ją nuo arklio, nekris vietoje nebegyvas, nuo tos dienos, kai ją užrakins į belangę ir kalėjimo virbai ir sklėsčiai nesutrupės, prisilietus šventojo Petro angelui, nuo tos dienos, kai priešas įsitikins, kad ją kaip ir mane galima sužeisti ir nė trupučio ne sunkiau įveikti,— nuo tos dienos jos gyvybė bus mažiau verta, negu bet kurio kito kareivio, ir aš nė vieno kareivio gyvybės už ją neaukosiu, nors visa širdimi ją myliu kaip ginklo draugą.

Žana. Aš tavęs nekaltinu, Žanai, tu teisus. Jeigu dievas leis mane sumušti, aš tikrai būsiu mažiau verta, negu bet kuris eilinis kareivis. Bet Prancūzija gal vis dėlto pagalvos, kad verta mane išpirkti, atsidėkojant dievui už atsiųstą per mane pagalbą.

K a r o l i s. Aš tau sakau, kad neturiu pinigų. O toji karūnacija, kuri yra grynai tavo prasimanymas, iščiulpė iš manęs paskutinius skolintus skatikus.

Ž a n a. Bažnyčia turtingesnė už tave. Aš dedu vil-tis į bažnyčią.

A r k i v y s k u p a s. Moterie! Tave temps gatvė-mis ir sudegins kaip raganą.

Ž a n a (*pribėgdama prie jo*). O eminencija, taip ne-kalbėkite! Negalimas daiktas! Aš — ragana?

A r k i v y s k u p a s. Pjeras Košonas žino, ką daro. Paryžiaus universitetas neseniai sudegino vieną moterį tik už tai, kad ji tvirtino, jog visa, ką tu padarei, yra teisinga ir pagal dievo valią.

Ž a n a (*pritrenkta*). Bet kodėl? .. Kokia prasmė? Juk aš viską ir dariau pagal dievo valią. Nejaugi jie galėjo sudeginti moterį už tai, kad ji kalbėjo tiesą? ..

A r k i v y s k u p a s. Ėmė ir sudegino!

Ž a n a. Bet jūs gi žinote, kad ji sakė tiesą. Jūs ne-leistumėte manęs sudeginti. . .

A r k i v y s k u p a s. O kaip aš jiems sukliudyčiau?

Ž a n a. Prabiltumėte bažnyčios vardu. Jūs — įžy-mus bažnyčios kunigaikštis. Aš drąsiai eičiau bet kur, jei tik mane lydėtų jūsų palaiminimas.

A r k i v y s k u p a s. Nėra tau palaiminimo, kol esi išdidi ir nepaklusni.

Ž a n a. Ką jūs kalbate? Aš nesu nei išdidi, nei ne-paklusni. Aš vargšė, visai nemokyta mergaitė, net A nuo B nemoku atskirti. Iš kur aš būsiu išdidi? Ir kaip jūs galite sakyti, kad aš nepaklusni: aš visada klausau savo balsų, nes jie eina iš dievo.

A r k i v y s k u p a s. Dievo balsas žemėje tėra vie-nas — tai balsas kariaujančios bažnyčios. O visi tie bal-sai, kuriuos tariesi girdinti, yra tik tavo užsispyrimo atbalsiai.

Ž a n a. Netiesa!

Ar k i v y s k u p a s (*parausdamas iš pykčio*). Tu sakai arkivyskupui jo paties katedroje, kad jis meluoja,— ir vis dar tebetvirtini, kad nesi nei išdidi, nei nepaklusni.

Ž a n a. Aš nė karto nesakiau, kad jūs meluojate. O jūs bemaž pasakėte, kad mano balsai meluoja. Kada gi jie yra pamelavę? Jeigu jūs ir nenorite jais tikėti, jeigu tai būtų vien mano sveiko proto atgarsiai, tai argi jie sako neteisybę? Argi ne jūsų žemiškieji patarėjai visada klysta?

Ar k i v y s k u p a s (*pasipiktinęs*). Et, tavęs neperkalbėsi, tik laiko gaišinimas.

K a r o l i s. Visada ta pati pabaiga: ji viena teisi, o visi kiti klysta.

Ar k i v y s k u p a s. Na, tegul tai būna tau paskutinis perspėjimas. Jeigu tu žūsi, statydama savo išmonę aukščiau už tavo dvasios ganytojų nurodymus, bažnyčia tavęs atsižadės ir paliks žiauriam likimui, kurį pati savo puikybe užsitraukei. Pavainikis jau tau sakė, jei ir toliau didžiuosiesi savo karo menu ir niekinsi savo vadų patarimus...

D i u n u a (*pertraukia*). Tiksliau pasakius, jeigu sugalvosi išvaduoti Kompjeno igulą, neturėdama tokios pat jėgų persvaros, kokią turėjai Orleane...

Ar k i v y s k u p a s. Tai armija atsižadės ir tavęs neišvaduos. O jo didenybė karalius jau pasakė, kad jo išde nėra išteklį tau išpirkti.

K a r o l i s. Nė skatiko.

Ar k i v y s k u p a s. Tu lieki viena — vienui viena! — su savo puikybe, savo neišmanymu, savo beato-dairišku pasitikėjimu savimi, su savo šventvagišku akiplėšiškumu, kuris tau leidžia visas nuodėmes slėpti po dievo valios skraiste. Kai išeisi pro šias duris į saulės šviesą, tave triukšmingai sveikins minia. Jie atneš tau savo vaikučius, atves ligonius, kad juos išgydytum; jie bučiuos tau rankas ir kojas ir darys viską, ką tiktai

gali,— vargšai nelaimingieji,— kad apsuktų tau galvą ir apkvaitintų tave tuo beprotišku pasitikėjimu, kuris veda tave į pražūtį. Bet vis tiek tu būsi viena, nes jie negalės tavęs išgelbėti. Mes, ir tik mes galime atsistoti tarp tavęs ir to gėdos stulpo, prie kurio mūsų priešai sudegino tą vargšę moterį Paryžiuje.

Žana (pakėlus akis į dangų). Aš turiu geresnių draugų ir geresnių patarėjų, negu jūs.

Arkivyskupas. Matau, kad veltui šneku į užkietėjusią širdį. Tu atmeti mūsų globą ir visaip stengiesi mus visus prieš save nustatyti. Ką gi, ateityje rūpinkis pati savimi; o jei pralaimėsi — tepasigaili dievas tavo sielos.

Diunua. Tai tiesa, Žana. Įsidėmėk!

Žana. Kur jūs visi šiuo metu būtumėt, jei aš būčiau paisiusi šios tiesos? Nėra ko iš jūsų laukti nei pagalbos, nei patarimo. Taip, aš viena pasaulyje. Aš visada buvau viena. Tėvas liepė mano broliams prigrindyti mane, jeigu nesėdėsiu namie ir neganysiu jo avių, kai tuo tarpu Prancūzija lieja paskutinį kraują. Tegul sau žūna Prancūzija, kad tik jo ėriukai būtų sveiki! Aš maniau, kad Prancūzija turi draugų Prancūzijos karaliaus dvare, bet randu tik vilkus, besiriejančius dėl jos nelaimingo sudraskyto kūno. Maniau, kad viešpats dievas visur suras draugų, nes jis pats — kiekvienam draugas. Ir, būdama naivi, tikėjau, kad jūs, kurie nūnai mane atstumiate, it galingi šulai apsaugosite mane nuo skriaudos. Bet dabar aš pasidariau išmintingesnė, o truputis išminties kiekvienam ne pro šalį. Negalvokite, kad mane labai išgąsdinote, primindami, jog aš viena. Prancūzija taip pat viena. Ir dievas — vienas. Ką reiškia mano vienvė, palyginus su mano tėvynės ir mano dievo vienvė? Dabar suprantu, kad dievo vienvėje glūdi jo galia. Kas iš jo liktų, jeigu jis klausytų jūsų menkų, pavydo diktuojamų patarimų? Na ką gi, vienvė nuo šiol irgi bus mano jėga. Geriau būti vienai

su dievu: nei jo draugystė, nei jo patarimai, nei jo meilė manęs neapvils. Iš jo galios aš pasisėmsiu drąsos ir tolydžio darysiuos vis drąsesnė ir drąsesnė, iki pat mirties. O dabar eisiu pas paprastus žmones, kad meilė, spindinti jų akyse, paguostų mane ir išdildytų iš atminties tą neapykantą, kurią mačiau jūsų akyse. Jūs visi apsidžiaugtumėt, pamatę mane ant laužo. Bet žinokite: praėjusi pro liepsnas, aš įeisiu tiesiai į žmonių širdis ir liksiu ten per amžių amžius. Taigi tebūna dievas su manim! (*Nueina nuo jų*)

Valandėlę jie tylomis, paniurę žiūri jai pavymui. Tada Žilis de Re ima glostyti savo barzdėlę

Mėlynbarzdis. Na, žinote, ta moteris visai nepakenčiama! Tiesą sakant, aš nejaučiu jai neapykantos. Bet ką veikti su tokiu charakteriu?

Diunua. Prisiekiu dievu, jei ji įkristų į Luarą, aš galvotrūkčiais su visais šarvais šokčiau į vandenį jos ištraukti. Bet jei ji pridarys kvailysčių prie Kompjeno ir pakliūs į nelaisvę, būsiu priverstas palikti ją likimo valiai.

La Hiras. Tai jūs verčiau mane sukaustykkit grandinėmis, nes, man atrodo, galėčiau sekti paskui ją į patį pragarą, kai joje va šitaip įsiliepsnoja ugnis.

Arkivyskupas. Taip, ji kiek sutrikdė ir mano blaivius sprendimus. Tuose jos jausmo protrūkiuose slypi pavojinga jėga. Tačiau bedugnė jau atsivėrė po jos kojomis. Į gera ar į bloga, bet mes bejėgiai ją nuo tos bedugnės atitraukti.

Karolis. Galėtų sau ramiai sėdėti arba važiuoti namo!

Prislėgti išeina paskui ją

ŠEŠTASIS PAVEIKSLAS

Ruanas, 1431 metų gegužės mėnesio 30 diena. Didelė akmeninė pilies menė paruošta tribunolo posėdžiui; bet tai ne prisiekusiųjų, o vyskupo teismas, dalyvaujant inkvizicijai; todėl ant pakylės greta sustatyti du krėslai teisėjams — vyskupui ir inkvizitoriui. Nuo jų buku kampu nusitęsia dvi kėdžių eilės — kanauninkams, teisės ir teologijos daktarams, dominikonų vienuoliams, atliekantiems asesorių vaidmenį. To kampo viduje stovi stalas su taburetėmis raštininkams. Ten pat grubaus darbo medinė taburetė kaltinamajam. Visa tai sustatyta artimesniajame menės gale. Tolimesnis galas keliomis arkomis išeina tiesiai į kiemą, kurį skiria nuo teismo menės širmos ir užuolaidos

Žiūrint į didžiulę menę iš avanscenos vidurio, teisėjų krėslai ir raštininkų stalas yra dešinėje pusėje, o kaltinamojo taburetė — kairėje. Gražus saulėtas gegužės rytas

Pro skliautines duris, esančias teisėjų pusėje, įeina Vorikas, lydimas pažo

Pažas (įžūliai). Manau, jūsų šviesybė žino, jog mums čia ne vieta. Tai bažnytinis teismas, o mudu tik pasaulietinės valdžios atstovai.

Vorikas. Žinau labai gerai. Gal malonėsi, jūsų įžūlybe, surasti man Bove vyskupą ir priminti jam, kad, jeigu nori su manimi pasikalbėti prieš teismą, gali ateiti į šią menę.

P a ž a s (*nueidamas*). Klausau, milorde.

V o r i k a s. Ir žiūrėk man, kad elgtumeis padoriai. Nesugalvok į jį kreiptis, dievobaimingasis Petrai.

P a ž a s. Ne, milorde. Aš būsiu jam labai malonus, nes, kai čia bus atvesta Mergelė, dievobaimingasis Petras gaus pipirų.

Pro tas pačias duris įeina Košonas su dominikonų vienuoliu ir kanauninku; pastarasis rankoje laiko bylos dokumentus

P a ž a s. Jo eminencija monsinjoras Bove vyskupas. Ir du kiti didžiai gerbiami dvasininkai.

V o r i k a s. Nešdinkis! Ir žiūrėk, kad mums niekas netrukdytų.

P a ž a s. Klausau, milorde. (*Grakščiai apsisukęs, dingsta*)

K o š o n a s. Linkiu jūsų šviesybei labo ryto!

V o r i k a s. Labas rytas, jūsų eminencija. Jūsų draugų, berods, dar neturėjau garbės anksčiau sutikti?

K o š o n a s (*pristatydamas jo dešinėje stovintį vienuolį*). Tai, milorde, brolis Žanas Lametras, iš šventojo Dominiko ordino*, generalinio inkvizitoriaus pavaduotojas erezijos reikalams Prancūzijoje. Brolis Žanas — grafas Vorikas.

V o r i k a s. Labai malonu, jūsų šventenybe. Deja, Anglijoje mes neturime inkvizitoriaus, nors labai dažnai jo didžiai pasigendame, ypač tokiais atvejais, kaip pastarasis.

Inkvizitorius nusilenkia, kantriai šypsodamas. Tai romus, pagyvenęs žmogus, tačiau matyti, jog, esant reikalui, gali būti valdingas ir nepalenkiamas

K o š o n a s (*pristatydamas jo kairėje stovintį kanauninką*). Kanauninkas Žanas d'Estive iš Baje miesto kapitulos. Jis čia eis bylos iškėlėjo pareigas.

V o r i k a s. Iškėlėjo?

K o š o n a s. Pasaulietiniame teisme jis vadintųsi kaltintojas.

V o r i k a s. Aha! Kaltintojas. Taip, taip. Labai malonu su jumis susipažinti, kanauninke d'Estive.

D'Estive nusilenkia. Jis dar apyjaunis, be galo mandagus, bet po išoriniu blizgesiu slepiasi lapės klastingumas

V o r i k a s. Ar negalėčiau sužinoti, kiek pasistūmėjo teismo procesas? Jau daugiau negu devyni mėnesiai, kai burgundai paėmė Mergelę į nelaisvę prie Kompjeno. Geri keturi mėnesiai, kai aš ją išpirkau iš burgundų už gana gražią sumą vien tik tam, kad ji būtų patraukta teisman. Ir jau bemaž trys mėnesiai nuo tos dienos, kai ją perdaviau jums, monsinjore vyskupe, kaip asmenį, įtariamą ereziją. Ar jums kartais neatrodo, kad jūs pernelyg ilgai svarstote tokią paprastą bylą? Negi tas teismas niekada nesibaigs?

I n k v i z i t o r i u s (*šypsodamas*). Jis dar nė neprasidėjo, milorde.

V o r i k a s. Dar neprasidėjo? Kaip tat? O ką gi jūs veikėte per šias vienuolika savaitių?

K o š o n a s. Veltui laiko neleidome, milorde. Penkiolika kartų tardėme Mergelę: šešis kartus viešai, o devynis — slapta.

I n k v i z i t o r i u s (*vis dar kantriai tebešypsodamas*). Matote, milorde, aš dalyvavau tuose tardymuose tik du kartus. Tai vis dar buvo vyskupo teismo procedūros, o ne šventojo tribunolo. Aš tik dabar nusprendžiau, kad ir man — tai yra šventajai inkvizicijai — reikia įsikišti į vyskupo teismą. Iš pradžių anaipol nemaniau, kad toji byla turi ką nors bendra su erezija. Aš laikiau, jog tai politinė byla, o Mergelė — karo belaisvis. Bet pabuvojęs dviejų kvotų metu, įsitikinau, jog tai vienas iš pačių rimčiausių erezijos atvejų, koks man teko patirti. Taigi dabar jau viskas sutvarkyta, ir mes galim šiandien pereiti prie teismo procedūros. (*Pasuka į teisėjų krėslus*)

K o š o n a s. Nors ir tučtuoju, jeigu tik jūsų eminencijai patogiu.

V o r i k a s (*atleidžiai*). Štai čia tai maloni žinia, ponai. Nesistengsiu slėpti nuo jūsų: mūsų kantrybė buvo beišsenkanti.

K o š o n a s. Aš taip ir spėjau iš jūsų kareivių — jie grasino nuskandinsią tuos mūsų, kurie palaiko Mergelę.

V o r i k a s. Ką jūs pasakysit! Šiaip ar taip, bet jūsų eminencijos atžvilgiu jų ketinimai buvo draugiški?

K o š o n a s (*griežtai*). Nežinau. Pasistengsiu, kad ši moteris būtų teisiama kuo sąžiningiausiai. Bažnyčios teismas — ne juokai, milorde.

I n k v i z i t o r i u s (*grįždamas*). Niekada neteko matyti sąžiningesnio tardymo, milorde. Mergelėi nereikia jokių advokatų: ją teis ištikimiausi jos draugai, kurie karščiausiai trokšta jos sielą išgelbėti nuo amžinos prapulties.

D'E s t i v e. Senjore, aš esu šios bylos iškėlėjas, ir man teko nemaloni pareiga teisme pateikti kaltinimus prieš šią mergaitę. Bet, patikėkite manimi, šiandien pat juos atšaukčiau ir paskubėčiau jos ginti, jei nežinočiau, kad kiti, kurie žymiai mane prašoka savo mokslu ir dievobaimingumu, iškalba ir sugebėjimais įtikinti, jau buvo pas ją nusiųsti įtikinti ir išaiškinti, koks pavojus jai gresia ir kaip lengvai jo galima išvengti.

Košonas ir inkvizitorius, kurie iki šiol jo klausėsi nuolaidžiai pritardami, pasipiktina, kai jis įsisiūbavęs prapliumpa kalbėti retorišku teisėjo tonu

Atsirado ir tokių, kurie išdrįso tvirtinti, jog mes šitaip elgiamės, vedini neapykantos. Bet dievas mūsų liudininkas, jog jie meluoja. Ar mes ją kankinome? Ne! Argi mes nors valandėlę liovėmės jai patarinėję, malda-

vę ją pasigailėti savęs pačios ir grįžti po bažnyčios sparnu, kaip paklydusį, bet mylimą vaiką? Argi mes. . .

K o š o n a s (*sausai jį pertraukia*). Atsargiau, ka-
nauninke. Visa, ką jūs sakote, tiesa, bet jei milordas
jumis patikės, aš neatsakau už jūsų gyvybę, taipogi ir
už savąją.

V o r i k a s (*priekaištingai, bet anaip tol nepaneigda-
mas jo žodžių*). O monsinjore, jūs labai negailestingas
mums, vargšams anglams. Bet mes, žinoma, neprita-
riame jūsų dievobaimingam troškimui išgelbėti Merge-
lę: pasakysiu tiesiai — jos mirtis mums — politinė bū-
tinybė, dėl kurios apgailestauju, bet nieko negaliu pa-
dėti. Ir jeigu bažnyčia paleis ją. . .

K o š o n a s (*nuožmiai, grėsmingai ir išdidžiai*). Jei-
gu bažnyčia ją paleis, vargas tam, kuris ją bent pirštu
palies, nors jis būtų ir pats imperatorius! Bažnyčia nėra
pavaldi politinei būtinybei, milorde.

I n k v i z i t o r i u s (*įsiterpia, stengdamasis užglos-
tyti padėtį*). Tuščiai nerimaujate dėl nuosprendžio, mi-
lorde. Šį kartą jūs turite galingą sąjungininką, kuris
žymiai griežčiau už juos nusistatęs ją būtinai sudeginti.

V o r i k a s. O kas gi, leiskite paklausti, tas malo-
nus talkininkas?

I n k v i z i t o r i u s. Pati Mergelė. Norint ją išgel-
bėti, reikia užkimšti jai burną, nes prasižiodama ji
kiekvieną kartą save dešimteriopai apkaltina.

D' E s t i v e. Tikriausia tiesa, milorde. Man plaukai
šiaušiasi, girdint, kad tokia jauna būtybė šitaip piktžo-
džiauja.

V o r i k a s. Na, tai, žinoma, darykite dėl jos visa,
ką galite, jeigu esate įsitikinę, kad iš to vis vien nieko
neišeis. (*Įsmeigęs akis į Košoną*) Tik labai apgailestau-
čiau, jei man reiktų veikti be bažnyčios palaiminimo.

K o š o n a s (*ciniškai juo žavėdamasis ir drauge nie-
kindamas*). Ir dar žmonės sako, kad anglai veidmainiai!
Jūs tvirtinate savo, milorde, netgi statydamas į pavojų

sielą. Belieka tik žavėtis tokiu atsidavimu, bet aš nedrįstu eiti taip toli. Bijau amžino prakeikimo.

Vorikas. Jei mes ko nors bijotume, monsinjore, niekada negalėtume valdyti Anglijos. Ar man atsiųsti čia jūsų posėdžiautojus?

Košonas. Taip. Bus labai išmintinga, jeigu jūs, milorde, pasišalinsite ir leisite mums pradėti teismo posėdį.

Vorikas pasisuka ant kulnies ir išeina į kiemą. Košonas atsisėda į vieną teisėjų krėslą; D'Estive sėda už raštiniųų stalo ir įsigilina į bylos dokumentus

Košonas (patogiai įsitaisydamas krėse, atsainiai). Kokie vis tik niekšai tie anglų didikai!

Inkvizitorius (sėsdamas į antrą teisėjų krėslą Košono kairėje). Bet kokia pasaulietinė valdžia padaro žmogų niekšu. Jie specialiai tam darbui neruošiami ir, be to, neturi apaštališkos įpėdinystės. Ir mūsų didikai ne geresni.

Į menę suguža vyskupo asesoriai; pirmieji eina kapelionas de Stogamberis ir kanauninkas de Kurselis, jaunas, trisdešimties metų dvasiškis. Raštininkai susėda už stalo, palikdami laisvą kėdę priešais d'Estive. Kai kurie asesoriai susėda į savo vietas, kiti šnekučiuojasi stovėdami ir laukia oficialaus posėdžio atidarymo. De Stogamberis, matyt, užsigavęs, atkakliai nesisėda; jam iš dešinės stovįs kanauninkas taip pat nenori sėstis

Košonas. Labas rytas, mesire de Stogamberi. (Kreipdamasis į inkvizitorių) Anglijos kardinolo kapelionas.

Kapelionas (jį pataisydamas). Vinčesterio, monsinjore. Jūsų eminencija, noriu pareikšti protestą.

Košonas. Jūs ir taip jau daug jų pareiškėte.

Kapelionas. Aš turiu rėmėjų, monsinjore... Štai senjoras de Kurselis, Paryžiaus kapitulos kanau-ninkas, prisideda prie mano protesto.

Košonas. Na, koks ten reikalas?

Kapelionas (*niauriai*). Geriau jūs kalbėkite, po-nas de Kurseli, nes aš, matyt, neturiu jo eminencijos pasitikėjimo. (*Išsėdėjęs atsėdė ant kėdės, iš dešinės Košonui*)

Kurselis. Jūsų eminencija, mes padėjome daug pastangų, surašydami kaltinamąjį aktą prieš Mergelę iš šešiasdešimt keturių punktų. O dabar sužinojome, kad jis sutrumpintas, nė nepasitarus su mumis.

Inkvizitorius. Aš čia nusikaltau, senjore de Kurseli. Aš sužavėtas tuo uolumu, kurį parodėte, rašy-dami tuos šešiasdešimt keturis punktus. Bet, apkalti-nant eretiką, kaip ir kituose dalykuose, kuo trum-piau — tuo geriau. Taip pat atminkite, kad ne visi teis-mo nariai yra tokie subtilūs ir protingi, kaip jūs, ir todėl daug kam jūsų per didelis moksliskumas gali pasirodyti didele nesąmone. Todėl pergálvojęs nutariau sumažinti jūsų šešiasdešimt keturis paragrafus iki dvy-likos...

Kurselis (*pritrenktas*). Dvylikos?!

Inkvizitorius. Jūsų tikslui, patikėkite mani-mi, dvylikos visiškai užteks.

Kapelionas. Bet kai kurie svarbiausi kaltinimai veik visai sumenkinti. Antai, Mergelė tiesiog pareiškė, kad šventosios Margarita su Kotryna ir net šventasis arkangelas Mykolas kalbėję su ja prancūziškai. Tai la-bai svarbus punktas.

Inkvizitorius. Jūs tikriausiai manote, kad jie turėjo kalbėti lotyniškai?

Košonas. Ne. Jis galvoja, kad jie turėjo kalbėti angliškai.

Kapelionas. Savaimė aišku, jūsų eminencija.

Inkvizitorius. Na, matote, mes jau visi, be-
rods, sutarėme, kad balsai, kuriuos Mergelė girdėdavo,
buvo piktujų dvasių balsai. Jos stengėsi ją sugundyti
ir įstumti į amžiną pražūtį. Todėl gal būtų kiek ne-
mandagu prieš jus, mesire de Stogamberi, ir prieš
Anglijos karalių tvirtinti, kad anglų kalba — gimtoji
šėtono kalba? Tad verčiau palikime tai nuošaly. Be to,
šis klausimas nėra visai išbrauktas iš tų dvylikos para-
grafų. Meldžiu, sėskitės, ponai, ir imkitės darbo.

Susėda ir tie, kurie dar stovėjo

Kapelionas. O aš vis tiek protestuoju.

Kurselis. Gana skaudu, kad visas mūsų triušas
perniek. Tai dar vienas įrodymas, kokią velnišką įtaką
teismui turi ši moteris... (*Sėdasi į kėdę kapelionui iš
dešinės*)

Košonas. Ar jūs norite pasakyti, kad man daro
įtaką velnias?

Kurselis. Aš nieko nenoriu pasakyti, monsinjo-
re. Bet man atrodo, kad čia yra slaptas suokalbis nuty-
lėti tai, jog Mergelė pavogė Senliso vyskupo arklių.

Košonas (*vos tvardydamas pyktį*). Mes juk tei-
siame ne kriminalinį nusikaltėlį. Negi turime gaišti lai-
ką dėl tokių niekų?

Kurselis (*pašoka pasipiktinęs*). Monsinjore! Pa-
sak jūsų, vyskupo arklys — niekai?

Inkvizitorius (*mandagiai*). Mesire de Kurseli,
Mergelė sako gausiai užmokėjusi už vyskupo arklių, o
jei pinigai jo nepasiekė, tai jau ne jos kaltė. Kai nėra
įrodymų, šis punktas atpuola, ir dėl to Mergelę galima
išteisinti.

Kurselis. Taip, jei ten būtų paprastas arklys.
Bet vyskupo arklys! Kaip galima ją už tai išteisinti?
(*Suglumęs ir sumišęs vėl atsisėda*)

Inkvizitorius. Reiškiu jums didžiausią pagar-
bą, tačiau leiskite priminti, kad jeigu mes imsime kal-

tinti Mergelę tokiais menkniekiais, dėl kurių ji lengvai gali pasiteisinti, tai ji išsisuks iš mūsų pagrindinio kaltinimo — erezija, kuria ji pati save primygtinai iki šiol kaltino. Todėl, kai įves čia Mergelę, paprašysiu jus nė žodžio neužsiminti apie tuos arklių vogimus, ratelius, kuriuos ji šoko aplink užburtus medžius su kaimo vaikais, maldas prie apkerėtų šulinių ir daug kitų smulkmenų, kurias jūs taip kruopščiai ištyrėte, prieš man atvykstant. Prancūzijoje nėra nė vienos kaimo merginos, kurios jūs negalėtumėte tuo apkaltinti: jos visos šoka apie užburtus medžius ir meldžiasi prie apkerėtų šulinių. Kai kurios, progai pasitaikius, pavogtų net ir paties popiežiaus arklių. Erezija, ponai, erezija — štai nusikaltimas, už kurį mes turime ją teisti! Mano pagrindinė užduotis — susekti ir užgniaužti ereziją. Aš inkvizitorius, o ne paprastas teisėjas. Tad sutelkite visą dėmesį į ereziją, ponai. Visa kita palikite ramybėje.

K o š o n a s. Galiu dar pridurti, kad buvo teirautasi apie ją kaime, tačiau beveik jokių rimtų parodymų prieš ją negavome.

K a p e l i o n a s (<i>pašoka, su-</i>	}	Jokių rimtų parodymų? Kaip tai! O užburtas medis tai ne...
K u r s e l i s (<i>šukdami kartu</i>).		

K o š o n a s (*netekęs kantrybės*). Nutilkite, ponai! Arba kalbėkite po vieną.

Kurselis pabūgęs susmunka į kėdę

K a p e l i o n a s (*niūrus sėda į savo vietą*). Lygiai tą pat pasakė mums praėjusį penktadienį Mergelė.

K o š o n a s. Labai gaila, kad jūs nepaklausėte jos patarimo, pone. Kai aš sakau: jokių rimtų parodymų, — aš noriu pasakyti: jokių, kuriuos laikytų rimtais pakankamai plataus proto žmonės, galį nagrinėti šitokią bylą.

Aš sutinku su savo kolega inkvizitorium, kad svarbiausia apkaltinti ją erezija.

La dveniu (jaunas, bet asketiškai liesas dominikonas, sėdįs Kurseliui iš dešinės). Bet argi tos mergaitės erezija tokia žalinga? Gal čia vien tik jos naivumas. Juk daugelis šventųjų yra kalbėję panašiai kaip Žana.

Inkvizitorius (kalba nebe švelniai, o griežtai ir rimtai). Broli Martynai, jeigu jums būtų tekę susidurti su erezija tiek, kiek man, jūs taip lengvapėdiškai į ją nežiūrėtumėt — net ir tada, kai ji pasireiškia pačia nežalingiausia, netgi labai patrauklia ir dievobaiminga forma. Erezija pasireiškia per tuos žmones, kurie visiems atrodo lyg ir geresni už kitus. Švelni ir pamaldi mergaitė arba jaunikaitis, kuris, pakluses viešpaties dievo valiai, išdalina visus savo turtus vargšams, užsiwelka ašutinę ir pasirenka atsiskyrėlio gyvenimą, nusižeminimą ir labdaringus darbus, — štai kas kartais tampa erezijos skleidėju, erezijos, kuri gali sugriauti ir bažnyčią, ir valstybę*, jeigu jos laiku neužgniaužtum. Šventosios inkvizicijos metraščiai pilni istorijų, kurių mes nedrįstame skelbti pasauliui, nes nė vienas taurus vyras, nė viena nekalta moteris jomis nepatikėtų; o visos jos prasidėjo kaip tik nuo to švento naivumo. Kiek kartų aš tai jau esu matęs! Įsidėmėkite mano žodžius: moteris, kuri meta savo rūbus ir apsivelka vyriškais, yra panaši į vyriškį, kuris liaunasi nešiojęs lokenas ir apsirengia kaip Jonas Krikštytojas; o po jų — lygiai kaip po nakties diena — seka gaujos pašėlusių moterų ir vyrų, kurie visiškai atsisako vilkėti drabužius. Kai merginos nesutinka nei ištekti, nei duoti skaistybės įžado, o vyrai atmeta vedybas ir savo gašlumą laiko dievišku impulsu, tuomet — lygiai taip, kaip po vasaros ateina pavasaris, — jie pradeda daugpatyste ir baigia kraujomaiša. Erezija iš pradžių atrodo nekalta ir net girtina, bet pasibaigia tokiu pasibai-

sėtinu, nenatūraliu ištvirkavimu, kad net patys geraširdiškiausi iš jūsų, pamatę tos erezijos darbelius, kaip aš esu matęs, garsiai pareikštumėte — jog bažnyčia perdaug gailestingai su jais elgiasi. Jau du šimtus metų šventoji inkvizicija grumiasi su šiomis velniškomis beprotybėmis, ir dabar mes jau gerai žinome, kaip jos atsiranda: viskas prasideda nuo to, kad išpuikėliai ir nemokšos savo nuomonę priešpastato bažnyčiai ir laiko save dievo valios aiškintojais. Reikia saugotis įprastinės klaidos — negalima šių neišmanėlių laikyti melagiais ir veidmainiais. Jie tikrai nuoširdžiai tiki, kad velnio kurstymas tai — dievo balsas. Todėl reikia saugotis ir nepasiduoti įgimtai užuojautai. Tikiuosi, kad visi jūs esate gailestingi, — kitaip nebūtumėt paaukoję savo gyvenimo mūsų maloningajam išganytojui. Jūs išvysite jauną, pamaldžią ir skaisčią mergaitę, — turiu jums tiesiai pasakyti, ponai, kad mūsų draugų anglų pasakojimai apie ją neparemti jokiais įrodymais, kai tuo tarpu yra gausybė paliudijimų, kad ji peržengė tik religijos ir gerų darbų ribas, o ne vėjavaikiškumo ar ištvirkavimo. Ši mergaitė ne iš tų, kurių šiurkštūs veido bruožai byloja apie šiurkščią širdį, kurių begėdiški žvilgsniai ir nepadorus elgesys pasmerkia juos, dar neperskaičius kaltinimo. Ta velniška puikybė, nūnai įstūmusi ją į pražūtį, nepaliko jokių pėdsakų jos veide ir, nors labai keista, nepaliko pėdsakų netgi jos charakteryje, išskyrus tuos ypatingus dalykus, kuriais ji didžiujosi. Taigi jūs pamatysite velnišką puikybę ir įgimtą nuolankumą, susipynusius vienoje sieloje. Todėl būkite atsargūs. Sergėk dieve, aš neliepiu jums būti kietasirdžiais, nes jei mes pasmerksime tą mergaitę, tai jos bausmė bus tokia žiauri, jog mes patys, jei mūsų širdyse atsirasų nors krislelis pykčio jai, amžiams prarastume teisę viltis dieviškojo mielaširdingumo. Bet jeigu jūs nekenčiate žiaurumo, — o jei čia yra nors vienas, kuriam jis mielas, įsakau dėl jo

paties sielos išganymo tučtuojau palikti šią šventą teismo salę,—kartoju, jeigu jūs nekenčiate žiaurumo, atminti, kad niekas negali duoti žiauresnių pasėkų, kaip nuolaidžiavimas erezijai. Atminti taipgi, kad joks teismas nėra toks žiaurus, kaip paprasti žmonės tiems, kuriuos jie įtaria erezija. Šventosios inkvizicijos rankose eretikui negresia smurtas, nes tai yra teisingas teismas, ir, net kaltas būdamas, nusidėjęs gali išvengti mirties, jeigu tik atgailauja už nuodėmes. Aibės eretikų gyvybė buvo išgelbėta todėl, kad šventoji inkvizicija paėmė juos iš žmonių į savo rankas, ir todėl, kad žmonės sutiko juos atiduoti, žinodami, jog šventoji inkvizicija prideramai su jais pasielgs. Anksčiau, kol dar nebuvo šventosios inkvizicijos, o netgi ir dabar ten, kur jos atstovai laiku nespėjo įsikišti, vargšas nelaimingasis, kurį gal visiškai nepagrįstai ir neteisingai įtardavo erezija, susilaukdavo štai kokio galo: jį apmėtydavo akmenimis, sudraskydavo į gabalėlius, nuskandindavo, sudegindavo namie su jo nekaltais vaikais,—ir visa tai be jokio teismo, be nuodėmių išrišimo, be laidotuvių apeigų — kaip šunį, kuris įmetamas į duobę ir apkasamas. Argi tai ne žiaurus dievo ir žmogaus išniekinimas? Patikėkite, ponai, aš gailestingas iš prigimties, o taip pat ir iš profesijos: darbas, kurį turiu įvykdyti, gali atrodyti žiaurus tik tiems, kurie nesupranta, jog būtų daug žiauriau palikti jį neįvykdytą; aš pats, užuot vykdęs šį darbą, mieliau eičiau ant laužo, jei nebūčiau tvirtai įsitikinęs, kad jis teisingas, būtinas ir iš esmės mielaširdingas. Tad ir prašau jus šiame teisme vadovautis tokiu įsitikinimu. Pyktis blogas patarėjas: išmeskite pyktį iš savo širdies. Gailesys kai kada būna dar blogesnis patarėjas: išmeskite gailesį. Bet palikite mielaširdingumą. Tik nepamirškite, kad teisingumas turi būti pirmoje vietoje. Ar jūs, monsinjore, norėtumėte dar ką nors pridurti, prieš pradedant teismo procesą?

K o š o n a s. Jūs pasakėte viską, ką ir aš norėjau pasakyti, ir, be to, daug geriau, negu aš būčiau sugėbęs padaryti. Nemanau, kad atsirastų nors vienas sveikai protaujantis žmogus, kuris nesutiktų su kiekvienu jūsų ištartu žodžiu. Aš tik viena pridursiu. Grubios erezijos, apie kurias mums kalbėjote, iš tiesų baisios; bet jos kaip maras — pasiautėja kurį laiką ir aptilsta, nes sveiki ir protaujantieji žmonės, nors ir kažin kaip kurstomi, nepakės nuogybės, kraujomaišos, daugpatystės ir panašių dalykų. Bet šiuo metu mes susiduriame su erezija, kuri sklinda visoje Europoje, anaip tol ne tarp silpnapročių ir psichiškai liguistų žmonių, — ne: kuo stipresnis protas, tuo atkaklesnis eretikas. Toji erezija nepuola į absurdiškus kraštutinumus ir nėra susiteršusi nešvankiais kūno geiduliais; bet ji taip pat aukščiau vertina asmenišką atskiro klystančio mirtingojo nuomonę, negu ilgaamžę bažnyčios išmintį ir patirtį. Galingo katalikybės rūmo nesugriauš nuogų bepročių minia, skęstanti Moabo ir Amono nuodėmėje*. Tačiau ją gali išklibinti iš vidaus ir visiškai sužlugdyti bei sunaikinti ši erezijų erezija, kurią anglų kariuomenės vadas vadina protestantizmu.

A s e s o r i a i (*šnibždasi*). Protestantizmas? Čia dabar kas? Ką čia vyskupas kalba? Ar tai nauja erezija? Jis, berods, paminėjo anglų kariuomenės vadą. Ar jūs kada nors girdėjote apie protestantizmą? (Ir t. t.)

K o š o n a s (*tęsia*). Beje, prisiminiau. Kokių atsargos priemonių ėmėsi grafas Vorikas, kad apsaugotų nuosprendžio vykdytojus*, jeigu Žana būtų labai užsispyrusi, o sujaudinti žmonės jos pasigailėtų?

K a p e l i o n a s. Nebūkštaukite dėl šito, monsinjore. Kilnysis grafas laiko prie vartų aštuonis šimtus ginkluotų kareivių. Ji neišsprūs mums, anglams, iš rankų, nors ir visas miestas būtų jos pusėje.

K o š o n a s (*pasipiktinęs*). O gal dar pridursite:

duok dieve, kad ji atgailautų ir jos nuodėmė būtų jai atleista?

Kapelionas. Man atrodo, jog tai būtų nenuoseklu, tačiau aš, be abejo, sutinku su jūsų eminencija.

Košonas (*niekinamai gūžtelėjęs pečiais, nusi-gręžia nuo jo*). Teismo posėdis pradedamas.

Inkvizitorius. Teįveda kaltinamąją.

Ladveniu (*garsiai sušunka*). Kaltinamąją! Teįveda ją.

Pro skliautines duris, esančias už kaltinamajam skir-tos taburetės, įvedama Žana, saugoma anglų kareivių. Jos kojos sukaustytos grandinėmis. Įkandin jų eina budelis su savo padėjėjais. Privedę prie taburetės, kareiviai nuima Žanai grandines ir atsistoja jai už nugaros. Ji apsirengusi juodais pažo drabužiais. Ilgą kalinimas ir prieš teismą vykusieji tardymai paliko savo pėdsakus, tačiau jos jėgos nepalūžusios. Ji nė kiek nesumišusi žiūri į teisėjus. Oficiali ir iškilinga teismo aplinka, matyt, jai neįkvepia tos šventos baimės, kurios visi tikėjosi, kad byla atrodytų visiškai nusisekusi

Inkvizitorius (*maloniai*). Sėskis, Žana. (*Ji sėdasi ant kaltinamojo taburetės*) Kokia tu šiandien išblyškusi. Nesveikuoji?

Žana. Ne, nieko, labai ačiū. Aš sveika. Bet vyskupas man buvo atsiuntęs karpio, ir suvalgius man pasidarė bloga.

Košonas. Didžiai apgailestauju. Aš gi jiems liepiau pažiūrėti, kad žuvis būtų šviežia.

Žana. Žinau, kad norėjote man gera, monsinjore. Bet aš negaliu valgyti žuvies: man kenkia. Anglai nutarė, kad jūs norite mane nunuodyti...

Košonas	}	kartu.	{	Ką-ą?
ir				Ne, ką jūs, monsinjore!
Kapelionas				

Ž a n a (tęsia). Jie pasiryžę būtinai mane sudeginti kaip raganą. Tad jie atsiuntė pas mane savo gydytoją, bet uždraudė nuleisti man kraują; mat, jie, kvailiukai, tiki, kad, raganai nuleidus kraują, kartu išeina ir visa raganystė. Taigi jis tik išplūdo mane visokiais žodžiais ir išėjo. Kodėl jūs mane palikote anglų rankose? Aš turėčiau būti bažnyčios rankose. Ir kodėl būtinai mano kojas prikausto prie rasto? Negi jūs bijote, kad aš išskrisiu?

D'Estive (šturkščiai). Moterie! Tau nevalia klausinėti teisėjų, tu gali tik atsakinėti į jų klausimus.

K u r s e l i s. O kai tavęs dar nebuvo surakinę grandinėmis, ar nemėginai ištrūkti, šokdama iš šešiasdešimt pėdų aukščio bokšto? Jeigu tu nemoki skraidyti kaip raganą, tai kaipgi išlikai gyva?

Ž a n a. Tikriausiai todėl, kad bokštas tuomet dar nebuvo toks aukštas. Kai ėmėt mane klausinėti, jis kasdien darėsi vis aukštesnis ir aukštesnis.

D'Estive. Kodėl tu šokai iš bokšto?

Ž a n a. O iš kur jūs žinote, kad šokau?

D'Estive. Tave rado gulinčią griovyje. Kodėl pasprukai iš bokšto?

Ž a n a. Kas gi nespruktų iš kalėjimo, jei tik rastų išėjimą?

D'Estive. Tu bandei pabėgti?

Ž a n a. Aišku, bandžiau. Ir dargi ne pirmą kartą. Jei paliksite narvelio duris atdaras, paukštelis visada išskris.

D'Estive. Tai erezijos pripažinimas. Prašau teismą atkreipti į tai dėmesį.

Ž a n a. Na, ir pasakė — erezija! Vadinas, aš eretikė todėl, kad mėginau pabėgti iš kalėjimo?

D'Estive. Be jokios abejonės! Jei tu esi bažnyčios rankose ir apgalvotai stengiesi iš jos ištrūkti, vadinas, tu išsižadi bažnyčios. O tai jau erezija.

Žana. Nesąmonė! Tik paskučiausias kvailys gali šitaip galvoti.

D'Estive. Jūs girdite, monsinjore, kaip ši moteris koneveikia mane, einantį savo pareigas. (*Pasipiktinęs atsisėda*)

Košonas. Aš jau tave perspėjau, Žana, kad, taip įžūliai atsakinėdama, tiktai kenki sau.

Žana. Bet jūs nenorite su manimi kalbėti kaip protingi žmonės. Būkit išmintingi, ir aš elgsiuos išmintingai.

Inkvizitorius (*pertraukdamas*). Visa tai pažeidžia nustatytą tvarką. Jūs užmirštate, broli iškėlėjau, kad teismo procedūra dar oficialiai neprasidėjo. Klausinėti galima tiktai po to, kai ji evangelija prisieks pasakyti visą tiesą.

Žana. Jūs man kiekvieną sykį tą kartojate. O aš jums dar ir dar kartą atsakau: pasakysiu visa, kas siejasi su šiuo teismu. Bet visos tiesos negaliu jums pasakyti: dievas neleidžia atskleisti visos tiesos. Jūs vis tiek nesuprastumėt, jei ir pasakyčiau. Yra sena patarlė: kas per dažnai sako tiesą, būtinai pakliūs į kartuves. Man įgriso šis ginčas; devynis kartus šitaip ginčijomės. Aš jau daug kartų prisiekinėjau. Gana. Daugiau nė karto!

Kurselis. Monsinjore, ją reiktų pakankinti.

Inkvizitorius. Girdi, Žana? Štai kas laukia užkietėjęlių. Pagalvok, prieš atsakydama. Ar jau rodėte jai kankinimo įrankius?

Budelis. Jie paruošti, monsinjore. Jinai juos matė.

Žana. Nors jūs mane po narelį išnarstytumėt, kol mano siela atsiskirs nuo kūno, vis vien nieko daugiau iš manęs neišgausite kaip tą, ką jau esu jums pasakiusi. Ką gi dar pasakius, kad jūs galėtumėt suprasti? Be to, negaliu pernešti skausmo. Jei imsite mane kan-

kinti, aš pasakysiu viską, kas tik jums patinka, kad tik nebereikėtų kentėti. Bet paskui atsiimsiu visus savo žodžius. Tad kokia iš to nauda?

{ Ladveniu. Čia daug tiesos. Verčiau jau veikti gražumu.

Kurselis. Bet juk kankinimas — įprastas dalykas.

Inkvizitorius. Tik tuomet, kai būtina. Jei kaltinamasis savo laisva valia prisipažįsta, kankinimas nepateisinamas.

Kurselis. Betgi tai jau visai ne pagal papročius ir taisykles. Ji net prisiėkti atsisakė.

Ladveniu (*pasibiaurėdamas*). Tai ką, norite kankinti mergaitę vien savo malonumui?

Kurselis (*nustebęs*). Čia ne malonumas, o įstatymas. Toks paprotys. Visada taip daroma.

Inkvizitorius. Ne visai taip, broli iškėlėjau. Tik įstatymų nežinantieji tardytojai šitaip elgiasi.

Kurselis. Bet ši moteris — eretikė! Patikėkite manimi, eretikai paprastai visada kankinami.

Košonas (*ryžtingai*). O šiandien to nebus, jei neiškils būtinybė. Ir užteks apie tai. Aš nenoriu, kad žmonės kalbėtų, jog mes jėga išgavome prisipažinimą. Mes buvome nusiuntę pas šią moterį savo geriausius pamokslininkus ir teologijos daktarus, kurie įkalbinėjo ją ir maldavo, kad ji gelbėtų nuo ugnies savo sielą ir kūną. Ir dabar mes nesiūsime jai budelio, kad jis iš naujo ją stumtų į ugnį.

Kurselis. Na, žinoma, jūsų prakilnybė esate mielaširdingas... Bet vis dėlto labai atsakinga nutolti nuo įprastinių normų.

Žana. Na, ir pusgalvis tu, broli. Tavo manymu, daryk taip, kaip praėjusį kartą — ir gerai, ar ne?

Kurselis (*pašoka*). Pasileidėle! Kaip tu drįsti mane vadinti pusgalviu?

Inkvizitorius. Kantrybės, broli, kantrybės. Bijau, kad netrukus jums itin žiauriai bus atkeršyta.

Kurselis (*murma*). Pusgalvis! (*Sėdasi, labai nepatenkintas*)

Inkvizitorius. Tuo tarpu neverta išsižeisti dėl grubių žodžių, išsprūdusių iš piemenės lūpų.

Žana. O, aš visai ne piemenė. Nors namie man, kaip ir kitoms, teko ganyti avis, bet aš moku ir dailiuosius moters darbus — verpti ir austi — ne blogiau už bet kokią miestietę.

Inkvizitorius. Dabar ne laikas tuštybei, Žana. Tau gresia didelis pavojus.

Žana. Žinau. Argi aš nebuvaу nubausta už savo tuštumą? Jeigu aš it kvailė nebūčiau apsilvikiusi to auksinio apsiausto, eidama į mūšį, tas burgundas niekada nebūtų išmetęs manęs iš balno, ir aš nebūčiau čia atsidūrusi.

Kapelionas. Jei tu tokia naginga prie moteriškų darbų, tai kodėl nesėdi namie ir jų nedirbi?

Žana. Yra daugybė moterų, kurios gali juos dirbti, bet nėra nė vienos, kuri nudirbtų mano darbą.

Košonas. Gana! Mes veltui gaištam laiką. Žana! Dabar atsakyk man į labai svarbų klausimą. Tik būk atsargi ir gerai apgalvok atsakymą, nes nuo jo priklauso tavo gyvybė ir tavo sielos išganymas. Ar sutinki už visus savo žodžius ir darbus, ar jie būtų geri ar blogi, priimti šventosios mūsų motinos bažnyčios — dievo vietininkės žemėje — nuosprendį? O ypač už tas kalbas ir veiksmus, kuriais tave šiame teisme kaltina brolis iškėlėjas: ar sutinki nusilenkti iš aukščiau įkvėptajai kariaujančios bažnyčios nuožiūrai?

Žana. Aš ištikima bažnyčios duktė. Ir padarysiu viską, ką palieps bažnyčia...

Košonas (*kupinas vilčių, pasilenkia į priekį*). Padarysi?..

Ž a n a. Jeigu tik jina nepareikalaus to, ko negalima įvykdyti.

Sunkiai atsidusęs, Košonas susmunka atgal į krėslą. Inkvizitorius patempia lūpas ir susiraukia. Ladveniu gailingai linguoja galvą

D'Estive. Jinai prikiša, kad bažnyčia klysta ir elgiasi neprotingai, reikalaujama įvykdyti tai, kas neįmanoma.

Ž a n a. Jeigu jūs liepsite man pripažinti, jog viskas, ką iki šiol dariau ir kalbėjau, visi mano matyti regėjimai ir apsireiškimai yra ne dievo siųsti,—tai šito padaryti neįmanoma; aš nieku gyvu šito nepripažinsiu. Ką padariau dievo liepiama, to niekada neišsižadėsiu; ir ką jis man įsakė arba įsakys, viską pildysiu, nepaisydama nė jokio gyvo žmogaus. Štai ko, mano manymu, padaryti neįmanoma. Ir jeigu bažnyčios paliepimai prieštarau dievo man duotiems įsakymams, aš su ja jokių būdu nesutiksiu.

A s e s o r i a i (*nustebę ir pasipiktinę*). O-o! Bažnyčia prieštarauja dievui! Na, ką jūs dabar pasakysitė? Gryniausia erezija! Čia tai jau virš visko! (*Ir t. t.*)

D'Estive (*meta ant stalo bylos dokumentus*). Jūsų eminencija! Ar bereikia dar kitokių įrodymų?

K o š o n a s. Moterie! To, ką tu pasakei, užtenka sudeginti ant laužo dešimčiai eretikų. Kodėl tu nenori klausyti mūsų perspėjimų? Negi tu negali suprasti?..

I n k v i z i t o r i u s. Jei kariaujančioji bažnyčia tau sako, kad tavo regėjimai ir apsireiškimai yra siųsti velnio įstumti tave į prapultį, tai kodėl tu netiki, jog bažnyčia už tave išmintingesnė?

Ž a n a. Aš tikiu, kad dievas išmintingesnis už mane. Jo įsakymus aš ir vykda. Visi tie mano nusikaltimai, kaip jūs juos vadinate, įvyko, dievui liepiant. Sakau, jog padariau juos, vykdydama dievo įsakymą. Ir nieko daugiau nebegaliu pridėti. Jei koks nors

dvasiškis sakys priešingai, aš juo netikėsiu. Tikėsiu tik dievu, kurio prisakymus visada pildau.

Ladveniu (*stengiasi ją perkalbėti, maldauja*). Vaike, tu nežinai, ką kalbanti. Argi tu nori pražudyti save? Paklausyk. Nejau tu netiki, kad turi nusilenkti mūsų motinai bažnyčiai, dievo vietininkei žemėje?

Žana. Tikiu. Kada gi aš esu tai ginčijusi?

Ladveniu. Gerai. Argi tai nereikia, kad tu turi nusilenkti mūsų švenčiausiajam popiežiui, kardinolams, arkivyskupams ir vyskupams, kuriems čia šiandien atstovauja jo eminencija vyskupas?

Žana. Pirmiausia reikia tarnauti dievui.

D'Estive. Vadinasi, tavo balsai liepia tau nesiilenkti kariaujančiai bažnyčiai?

Žana. Mano balsai neliepia neklausyti bažnyčios. Bet pirmiausia reikia tarnauti dievui.

Košonas. Tad, vadinasi, spręsti turi ne bažnyčia, o tu pati savo protu?

Žana. Kieno gi protu man spręsti, jei ne savo pačios?

Asesoriai (*priblokšti*). Oho-o!! (*Neranda žodžių*)

Košonas. Savo pačios lūpomis tu save pasmerkei. Mes visaip stengiamės tave išgelbėti, patys vos nenusidėdami: kelis kartus tau atvėrėme duris, bet tu jas užtrenkei prieš pat mūsų ir prieš dievo veidą. Po viso to, ką pasakei, ar dar išdrįsi tvirtinti, jog esi dievo malonėje?

Žana. Jei nebesu, tegu dievas man vėl ją suteikia, o jei tebesu, tegu dievas padeda man ją išlaikyti!

Ladveniu. Labai puikus atsakymas, monsinjore.

Kurselis. Vadinasi, tu buvai dievo malonėje, kai pavogei vyskupo arklių?

Košonas (*atsistoja įsiutęs*). Velniai griebtų tą vyskupo arklių ir jus kartu su juo! Mes čia sprendžiame erezijos bylą. Ir vos tik spėjome prisikasti prie

esmės, vėl viską sumaišo kažkokie idiotai, kurie nieko daugiau nežino, tik arklius! (*Visas drebedamas iš įtūžio, vargais negalais prisiverčia atsisėsti*)

Inkvizitorius. Ponai, ponai! Laikydamiėsi įsikibę šių smulkmenų, jūs tiktai padedate Žanai. Nesistebiu, kad jūs išvedėte jo eminenciją iš kantrybės. Ką pasakys iškėlėjas? Ar jis taip pat primygtinai spirsis dėl šių menkniekių?

D'Estive. Mano pareigos verčia mane primygtinai reikalauti, jog būtų sprendžiami visi klausimai. Tačiau ši moteris prisipažino kalta erezija, dėl kurios jai gresia ekskomunikavimas. Tad kokia prasmė gilintis į jos menkesnius nusikaltimus, už kuriuos jai kliūtų mažesnė bausmė? Aš palaikau jo eminencijos nuomonę dėl šių menkų kaltinimų. Tik nuolankiai drįstu pabrėžti, kokie sunkūs yra du labai baisūs ir šventvagiški jos nusikaltimai, kurių ir ji pati neneigia. Pirma, ji bendrauja su piktosiomis dvasiomis, ir todėl yra burtininkė. Antra, ji vilki vyriškus drabužius, o tai — nepadoru, šlykštu ir prieštarauja prigimčiai. Ir, nors mes kuo rimčiausiai jai nurodėme ir perspėjome, ji vis tiek nenori mesti šių drabužių, net priimdama švenčiausiąjį sakramentą.

Žana. Argi šventoji Kotryna — piktoji dvasia? Arba šventoji Margarita? Arba arkangelas Mykolas?

Kurselis. O iš kur tu žinai, kad ta dvasia, kuri tau pasirodo, yra arkangelas? Juk jis pasirodo tau nuogo vyriškio pavidalu?

Žana. Negi jūs manote, kad dievas neišsigali jo aprengti?

Asesoriai negali susilaikyti nenusišypsoję, ypač dėl to, kad pokštas nukreiptas prieš Kurselį

Ladveniu. Šauniai atsakei, Žana.

Inkvizitorius. Iš tiesų, šauniai atsakyta. Bet jokia piktoji dvasia nebus tokia kvaila ir nepasirodys

jaunai mergaitei tokiu pavidalu, kuris galėtų ją papiktinti, ypač kai nelabasis nori, kad ją palaikytų aukščiausiojo pasiuntiniu. Žana! Bažnyčia tave moko, kad šie regėjimai yra tik velnio mėginimas pražudyti tavo sielą. Ar tu klausai bažnyčios mokymo?

Žana. Aš klausau dievo pasiuntinio. Ar tas, kurs ištikimai tiki bažnyčia, galėtų ją atstumti?

Košonas. Nelaimingoji, dar kartą klausiu tave: ar tu supranti, ką kalbi?

Inkvizitorius. Veltui jūs grumiatės su velniu dėl jos sielos, monsinyore, ji netrokšta būti išganyta. O dabar dėl vyriškų drabužių. Paskutinį kartą klausiu tave, Žana: ar tu mesi tuos begėdiškus rūbus ir vilkėsi, kaip pridera moteriai?

Žana. Ne.

D'Estive (*pašokdamas*). Nepaklusnumo nuodėmė, jūsų eminencija!

Žana (*nusiminusi*). Bet mano balsai liepia man rengtis kaip kareiviui.

Ladveniu. Žana, Žana, argi tai neįrodo, kad tie balsai — piktųjų dvasių balsai? Ar gali nurodyti bent vieną rimtą priežastį, kodėl viešpaties angelas davė tau tokį begėdišką patarimą?

Žana. Na, žinoma, galiu. Juk tai aišku kaip dieną. Aš buvau kareivis ir gyvenau tarp kareivių. Dabar aš kalinė, saugoma kareivių. Jeigu vilkėčiau kaip moteris, tai jie ir galvotų apie mane kaip apie moterį,—kas gi tada iš manęs būtų? O kai aš apsirengusi kareiviškai, jie ir galvoja apie mane kaip apie kareivį, ir aš galiu su jais gyventi lyg namie su savo broliais. Štai kodėl šventoji Kotryna liepia man nesivilkti moteriškai tol, kol ji man leis.

Kurselis. O kada ji tau leis?

Žana. Kai jūs mane atsiimsite iš anglų kareivių rankų. Aš gi jums sakiau, jog turiu būti bažnyčios rankose, o ne dienas ir naktis būti su keturiais grafo

Voriko kareiviais. Negi norite, kad švaistyčiausi tarp jų su sijonais?

Ladveniu. Monsinjore, tai, ką ji sako, dievaži, labai negera ir negražu, bet čia yra ir gyvenimo išminties krislelis, kuris nesupratingai sodietei atrodo visiškai pagrįstas.

Žana. Jei mes būtume tokie nesupratingi kaime, kaip jūs čia, savo teismuose ir rūmuose, tai greitai nebeliktų kviečių ir jums nebebūtų iš ko kepti duoną.

Košonas. Štai jums padėka už pastangas ją išgelbėti, broli Martynai.

Ladveniu. Žana! Mes visi norime tave išgelbėti. Jo prakilnybė deda visas pastangas tau išgelbėti. Inkvizitorius negalėtų teisingiau pasielgti, net jeigu tu būtumei jo tikra duktė. Bet tave apakino baisi puikybės ir savimana.

Žana. Kodėl jūs taip kalbat? Aš gi nieko blogo nepasakiau. Nesuprantu.

Inkvizitorius. Palaimintas šventasis Atanasas tvirtina, kad tie, kurie nesupranta, bus prakeikti. Neužtenka būti neišmanėliui. Neužtenka netgi būti, kaip prastuoliai vadina, geram. Aptemdyto proto neišmanymas ne ką geresnis už gyvulio neišmanymą.

Žana. O aš jums pasakysiu, kad gyvulio neišmanymas pasižymi didele išmintimi, o mokslinčių išmintis kartais pasižymi dideliu kvailumu.

Ladveniu. Mes tai žinome, Žana. Mes ne tokie kvaili, kaip tu galvoji. Stenkis nugalėti pagundą ir liaukis taip išūliai atsakinėjus. Ar tu žinai, kas stovi tau už nugaros? (*Rodo į budelį*)

Žana (*apsigręžia ir žiūri į jį*). Kankintojas. Bet vyskupas sakė, kad aš nebūsiu kankinama.

Ladveniu. Tavęs niekas nekankins, nes to, ką prisipažinai, užtenka tau nuteisti. Tas žmogus ne tik kankintojas, bet ir budelis. Budeli, atsakyk į mano

klausimus, ir tegul Mergelė išgirsta tavo atsakymus. Ar viskas paruošta šiandien sudeginti eretikei?

Budelis. Taip, pone.

Ladveniu. Ar laužas jau sukrautas?

Budelis. Taip. Turgavietėje. Anglai sukrovė jį per aukštą, aš negalėsiu prie jos prisiartinti ir palengvinti jai mirtį. Tai bus žiauri mirtis.

Žana (*pasibaisėdama*). Kaip? Negi jūs ketinate mane dabar sudeginti?

Inkvizitorius. Na, pagaliau tu supratai.

Ladveniu. Aštuoni šimtai anglų kareivių laužia prie vartų. Kai tik teisėjų lūpos ištars nuosprendį, kad esi ekskomunikuojama, jie tave nuves į turgaus aikštę. Tau beliko vos kelios akimirkos iki šios pradžios.

Žana (*nevilties apimta, dairosi aplink, ieškodama išsigelbėjimo*). Ak dieve mano!

Ladveniu. Nesielvartauk, Žana. Bažnyčia gailėstinga. Tu dar gali išsigelbėti.

Žana (*viltingai*). Taip, taip! Mano balsai prižadėjo, kad niekas manęs nesudegins. Šventoji Kotryna liepė man būti drąsiai.

Košonas. Moterie, ar tu visai išprotėjai? Argi nematai, kad tavo balsai tave apgavo?

Žana. O ne! To negali būti.

Košonas. Negali būti! Jie gi atvedė tave tiesiai į ekskomunikaciją ir ant laužo, kuris laukia tavęs turgavietėje.

Ladveniu (*primygtinai klausia toliau*). Ar jie įvykdė tau bent vieną pažadą po to, kai patekai į nelaisvę prie Kompjeno? Velnias apgavo tave, Žana! Bažnyčia tiesia tau savo ranką.

Žana (*beviltingai*). Ak, tai tiesa. Tai tiesa: mano balsai mane apvylė. Velniai pasityčiojo iš manęs... Mano tikėjimas palaužtas. Iki šiol aš rodžiau pašėlusią drąsą, bet juk tik kvailys gali pats lįsti į ugnį.

Negali būti, kad dievas, kuris man davė sveiką protą, to norėtų.

L a d v e n i u. Garbė dievui, kad jis išgelbėjo tave paskutinę valandą! (*Nubėgęs atsisėda ant laisvos kėdės už raštininkų stalo ir, pačiupęs popieriaus lakštą, ima skubiai rašyti*)

K o š o n a s. Amen!

Ž a n a. Ką man daryti?

K o š o n a s. Turi pasirašyti iškilmingą savo erezijos išsižadėjimą.

Ž a n a. Pasirašyti? Tai reiškia — parašyti savo vardą? Aš nemoku rašyti.

K o š o n a s. Bet anksčiau tu esi daug laiškų pasirašiusi.

Ž a n a. Taip, bet visada kas nors laikydavo mano ranką ir vedžiodavo plunksną. Aš galiu padėti savo ženklą.

K a p e l i o n a s (*kuris iki šiol klausė su vis didėjančiu nerimu ir pasipiktinimu*). Jūsų eminencija, negi jūs sumanėte leisti tai moteriai iš mūsų pasprukti?

I n k v i z i t o r i u s. Viskas turi vykti pagal įstatymus, mesire de Stogamberi. O įstatymus jūs žinote.

K a p e l i o n a s (*pašoka, pamėlęs iš įtūžio*). Žinau, kad negalima tikėti nė vienu prancūzu!

Bendras sąmyšis

(*Kapelionas visus perrėkia*) Žinau, ką pasakys milordas Vinčesterio kardinolas, kai išgirs apie tai. Žinau, ką padarys grafas Vorikas, sužinojęs, jog norite jį išduoti. Aštuoni šimtai kareivių stovi prie vartų, ir jie pasistengs, kad ši šlykšti ragana būtų sudeginta, nors jūs ir kažkaip spirsitės.

A s e s o r i a i (*pakaitomis šūkčioja, kapelionui šnekančiai*). Čia dabar kas? Ką jis pasakė? — Jis mus kaltina išdavyste? — Na, to jau per daug! Nė vienu pran-

cūzu negalima tikėti! Ar jūs girdėjote? — Koks nepakenčiamas žmogus! — Kas jis per vienas? — Ar tai šitokie Anglijos dvasininkai? — Pamišęs jis ar girtas? (Ir t. t.)

Inkvizitorius (*atsistoja*). Prašau nutilti! Po-
nai, prašau tylos! Kapelione! Atminkite valandėlę sa-
vo šventas pareigas; atminkite, kas jūs ir kur jūs.
Siūlau jums atsisėsti.

Kapelionas (*atkakliai suneria ant krūtinės ran-
kas, o jo veidas mėšlungiškai trūkčioja*). Aš nenoriu
sėstis!

Košonas. Broli inkvizitoriau, šis žmogus jau ne
pirmą kartą mano akyse mane vadina išdaviku.

Kapelionas. Jūs ir esate išdavikas. Visi jūs
išdavikai. Jūs nieko šiandien daugiau nedarėte, tik
šliaužiojote ant kelių prieš šią prakeiktą raganą ir
maldavote, kad tik ji viską atšauktų!

Inkvizitorius (*ramiai vėl sėda į savo vietą*).
Na ką gi, jeigu nenorite sėdėti, stovėkite.

Kapelionas. Aš nenoriu stovėti. (*Visu svo-
riu klestelia atgal į kėdę*)

Ladveniu (*atsistoja, laikydamas rankoje raštą*).
Jūsų eminencija, štai išsižadėjimo raštas. Mergelei be-
lieka tik pasirašyti.

Košonas. Perskaitykite jai.

Žana. Nesivarginkite. Aš ir taip pasirašysiu.

Inkvizitorius. Moterie, tu turi žinoti, po kuo
dedi savo parašą. Perskaityk jai, broli Martynai. O vi-
sus kitus prašau tylos.

Ladveniu (*skaito iš léto*). „Aš, Žana, paprastai
vadinama Mergele, nelaiminga nusidėjėlė, prisipažįs-
tu, jog esu papildžiusi šias sunkias nuodėmes: aš me-
lagingai tvirtinau, kad man apsireiškia dievas, ange-
lai ir palaiminti šventieji ir iš užsispyrimo atstū-
miau bažnyčios perspėjimus, jog tai piktosios dvasios
gundymai. Aš elgiausi šventvagiškai, nešiodama ne-

padorų apdarą, kurį smerkia šventasis raštas ir bažnyčios kanonai. Be to, aš nusikirpau vyriškai plaukus ir, atmetusi danguje taip vertinamas moteriškas dorybes, paėmiau į rankas kardą ir susitepiau žmonių krauju, nes kursčiau juos žudyti vienas kitą, klaidinau juos, iššaukdama piktašias dvasias, ir akiplėšiškai bei šventvagiškai suversdama kaltę visagaliui dievui. Aš prisipažįstu nusidėjus maištavimo nuodėme, stabmeldystės nuodėme, nepaklusnumo nuodėme, puikybės nuodėme ir erezijos nuodėme. Visų šių nuodėmių nuo šiol atsižadu, atsisakau ir prisiekiu daugiau nebenuosidėti, ir nuolankiai dėkoju jums, teologijos daktarams ir magistrams, grąžinusiems mane į tiesos kelią ir į viešpaties mūsų dievo malonę. Niekada daugiau nebepulsiu į paklydimus, bet būsiu ištikima šventajai mūsų motinai bažnyčiai ir paklusni šventajam mūsų tėvui Romos popiežiui. Visa tai prisiekiu visagaliu dievu ir šventąja evangelija ir, paliudydama šį išsižadėjimą, dedu savo parašą.

Inkvizitorius. Tu supratai, Žana?

Žana (*apatishkai*). Čia viskas gana aiškiai išdėstyta, pone.

Inkvizitorius. Ir teisingai ar ne?

Žana. Gal ir teisingai. Jei būtų neteisingai, manęs nelauktų laužas turgaus aikštėje.

Ladveniu (*pačiupęs plunksną ir knygą, skubiai prieina prie Žanos, kad ji, ką nors leptelėjusi, vėl nesusikompromituotų*). Na, vaikeli, aš pavadžiosiu tavo ranką. Imk plunksną. (*Ji paima, ir jie pradeda rašyti, padėję lapą ant knygos*) J. O. A. N. A. Taip! O dabar pati padėk savo ženklą.

Žana (*padeda kryžiuką ir neryžtingai atiduoda plunksną Ladveniu; jos siela kankinančiai maištauja prieš proto ir kūno veiksmus*). Štai!

Ladveniu (*deda plunksną ant stalo ir nusi-lenkdamas. įteikia išsižadėjimą Košonui*). Garbė dievui,

broliai, paklydusi avelė sugrįžo; ir ganytojas ją džiaugiasi labiau, negu devyniasdešimt devyniais teisingaisiais. (*Grižta į savo vietą*)

Inkvizitorius (*ima išsižadėjimą iš Košono*). Pareiškiame, kad šiuo išsižadėjimo aktu tu esi išgelbėta nuo tau grėsusio ekskomunikacijos pavojaus. (*Numeta raštą atgal ant stalo*)

Žana. Ačiū.

Inkvizitorius. Bet kadangi išpuikusi tu sunkiai nusidėjai dievui ir šventajai bažnyčiai, tai, idant galėtumei vienatvėje apmąstyti ir atgailauti už savo paklydimus ir būtumei apsaugota nuo pagundų vėl į juos įpulti, tavo sielos išganymui ir atgailai, kuri nuplaus tavo nuodėmes ir atves tave mirties valandą tyrą prie aukščiausiojo sosto, mes nutariame: tu valgysi sielvarto duoną ir gersi nusiminimo vandenį iki savo žemiškosios kelionės galo, įkalinta iki gyvos galvos.

Žana (*atsistoja, nustėrusi iš baimės ir pykčio*). Iki gyvos galvos! Vadinasi, manęs nepaleisite?

Ladveniu (*su ramia nuostaba*). Paleisti tave, kai padarei tiek nusidėjimų?.. Ką tu čia svaičioji?

Žana. Paduokite man tą raštą. (*Pripuola prie stalo, pagriebia popierių ir suplėšo į skutelius*) Kurkite savo laužą! Jūs manote, kad aš bijau? Geriau sudegti, negu gyventi kaip žiurkei urve! Mano balsai buvo teisūs.

Ladveniu. Žana! Žana!

Žana. Taip, jie man sakė, kad jūs visi — kvailiai.

Visi išžeidžia dėl šio žodžio

Ir kad aš neklausyčiau jūsų saldžių žodžių ir netikėčiau jūsų gailėstingumu. Jūs pažadėjote man gyvybę. Bet jūs pamelavote.

Pasipiktinimo šūksniai

Jūsų manymu, gyventi — tai reiškia tik nebūti mirusiam! Maitintis duona ir vandeniu aš nebijau. Aš galiu gyventi vien duona; kada gi aš prašiau ko nors daugiau? Nieko baisaus gerti vandenį, jei jis švarus. Duona man nereiškia sielvarto, o vanduo — nusiminimo. Bet uždaryti mane, kad nematyčiau saulės šviesos, laukų ir gėlių; sukaustyti man kojas, kad niekada nebegalėčiau jodinėti su kareiviais ar laiptoti po kalvas; priversti mane kvėpuoti priplėkusį belangės orą; atskirti mane nuo visko, kas gražintų man meilę dievui, kurio dėl jūsų niekšingumo ir kvailumo buvau bepradedanti neapkęsti, — visa tai blogiau, negu toji biblijoje aprašyta krosnis, kurią grūdino, kaitindami iki raudonumo net septynis kartus. Aš galėčiau apsieiti be savo kovos žirgo, galėčiau vaikščioti su sijonu, sutikčiau žiūrėti drauge su kitomis moterimis, kaip su vėliavomis ir trimitais pražygiuoja riteriai ir kareiviai, palikdami mus užpakaly, kad tik galėčiau girdėti šlamant medžius, vyturėlius čirenant saulės nutviekstame danguje, ėriukus bliunant, pirmoms gavioms šalnoms užėjus ir aidint palaimingus bažnyčios varpus, kurie vėjo sparnais atneša man mano angelų balsus. Tačiau be šito aš negaliu gyventi. Ir nūnai, kai jūs norite tai atimti iš manęs ar iš kurios kitos žmogiškos būtybės, aš suprantu, kad jums patarinėja velnias, o man — dievas.

A s e s o r i a i (s m a r k i a i s u s i j a u d i n ė). Piktžodžiavimas! — Ji velnio apsėsta! — Ji sako, kad mums patarinėja velnias! O jai — dievas! — Pasibaisėtina! — Velnias mūsų tarpe! (*Ir t. t.*)

D' E s t i v e (s t e n g i a s i p e r r ė k t i t r i u k š m ą). Ji vėl įpuolė į ereziją! Atkakli, nebepataisoma eretikė, visiškai neverta pasigailėjimo, kurį jai parodėme. Aš reikalauju ją ekskomunikuoti!

K a p e l i o n a s (b u d e l i u i). Kurk ugnį, budeli. Ant laužo ją!

Budelis ir jo padėjėjai skubiai išeina į kiemą

Ladveniū. Eik tu, nedorėle! Jei tau patarinėtų dievas, tai negi jis tavęs neišgelbėtų?

Žana. Jo keliai — ne jūsų keliai. Jis nori, kad atečiau pas jį per liepsną. Aš jo vaikas, o jūs neverti, kad gyvenčiau tarp jūsų. Tai mano paskutinis žodis jums!

Kareiviai griebia ją

Košonas (atsistodamas). Dar ne laikas.

Kareiviai laukia. Mirtina tyla. Košonas pasisuka, klausiamai žvelgdamas į inkvizitorių. Šis pritariamai linktelia galva. Abu iškilmingai atsistoja ir, tarsi giedodami antifoną, pakaitomis paskelbia nuosprendį

Košonas. Mes skelbiame, kad tu esi užkietėjusi eretikė.

Inkvizitorius. Atskilusi nuo bažnyčios vienybės.

Košonas. Atskirta nuo jos kūno.

Inkvizitorius. Užsikrėtusi erezijos raupsais.

Košonas. Šėtono padermės.

Inkvizitorius. Mes pareiškiame, kad tu privalai būti ekskomunikuota!

Košonas. O dabar mes išvarome tave iš savo tarpo, atskiriame tave nuo bažnyčios ir atiduodame į pasaulietinės valdžios rankas.

Inkvizitorius. Persergėdami tą pačią pasaulietinę valdžią, kad ji kaip įmanydama sušvelnintų savo nuosprendį ir kad prieš mirtį tu nebūtum draskoma į gabalus. (*Vėl atsisėda į savo vietą*)

Košonas. Ir kad, pasirodžius vavyje nuoširdaus gailėsčio kibirkštėlei, ji leistų broliui Martynui suteikti tau atgailos sakramentą.

Kapelionas. Ant laužo raganą! (*Puola prie Žanos ir padeda kareiviams ją ištempti iš salės*)

Žana išvedama į kiemą. Asesoriai padrikai atsistoja ir išeina paskui kareivius. Lieka tik Ladveniu, užsidenęs veidą rankomis

Košonas (*sėdasi, bet susizgribęs vėl atsistoja*). Ne, ne, tai ne pagal taisykles. Pasaulietinės valdžios atstovas pats turi čion ateiti ir pasiimti ją iš mūsų.

Inkvizitorius (*taip pat pašoka ant kojų*). Tas kapelionas nepataisomas kvailys!

Košonas. Broli Martynai, pažiūrėkite, kad viskas būtų prideramai sutvarkyta.

Ladveniu. Ne, monsinjore, mano vieta šalia jos. Teks jums pačiam panaudoti savo galią. (*Skubiai išeina*)

Košonas. Tie anglai — nepakenčiami! Jie tuoju įstums ją į laužą. Pažvelkite!

Rodo į kiemą, kur pro arkas žybčiojančios laužo liepsnos nudažo raudonai gegužės rytmetį. Teismo salėje belikę tik vyskupas ir inkvizitorius

Košonas (*eidamas link durų*). Reikia juos sustabdyti.

Inkvizitorius (*ramiai*). Taip, eminencija, bet per daug neskubėkite.

Košonas (*stabtelia*). Bet juk negalima gaišti nė valandėlės.

Inkvizitorius. Visas teismo procesas praėjo kuo sklandžiausiai. Jeigu anglai patys griaua taisykles, ne mūsų reikalas juos taisyti. O ką gali žinoti: kartais koks nors prasižengimas teismo procedūroje gali vėliau tik į gera išeiti. O kuo greičiau viskas praeis, tuo geriau tai vargšelei.

Košonas (*atlyždamas*). Tas tiesa. Bet, rodos, mes turime dalyvauti šioje baisybėje.

Inkvizitorius. Na ką gi — pripranti žmogus. Pripratimas — viskas. Aš pripratau prie laužo lieps-

nų — jos trunka neilgai. Vis dėlto baisu regėti, kaip jauna ir nekalta būtybė žūsta tarp dviejų galingų jėgų — bažnyčios ir įstatymo.

Košonas. Jūsų manymu, ji nekalta?

Inkvizitorius. O, visiškai nekalta. Ką jinai nusimano apie bažnyčią ir įstatymą? Ji nė žodžio nesuprato, ką mes jai kalbėjome. Visada taip — kenčia neišmanėliai. Eiva, nes, ko gero, ir pabaigai nesuspsime.

Košonas (*išeidamas kartu su inkvizitorium*). Aš ir nesigailėčiau pavėlavęs. Mat, nesu taip pripratęs, kaip jūs.

Išeidami jie sutinka įeinantį Voriką

Vorikas. Ak, atleiskite — sukliudžiau. Maniau, kad jau viskas baigta. (*Apsimeta norįs išeiti*)

Košonas. Neikite, milorde. Jau viskas pasibaigė.

Inkvizitorius. Bausmės vykdymas — ne mūsų rankose, milorde. Tačiau pageidautina, kad mes dalyvautume jos pabaigoje. Tad, jums leidus... (*Nusilenkia ir išeina į kiemą*)

Košonas. Kyla abejonių, ar tik jūsų tautiečiai nesulaužė teisės normų, milorde.

Vorikas. O aš girdėjau, jog kyla abejonių, ar jūs turėjote teisę suruošti teismą šiame mieste, monsinjore. Jis nepriklauso jūsų vyskupiui. Tačiau, jeigu jūs už tai atsakysite, aš atsakysiu už visa kita.

Košonas. Mums abiem teks atsakyti prieš dievą. Likite sveikas, milorde.

Vorikas. Likite sveikas, monsinjore.

Kurį laiką žiūri į vienas kitą su neslepiamu priešiškuumu. Tuomet Košonas nuseka paskui inkvizitorių

Vorikas (*pamatęs, kad liko vienas, šaukiasi savo palydos*). Ei, čionai!

Tyla

Ei, jūs ten!

Tyla

Ei, Brajenai! Kur tu įlindai, biaurybe?

Tyla

Sargybini!

Tyla

Visi nubėgo žiūrėti liepsnojančio laužo. Net ir tas vaikas.

*Tyla sudrumsčia keistas garsas — tarsi kažkas įnirtin-
gai stūgauja ir kartu rauda*

Vorikas. Kokia čia velniava?..

*Iš kiemo įsvirduliuoja kapelionas; jis atrodo lyg pa-
mišęs; veidu srūte srūva ašaros, o iš burnos veržiasi
tie pasigailėtini garsai, kuriuos girdėjo Vorikas. Jis
užkliūva už kaltinamojo taburetės ir krenta ant jos,
apsipildamas širdį plėšančia rauda*

Vorikas (prieina prie jo ir tapšnoja jam per pe-
tį). Kas yra, mesire Džonai? Kas atsitiko?

Kapelionas (sugriebdamas jo rankas). Ak mi-
lorde milorde! Dėl Jėzaus Kristaus, melskitės už mano
vargšę nuodėmingą sielą!

Vorikas (ramina jį). Na, gerai, gerai, pasimelsiu.
Tik ramiau, nusiraminkite.

Kapelionas (gailingai sulemena). Aš nesu blo-
gas žmogus, milorde.

Vorikas. Na, žinoma, nesate.

Kapelionas. Aš nieko blogo nenorėjau... Aš
neturėjau supratimo, kaip tai atrodys...

Vorikas (jo veidas sustingsta). A-a! Vadinasi, jūs
matėte?

K a p e l i o n a s. Aš pats nesupratau, ką darau. O, aš karštakošis kvailys! O dabar būsiu prakeiktas už tai per amžių amžius.

V o r i k a s. Nesąmonė! Visa tai, be abejo, labai skaudu, bet jūs čia niekuo dėtas.

K a p e l i o n a s (*verkšlendamasis*). Aš jų nesulaikiau. Jei būčiau žinojęs, būčiau ją plėšte išplėšęs iš jų rankų. Et, jūs nežinote — jūs nematėte. Lengva kalbėti, kai nežinai... Tik įsiaiitrini bekalbėdamas ir imi pragaistingai pilti žibalą į liepsnojančią savo itūžio pragarą. Bet kada atsipeikėji ir pamatai, ką padarei, kai tas reginys aptemdo tau akis, užgniaučia gerklių ir drasko širdį, tuomet... tuomet... (*Puola ant kelių*) O viešpatie, išgelbėk mane nuo šio vaizdo! O Kristau, išvaduok mane iš šios deginančios ugnies! Ji šaukėsi tavęs apimta liepsnų: „Jėzau! Jėzau! Jėzau!“ Dabar ji tavo prieglobstyje, o aš amžių amžiams pasmerktas pragarui!

V o r i k a s (*be ceremonijų tempia jį, norėdamas pakelti*). Na, na, liaukitės! Susitvardykite! Ko gero, dar visas miestas ims apie tai kalbėti. (*Pakėlęs ne per švelniausiai žlebtelia jį ant kėdės prie stalo*) Jeigu jūsų širdis nepakelia tokių dalykų, tai ko ten einate? Sekite mano pavyzdžiu ir neikite.

K a p e l i o n a s (*sutrikęs ir paklusnus*). Ji paprašė kryžiaus. Kažkoks kareivis padavė jai du kryžmiškai surištus pagaliukus. Ačiū dievui, jis buvo anglas! Ir aš būčiau galėjęs taip padaryti, bet nepadariau. Aš bailys, pasiutęs šuo, beprotis! Bet jis taip pat buvo anglas.

V o r i k a s. Na ir kvailys! Jie ir jį patį sudegins, jei tik jis pakliūs kunigams į rankas.

K a p e l i o n a s (*konvulsijų tampomas*). Kažkas minioje juokėsi iš jos. Jie ir iš Kristaus būtų juokėsi. Tai buvo prancūzai, milorde. Žinau, kad tai prancūzai.

V o r i k a s. Tyliau! Kažkas ateina. Tvardykite.

Ladveniu grįžta atgal iš kiemo ir atsistoja Vorikui iš dešinės. Rankose laiko iš bažnyčios paimtą vyskupo kryžių. Jis labai rimtas ir susikaupęs

Vorikas. Girdėjau, kad viskas pasibaigė, broli Martynai.

Ladveniu (*mįslingai*). Ne mums žinoti, milorde. Gal tik prasidėjo.

Vorikas. Ką gi tai iš tiesų reiškia?

Ladveniu. Aš paėmiau šį kryžių iš bažnyčios, kad jinai galėtų jį matyti iki pat pabaigos. Ji teturėjo du sukryžiuotus pagaliukus, kuriuos paslėpė sau ant krūtinės. Kai liepsna užsiplieskė iš visų pusių ir ji pamatė, kad aš irgi sudegsiu, jeigu ir toliau laikysiu prieš ją kryžių, ji perspėjo mane, liepdama gelbėtis ir lipti žemėn. Milorde! Mergaitė, kuri tokią akimirką galėjo nuogąstauti dėl kito žmogaus, nebuvo velnio kurstoma. Kai aš buvau priverstas atitraukti kryžių jai iš po akių, ji pažvelgė į dangų. Ir aš tikiu, kad dangus tuo metu nebuvo tuščias. Tvirtai tikiu, kad išganytojas pasirodė jai, spindėdamas meile ir šlove. Ji sušuko jam ir numirė. Jai tai ne galas, o tik pradžia.

Vorikas. Bijau, kad žmonėms tai padarė nepageidaujamą įspūdį.

Ladveniu. Taip, milorde, kai kuriems. Aš girdėjau juoką. Atleiskite, kad taip kalbu, bet viliuosi ir tikiu, kad ten juokėsi anglai.

Kapelionas (*pašoka nirtulingai*). Ne, netiesa! Ten buvo tik vienas anglas, kuris suteršė savo kraštą,— tai pasiutęs šuo de Stogamberis. (*Šaukdamas puola į kiemą*) Tegul ir jį kankina! Tegul ir jį sudegina! Aš eisiu pasimelsti prie jos pelenų. Aš ne geresnis už Judą. Einu ir pasikarsiu.

Vorikas. Greičiau, broli Martynai! Bėkite paskui jį! Jis ką nors pasidarys! Paskubėkite!

Voriko raginamas, Ladveniu išbėga. Pro duris, esančias už teisėjų krėslų, įeina budelis ir akis į akį susitinka su grįžtančiu Voriku

Vorikas. Na, vaicine? Kas tu toks?

Budelis (oriai). Manęs niekas nevadina vaikinų, milorde. Aš esu vyriausias Ruano budelis. Mano pareigos reikalauja didelio meistriškumo. Aš atėjau pranešti jūsų šviesybei, kad jūsų įsakymai įvykdyti.

Vorikas. Meldžiu atleidimo, ponas budeli. Aš pasistengsiu, kad jums nebūtų nuostolių dėl to, jog neliko jokių relikvijų pardavinėti. Juk galiu pasikliauti jūsų garbės žodžiu, ar ne? Neliks ničnieko: nei kaulelio, nei nagelio, nei plaukelio!

Budelis. Jos širdis taip ir nesudegė, milorde. Bet visa, kas liko, dabar upės dugne. Daugiau niekad apie ją neišgirsite.

Vorikas (rūškanai šypsosi, prisimindamas Ladveniu žodžius). Niekad? Hm! Kažin!

EPILOGAS

Nerami, viesulinga 1456 metų birželio mėnesio naktis, stojusi po ilgai trukusio karščio. Be perstojo blykčioja amalas. Karalius Karolis VII, Žanos laikais buvęs dofinas, dabar Karolis Nugalėtojas, sulaukęs penkiasdešimt vienerių metų, guli lovoje vienoje iš savo karališkųjų pilių. Lova, esanti ant pakyls su dviem laipteliais, stovi labiau kambario šone, kad neužstotų aukšto smailiaviršūnio lango užpakalinės sienos viduryje. Ant lovos baldakimo išsiuvinėti karališkieji herbai. Jeigu ne baldakimas ir didžiulės pūkinės pagalvės, tai lova būtų labai panaši į plačią patalyne apklotą sofą su užuolaidomis. Tokiu būdu iš kojūgalio pusės visiškai gerai matyti, kas joje guli.*

Karolis nemiega. Gulėdamas lovoje, jis skaito arba, tikriaus sakant, žiūrinėja Foke miniatiūras Bokačio tomelyje, pasidėjęs jį ant pastatytų kelių, kurie jam atstoja piupitrą. Kairėje pusėje, šalia lovos, staliukas, ant jo — Marijos paveikslėlis, apšviestas spalvoto vaško žvakių. Sienos nuo lubų ligi pat grindų uždengtos spalvotomis draperijomis, kurios kartkartėmis sujuda, patraukus skersvėjui. Kai klostės išpučia vėjas, iš pirmo žvilgsnio šie kabantieji paveikslai, kuriuose vyrauja geltona ir raudona spalva, šiek tiek primena liepsnos liežuvių.

Durys yra iš kairės pusės nuo Karolio, priešingoje sienoje, toliausiame nuo jo kampe. Didžiulis gražiai iš-

drožinėtas ir skaisčiai išmargintas sargybinio barškalas guli lovoje, čia pat po ranka.

Karolis perverčia lapą. Kažkur toluoj laikrodžio tyčiai išmuša pusę valandos. Karolis užvožia knygą, numeta ją į šalį ir, pagriebęs baršką, energingai pamosuoja. Pasigirsta kurtinantis tarškėjimas. Įeina Ladvėnė. Jis dvidešimt penkeriais metais vyresnis, atrodo labai orus ir tiesus, rankose tebe laiko tą patį kryžių kaip ir Ruonė. Karolis, matyt, jo nesitikėjo, nes tučtuojau šoka iš lovos į kitą pusę, toliau nuo durų

Karolis. Kas jūs esate? Kur mano kamerjunkeris? Ko jūs norite?

Ladvėnė (*iškilmingai*). Aš atnešu jums malonias ir labai džiugias naujienas. Džiaukis, o karaliau, nes nuplauta gėda nuo tavo giminės ir dėmė nuo tavo karūnos. Ilgą laiką atstumtoji teisybė pagaliau triumfuoja.

Karolis. Apie ką jūs čia šnekate? Kas jūs toks?

Ladvėnė. Aš brolis Martynas.

Karolis. O kas gi, prašau man atleisti, yra tas brolis Martynas?

Ladvėnė. Aš laikiau šį kryžių, kai Mergelė žuvo liepsnose. Nuo to laiko praslinko dvidešimt penkeri metai — beveik dešimt tūkstančių dienų. Ir aš kiekvieną dieną meldžiau dievą, kad jis išteisintų savo dukterį žemėje, kaip išteisinio ją danguje.

Karolis (*nurimęs, atsisėda lovos kojūgalyje*). O, dabar atsimenu. Esu girdėjęs apie jus. Jums vis dar galva pakvaišusi dėl Mergelės. Ar jūs buvote teisme?

Ladvėnė. Aš daviau parodymus.

Karolis. Na ir kaip? Baigėsi?

Ladvėnė. Baigėsi.

Karolis. Sėkmingai?

Ladvėnė. Nežinomi viešpaties keliai.

Karolis. Kaip tai?

L a d v e n i u. Tame teisme, kuris pasiuntė šventąją ant laužo kaip eretikę ir burtininkę, buvo kalbama tiesa, buvo laikomasi įstatymų. Mielaširdingumo buvo parodyta daugiau, negu bet kada. Nieko nebuvo įvykdyta neteisingai, išskyrus pačią paskutinę ir baisiausią neteisybę — melagingą nuosprendį ir negailestingą bausmę. Šiame teisme, iš kurio aš ką tik grįžtu, buvo be gėdos melagingai prisiekama, papirkinėjami teisėjai, šmeižiami mirusieji, kurie kadaise sąžiningai vykdė savo pareigas, bailiai išsisukinėjama, duodami parodymai, paremti tokiomis nepagrįstomis istorijomis, kuriomis nepatikėtų nė paprasčiausias kaimietis. Ir vis dėlto čia, kur buvo pažeidinėjamas teisėtumas, žeminama bažnyčia, šitoje melo ir kvailybės orgijoje nušvito tiesa kaip vidurdienio saulė kalno viršūnėje. Nuo balto nekaltybės rūbo nuplauti suodžiai, kuriais juos sutepė apdegę nuodėguliai. Tyras gyvenimas pašventintas, ištikima širdis, ir liepsnose išlikusi sveika, išteisinta, didysis melas amžinai nutildytas ir didžioji neteisybė ištaisyta prieš visus žmones.

K a r o l i s. Mano drauge, jeigu tik daugiau niekas nebesakytų, kad mane apvainikavo ragana ir eretikė, aš visai neimčiau į galvą, kaip visa ta apgaulė buvo įvykdyta. Ir Žana nebūtų ėmusi į galvą, jei tik viskas būtų gerai pasibaigę. Ji ne iš tokių, gerai ją pažinojau. Vadinasi, ji visiškai išteisinta? Aš, rodos, jiems aiškiai pasakiau, kad viskas būtų sklandžiai sutvarkyta.

L a d v e n i u. Iškilmingai paskelbta, kad jos teisėjai vadovavosi apgaule, klasta, šališkumu ir pykčiu. Ketveriopa neteisybė.

K a r o l i s. Niekis. Jos teisėjai jau seniai mirę.

L a d v e n i u. Nuosprendis pakeistas, atšauktas, panaikintas, paskelbtas neveikiančiu, neturinčiu galios ir reikšmės.

K a r o l i s. Puiku. Dabar niekas negali ginčytis, kad mano karūnacija neteisėta.

Ladveniu. Nei Karolis Didysis, nei pats karalius Dovydas nebuvo švenčiau karūnuoti.

Karolis (atsistoja). Šaunu! Tik pagalvokit, ką tai reiškia man!

Ladveniu. Aš stengiuosi suprasti, ką tai reiškia jai.

Karolis. Neįmanoma. Nė vienas iš mūsų negalėdavo iš anksto pasakyti, kaip ji į ką nors pažiūrės. Ji buvo visiškai nepanaši į kitus žmones. Ir kur dabar ji bebūtų, tepasirūpina pati apie save, nes aš negaliu ja pasirūpinti. Ir jūs negalite, nors ir kažkaip tikėtės, nes tai ne pagal jūsų jėgas. Bet va ką aš jums pasakysiu: jeigu jūs vėl jai gražintumėte gyvybę, už pusmečio jie vėl sudegintų Mergelę, nors dabar visaip liaupsina. O jūs, kaip ir tada, vėl laikytumėte kryžių. Taigi (persižegnoja) tegul ji ilsisi ramybėje, o mudu rūpinkimės savo reikalais ir nesikiškime į josios.

Ladveniu. Dievas neleis, kad aš nesirūpinčiau ja, o ji manimi. (Apsigrežia ir išeina tokiu pat žingsniu, kaip atėjo, sakydamas) Nuo šiolei mano kelias vėsne į rūmus, ir aš kalbėsiuos ne su karaliais.

Karolis (nulydi jį ligi durų, šaukdamas jam pavymui). Telydi jus sėkmė, šventasis žmogau! (Sugrįžta į kambario vidurį, sustoja ir pašiepiamai taria pats sau) Tai keistuolis! Ir kaip jis čia pateko? Kurgi dingo visi tarnai? (Nekantariai nueina prie lovos ir mostelia barškala)

Pro atviras duris įsiveržia vėjo gūsis. Draperijos beregint suliūliuoja. Žvakės užgęsta

(Karolis sušunka patamsy) Ei! Ateikit kas nors ir uždarykit langus! Vėjas viską išblaškė.

Blykstelia žaibas ir nušviečia smailiaviršūnį langą. Jo fone matyti moters siluetas

Kas tu? Kas čia? Pagalbos! Žmogžudžiai!

Griausmas. Karolis šoka į lovą ir pasislepia po antklode

Žanos balsas. Ramiau, ramiau, Karoli. Kam kelti tokį triukšmą? Niekas tavęs neišgirs. Juk tu miegi. *(Žana neaiškiai matyti prie lovos krašto, apšviesta blausios, blyškiai žalsvos šviesos)*

Karolis *(žiūri iš po antklodės)*. Žana! Ar tu šmėkla, Žana?

Žana. Kur ten, brolyti. Ar gali vargšė sudeginta mergaitė būti šmėkla? Aš esu tik sapnas, kurį tu sapnuoji.

Pasidaro šviesiau. Karolis atsisėda. Jiedu dabar jau aiškiai matyti

Tu, atrodo, jau pasenai, brolyži!

Karolis. Aš iš tiesų pasenau. Klausyk, ar aš tikrai miegu?

Žana. Užmigai, skaitydamas tą paiką knygą.

Karolis. Keista!

Žana. Dar keisčiau, kad aš esu mirusi, ar ne?

Karolis. Ar tu tikrai mirusi?

Žana. Labiau mirusiam nebegalima būti, broleli. Aš dabar vien tik siela be kūno.

Karolis. Tik pamanyk! O ar labai skaudėjo?

Žana. Kas skaudėjo?

Karolis. Ogi kai degino?

Žana. Ak, šitai! Gerai nebeprisimenu. Iš pradžių, berods, skaudėjo, o paskui viskas susimaišė, ir aš buvau lyg nesava, kol išsivadavau iš kūno. Bet, žinoma, tu nekišk pirštų į ugnį, manydamas, kad ji nedegina. O kaip tau čiaėjosi per tą laiką?

Karolis. Ne taip jau blogai. Kad žinotum, paskui aš pats vadovavau kariuomenei ir laimėdavau mūšius. Leisdavausi į griovius, ligi pat juosmens pasinėręs pur-

ve ir kraujiyje, lipdavau ant kopėčių, kai aplink krisdavo akmenų ir karštos dervos kruša. Kaip tu.

Žana. Negali būti. Negi aš vis dėlto padariau iš tavęs žmogų, Karoli?

Karolis. Dabar aš esu Karolis Nugalėtojas. Teko ir man pasidaryti narsiam, nes tu buvai narsi. O Agnesa taip pat man įkvėpė šiek tiek drąsos.

Žana. Agnesa? O kas ji tokia?

Karolis. Agnesa Sorel*. Moteris, kurią aš buvau įsimylėjęs. Dažnai ją sapnuoju, o tavęs anksčiau niekada nesu sapnavęs.

Žana. Ar ji kaip ir aš jau mirusi?

Karolis. Taip. Bet ji buvo ne tokia, kaip tu. Ji buvo labai graži.

Žana (*nuoširdžiai juokiasi*). Cha, cha! Aš nebuvau gražuolė! Truputį storžievė, tikras kareivis. Beveik kaip vyras. Gaila, kad negimiau juo, nebūčiau taip ilgai jums kvaršinusi galvų. Beje, gal ir ne, nes mano mintys visada skrisdavo dangop, ir viešpaties šlovė apšvietė mane. Todėl vis tiek, vyras ar moteris, aš būčiau nedavusi jums ramybės, kol jūs lindėjot sumurkdę nosis į purvyną. Na, o dabar pasakyk, kas atsitiko nuo to laiko, kai jūs, išminčiai, nieko geresnio nesugalvojote, kaip paversti mane žiupsniu pelenų?

Karolis. Tavo motina ir broliai kreipėsi į teismą, reikalaudami, kad tavo byla būtų iš naujo peržiūrėta. O teismas pareiškė, kad tavo teisėjai vadovavosi apgaule, klasta, šališkumu ir pykčiu.

Žana. Negali būti. Dar niekada nėra buvę doresnių teisėjų. Mulkiai juk visada degina gudresnius už save.

Karolis. Tau padarytas nuosprendis jau pakeistas, atšauktas, panaikintas, paskelbtas neveikiantčiu, neturinčiu galios ir reikšmės.

Žana. Kas iš to. Aš vis tiek sudeginta. Argi jie gali mane prikelti iš numirusiųjų.

Karolis. Jei ir galėtų, tai prieš vykdydami dar gerokai pagalvotų. Bet jie nusprendė pastatyti puikų kryžių toje vietoje, kur buvo laužas, idant būtų įamžintas tavo atminimas ir tavo išganymas.

Žana. Ne kryžius įamžins mano atminimą ir išganyimą, o atminimas apie mane ir išganymas įamžins kryžių. (*Jinai nosisuka, užmiršusi Karolį*) Aš tversiu ilgiau, negu tas kryžius. Mane prisimins ir tuomet, kai žmonės užmirš net ir tą vietą, kur buvo Ruanas.

Karolis. Štai kur tave nuvedė tavo puikybė. Kaip ir visuomet. Man regis, tu galėtum tarti bent žodelį padėkos man, kad aš galiausiai įvykdžiau teisingumą.

Košonas (*pasirodo prie lango tarp jųdviejų*). Melagis!

Karolis. Dėkoju!

Žana. Na, ar čia tik ne Pjeras Košonas? Kaip laikais, Pjerau? Kaip sekėsi po to, kai mane sudeginau?

Košonas. Nekaip. Bet aš nepripažįstu žmonių teisingumo. Tai ne dievo teisingumas.

Žana. Vis dar tebesvajoji apie teisingumą, Pjerau. Prisimink, ką tavo teisingumas man padarė! Bet kas gi tau nutiko? Tu gyvas ar jau miręs?

Košonas. Miręs. Apšmeižtas. Net ir karste jie mane persekioja. Atskyrė nuo bažnyčios mano mirusį kūną, iškasė iš kapo ir įmetė į sрутų duobę.

Žana. Tavo miręs kūnas nejautė kastuvo smūgių ir sрутų smarvės, o mano gyvas kūnas jautė ugnį.

Košonas. Bet tai, ką jie man padarė, pažeidžia teisingumą, griaua tikėjimą, pakerta bažnyčios pamatus. Tvirta žemė linguoja it išdavikiškoji jūra po žmonių kojomis ir sielomis, kai nekaltieji žudomi įstatymo vardu ir kai jų skriaudas bandoma atitaisyti, apšmeižiant tyruosius dvasioje.

Ž a n a. Nusiramink, Pjerei. Tikiuosi, kad mano atminimas žmonėms išeis į gera. O jeigu tu nebūtum manęs sudeginęs, jie manęs taip ilgai neatsimintų.

K o š o n a s. Bet m a n o atminimas bus jiems ne į gera. Aš jiems visada liksiu pikto pergalsės prieš gerį, melo prieš tiesą, smurto prieš gailestingumą, pragaro prieš dangų įkūnijimas. Pagalvoję apie tave, jie užsidegs drąsa, bet, čia pat prisiminę mane, jie jos neteks. Bet tepaliudija dievas, kad aš buvau teisus. Buvau mielaširdingas. Buvau ištikimas savo įsitikinimams. Kitaip pasielgti negalėjau.

K a r o l i s (*nusimeta antklodę ir tarytum soste atsisėda ant lovos krašto*). Taip, taip. Visada tie patys gerieji daugiausia blogybių pridaro. O štai aš! Nei aš esu Karolis Gerasis, nei Karolis Išmintingasis, nei Karolis Narsusis. Žanos gerbėjai, ko gero, dar mane pavadins Karoliu Bailiuoju už tai, kad aš jos neištraukiau iš ugnies. Bet aš pridariau už visus jus mažiausiai žalos. Jūs, kurių mintys skrieja dangop, tik ir žiūrit, kaip čia pasaulį apvertus aukštyn kojomis. O aš matau pasaulį toki, koks jis yra, ir jeigu taip sutvarkyta, vadinasi, taip ir reikia. Aš nekeliu nosies per daug aukštai nuo žemės. Na, o dabar man pasakyk, ar koks nors kitas Prancūzijos karalius padarė daugiau gero, negu aš? Ar buvo geresnis žmogus savo kukliam kasdieniniam gyvenime?

Ž a n a. Ar tu tikrai Prancūzijos karalius, Karoli? O anglai ar jau išsinešdino?

Pro užuolaidas ateina Diunua ir atsistoja Žanai iš kairės. Tuo pat akimirksniu žvakės vėl užsidega ir skaisčiai apšviečia jo šarvus ir apsiaustą.

D i u n u a. Aš ištesėjau žodį. Anglai išsinešdino.

Ž a n a. Ačiū dievui! Dabar mūsų gražioji Prancūzija yra viešpaties šalis. Papasakok, kaip kovojai, Žanai. Juk tu vadovavai, ar ne? Ar tu ligi pat mirties likai viešpaties karvedys?

D i u n u a. Aš dar nemiręs. Mano kūnas kuo patogiausiai miega lovoje Šatodene. Bet mano siela, tavošios pašaukta, atvyko čia.

Ž a n a. Tu koveisi su jais taip, kaip aš, ar ne? Ne senoviškai, derėdamasis dėl išpirkio, o taip, kaip kovojo Mergelė. Nesigailėdamas gyvybės, pakilia, bet nuolankia širdimi, kurioje nėra vietos apmaudui; negalvodamas apie nieką daugiau, tik apie Prancūzijos laisvę ir apie prancūzus? Taip, kaip aš, ar ne, Žanai?

D i u n u a. Tiesą sakant, koviausi visaip, kad tik laimėčiau. Bet mes laimėdavome tada, kai kaudavomės taip, kaip tu. Turiu tau prisipažinti, mergužele. Aš parašiau naujam teismui labai gražų laišką tau išteisingi. Gal man nederėjo leisti kunigams tave sudeginti, bet aš buvau užsiėmęs kautynėmis. Maniau, jog tai bažnyčios, o ne mano reikalas. Na, kas iš to, jei mudu abu būtume sudeginti?

K o š o n a s. Oho, visą kaltę suverčiate kunigams! Tačiau aš, kurio negali liesti nei pagyrimas, nei kaltinimas, pasakysiu, kad pasaulio neišgelbės nei kunigai, nei kareiviai, o tik dievas ir jo šventieji. Kariaujančioji bažnyčia nusiuntė šitą moterį ant laužo. Bet, kol ji degė, laužo liepsna pavirto skaisčiu triumfuojančiosios bažnyčios spindėjimu.

Laikrodīs išmuša trečią ketvirtį. Girdėti, kaip šiurkštūs vyriškas balsas traukia improvizuotą melodiją .

Pro užuolaidas įeina įžulokos išvaizdos anglų kareivis ir atsistoja tarp Diunua ir Žanos

Diunua. Koks niekšas trubadūras tave išmokė tokią nešvankią dainušką?

Kareivis. Visai ne trubadūras. Mes patys žygiuodami ją sukūrėm. Kokie ten mes ponai ar trubadūrai? Taigi matote — muzika iš pačios liaudies širdies.

Ram-tam-tram-pam-pam
Riebi mėsa ram-pam-pam
Šventas senis dram-pam-pam
Marš pirmyn ir bum-pam-pam

Prasmės jokios nėra, o žygiuoti smagiau. Jūsų tarnas, ponai ir ponios. Čia, berods, kažkas šaukė šventąjį?

Žana. Negi tu šventasis?

Kareivis. Taip, miledi, tiesiai iš pragaro.

Diunua. Šventasis, o iš pragaro?

Kareivis. Taip, kilnusis karvedy. Šiandien man laisvadienis. Kiekvienais metais gaunu. Už tai, kad kartą gyvenime padariau gerą darbą.

Košonas. Nelaimingasis! Per visą savo gyvenimą padarei tik vieną gerą darbą.

Kareivis. O aš ir negalvoju apie tai. Kažkaip savaime išėjo. Bet vis dėlto jie man jį užskaitė.

Karolis. O ką tu padarei?

Kareivis. Na, tiesiog kvailiausią dalyką pasaulyje. Aš...

Žana (*pertraukia jį, nueidama prie lovos ir atsėsdama šalia Karolio*). Jis surišo kryžmiškai du pagaliukus ir padavė juos vargšei mergaitei, kuri turėjo būti sudeginta.

Kareivis. Teisybė. Kas jums pasakė?

Žana. Nesvarbu. Ar tu pažintum ją, jei vėl pamatytum?

Kareivis. Kur ten! Tiek daug merginų, ir kiekviena nori, kad ją atsimintum, tartum ji būtų vienintelė pasauly. Toji, matyt, buvo pirmos rūšies, nes kasmet už ją gaunu laisvadienį. Taigi, kol neišmušė dvyliktos, aš esu jūsų tarnas, kilnieji ponai ir mielosios ponios.

Karolis. O po dvyliktos?

Kareivis. Po dvyliktos — atgal į tą pačią vietą, kur skirta būti tokiems, kaip aš.

Žana (*atsistodama*). Atgal į ten! Tu! Tas, kuris padavei mergaitei kryžių!

Kareivis (*atsiprašinėdamas už savo nekareivišką poelgį*). Betgi ji prašė. Ir, be to, jinai juk turėjo būti sudeginta. O ar ji neturėjo teisės laikyti kryžiaus kaip ir tie, kurie ją degino? Anie turėjo jų lig sočiai. O laidojo juk ją, ne juos. Kas čia blogo?

Žana. Aš gi tau neprikaišioju, žmogau. Bet man skaudu pagalvojus, kad tu turi kentėti.

Kareivis (*linksmai*). Ne tokios jau didelės kančios, miledi. Mat, aš buvau prątes prie sunkesnių.

Karolis. Ką? Sunkesnių negu pragare?

Kareivis. Po penkiolikos metų tarnybos karuose su prancūzais pragaras vien malonumas.

Žana *iškelia aukštyn rankas, tarsi, nusivylusi žmonija, ieškotų prieglobsčio Marijos paveiksle*

Kareivis (*kalba toliau*). Man netgi patinka. Laisvadienis iš pradžių pasirodė nuobodokas it lietingas sekmadienis, o dabar jau nieko. Jie man sako, kad aš galįs turėti laisvadienių, kiek tik noriu ir kada tik noriu.

Karolis. O kaip atrodo pragaras?

Kareivis. Ne taip jau blogai, senjore. Linksmas. Tartum vis būtum įkaušęs, o išlaidų už gėrimą — jokių. Ir kompanija ne bet kokia: imperatoriai, popiežiai, karaliai ir visokiausi kitokie didžponiai. Jie vis mane

bakšto, kam aš tai mergiščiai padaviau kryžių. Bet aš neimu į galvą. Moku jiems gerai atsikirsti. Tiesiai sakau: „Jei ji nebūtų turėjusi teisės laikyti kryžiaus, būtų atsidūrusi čia, kur jūs.“ Va šitie žodžiai ir užčiaupia jiems burnas. Daugiau nieko nebegali padaryti, tik pragariškai griežia dantį ant manęs. O aš juokiuosi ir traukiu savo seną dainelę: tam-tam-tam-pa... Ei! Kas ten beldžiasi į duris?

Visi klauso. Kažkas ilgai ir tykiai beldžiasi į duris

Karolis. Prašau.

Atsidaro durys, ir įeina senas, žilaplaukis, sulinkęs kunigas, su kvailoka, bet geraširdiška šypsena veide. Jis nutipena prie Žanos

Atvykėlis. Atsiprašau, maloningieji ponai ir ponios. Nenoriu jūsų trukdyti. Esu tik vargšas, niekam nekenksmingas anglų klebonas. Anksčiau buvau jo eminencijos Vinčesterio kardinolo kapelionas. Džonas de Stogamberis, jūsų paslaugoms. (*Klausiamai pažvelgia į juos*) Ar jūs ką nors sakėt? Aš, deja, truputį neprigirdžiu. O taip pat truputį... na, kaip čia pasakius, man ne visi namie. Bet mano kaimelis labai mažytis, vos keletas žmonių, ir aš šiaip taip susitvarkau. Parapijiečiai mane myli, o aš savo ruožtu taip pat šį tą gera padarau. Mat, aš iš garsios giminės, ir jie man nuolaidžiauja.

Žana. Vargšas Džonai! O kaipgi tu šitaip nusmuikai?

De Stogamberis. Aš visada mokau savo parapijiečius, kad jie būtų atsargūs. Aš jiems sakau: „Jei jūs savo akimis pamatytumėt tai, apie ką galvojate, imtumėt visai kitaip galvoti. Jūs būtumėt pritrenkti. Baisiai pritrenkti!“ O jie man atsako: „Taip, klebone, mes visi žinom, koks jūs geras žmogus, né musės ne-

nuskriaustumėt!“ Tai man didelė paguoda, nes aš, žinote, visiškai nežiaurus iš prigimties.

Kareivis. O kas sako, kad jūs žiaurus?

De Stogamberis. Na mat, aš vienąsyk padariau labai žiaurų darbą, nes nežinojau, kaip atrodo žiaurumas. Niekada nebuvau matęs. O čia ir yra visa esmė. Reikia pamatyti, o tada būsite atpirktas ir išganytas.

Košonas. Ar tau neužteko viešpaties Jėzaus Kristaus kančių?

De Stogamberis. O ne, ne! Visai ne tas. Mačiau jas paveiksluose, skaičiau apie jas knygoje, ir man atrodė, kad jos ištis mane labai sujaudino. Bet jos man nepadėjo. Ir ne viešpats Jėzus mane atpirko, o mergaitė, kuri mano akivaizdoje buvo sudeginta. Tai buvo siaubinga, be galo siaubinga! Bet tai mane išgelbėjo. Nuo to laiko aš pasidariau visai kitas žmogus, nors protas kartais šiek tiek ir pasimaišo.

Košonas. Nejaugi kiekvienam šimtmetį turi mirti kančiose naujas Kristus, kad išganytų tuos, kurie neturi vaizduotės?

Žana. Na, jei aš išgelbėjau nuo jo žiaurumo tuos, kuriems jis būtų parodęs savo žiaurumą, jeigu prieš tai nebūtų buvęs žiaurus man, tada, vadinasi, aš žuvau ne veltui.

De Stogamberis. O ne, tai buvote ne jūs! Aš nelabai primatau ir negaliu išsižiūrėti jūsų veido bruožų, bet tai buvote ne jūs. Anoji buvo sudeginta, ir iš jos liko tik pelenai. Ji mirė, mirė. . .

Budelis (*išlenda iš už lovos užuolaidų Karoliui iš dešinės. Lova palieka tarp juodviejų*). Ji gyvesnė negu tu, seni. Jos širdis nesudegė, ji nenuskęstų nė vandenį. Aš savo darbą mikliai dirbu. Labiau įgudęs negu Paryžiaus ar Tulūzos meistrai. Bet aš negalėjau nužudyti Mergelės. Ji gyva. Ji visur yra.

G r a f a s V o r i k a s (*pasirodo iš už lovos užuolaidų kitoje pusėje ir prieina prie Žanos iš kairės*). Ponia, sveikinu jūsų išteisinimo progą. Jaučiu, kad privalau jus atsiprašyti.

Ž a n a. Et, ką ten. Nėra reikalo.

V o r i k a s (*meiliai*). Jūs buvote sudeginta grynai politiniais sumetimais. Užtikrinu, kad asmeniškai aš nebuvau prieš jus nusistatęs.

Ž a n a. Aš negiežiu apmaudo ant jūsų, milorde.

V o r i k a s. Ačiū. Labai malonu, kad jūs mane šitaip sutinkate. Tikro išsiauklėjimo žymė. Bet vis dėlto aš turiu jus nužemintai atsiprašyti. Matote, kartais toji politinė būtinybė tampa politine klaida. O šiuo atveju kaip tik taip ir išėjo: jūsų dvasia, nors mes jus ir sudegino, mus nugalėjo. Jūsų dėka istorija mane paminės, nors aplinkybės, kuriomis mums teko susidurti, buvo ir nelabai laimingos.

Ž a n a. Taip, gal ir nelabai. Oi, koks jūs juokingas žmogus.

V o r i k a s. Šiaip ar taip, kai jus paskelbs šventąja, už savo aureolę turėsite būti dėkinga man taip, kaip šis sėkmingas monarchas už savo karūną dėkingas jums.

Ž a n a (*nusisuka nuo jo*). Aš niekam neturėsiu būti dėkinga. Už viską esu dėkinga viešpaties dvasiai, kuri buvo manyje. Bet tik įsivaizduokit, kad aš šventoji! Ką gi pasakys šventoji Kotryna su šventąja Margarita, jeigu tokia kaimietė bus pasodinta šalia jų?

Staiga kampe, dešinėje susirinkusiųjų pusėje, pasirodo į kunigą panašus džentelmenas su juodu surdutu, kelnėmis ir cilindru,— pagal 1920 metų madą. Visi spokso į jį. Paskui nebeištvėrę prapliumpa kvatotis*

D ž e n t e l m e n a s. Iš kur tokia linksmybė, ponai?

V o r i k a s. Sveikinu! Jūs išradote nepaprastai juokingus maskarado drabužius.

D ž e n t e l m e n a s. Nieko nesuprantu. Jūs su kažkokiais maskarado kostiumais, o aš visiškai padoriai apsirengęs.

D i u n u a. Bet koks drabužis, šiaip ar taip — maskaradas, išskyrus tik mūsų pačių odą.

D ž e n t e l m e n a s. Atleiskit. Aš atvykau čia svarbiu reikalu ir negaliu eikvoti laiko lengvabūdiškiems ginčams. (*Išsiima kažkokį raštą ir nutaiso sausą, oficialų veidą*) Man pavesta paskelbti, kad Žana d'Ark, anksčiau vadinama Mergele, kuri buvo tardoma specialios Orleano vyskupo sudarytos komisijos...

Ž a n a (*pertraukia*). O! Orleane vis dar mane prisimena!

D ž e n t e l m e n a s (*garsiai, norėdamas pabrėžti, jog nepatenkintas, kad buvo pertrauktas*). ...Orleano vyskupo sudarytos komisijos dabar prašo tarpininkauti, kad minėtoji Žana d'Ark būtų paskelbta šventąja...

Ž a n a (*vėl pertraukia*). Aš niekada tokio tarpininkavimo neprašiau.

D ž e n t e l m e n a s (*kaip ir pirma*). Bažnyčia stropiai peržiūrėjo prašymą pagal visus nuostatus ir, pakėlus minėtąją Žaną į šlovingųjų ir palaimintųjų eiles...

Ž a n a (*prunkštelia*). Aš — šlovingoji!

D ž e n t e l m e n a s. ...galutinai pareiškia, kad ji apdovanota herojiškomis dorybėmis ir jai teikdavosi apsireikšti patsai viešpats dievas. Nuo šiolei minėtoji šlovingoji ir palaimintoji Žana triumfuojančiosios bažnyčios bendruomenėje bus vadinama šventoji Joana.

Ž a n a (*apimta ekstazės*). Šventoji Joana!

D ž e n t e l m e n a s. Kasmet gegužės mėnesio trisdešimtąją dieną, per minėtosios palaimintosios viešpaties dukters mirties metines, visose katalikų bažnyčiose ligi pat pasaulio pabaigos bus laikomos atitinkamos pamaldos jos atminimui. Pripažįstama teisėtų dalyku statyti jos garbei koplyčias ir tokiose šventyklose ka-

binti ant altoriaus jos atvaizdą. Pripažįstama teisėtu ir girtinu dalyku, kad tikintieji suklaupę savo maldose prašytų jos užtarimo prieš viešpaties sostą.

Žana. O, ne! Ne jie, o šventoji turi klauptis ant kelių. *(Atsiklaupia, vis dar apimta ekstazės)*

Džentelmenas (sulanksto raštą ir pasitraukia prie budelio). Surašyta Vatikano bazilikoje 1920 metų gegužės mėnesio 16 dieną.

Diunua (pakelia Žaną). Miela šventoji, tik pusvalandžio tereikėjo tau sudeginti,—o išaiškinti, kas tu iš tiesų buvai, keturių šimtmečių.

De Stogamberis. Pone, aš kadaise buvau kardinolo Vinčesterio kapelionas. Visi jį vadindavo Anglijos kardinolu. Man ir mano viršininkui būtų labai smagu, kad Vinčesterio katedroje būtų pastatyta graži Mergelės statula. Kaip jums atrodo, ar ji bus pastatyta?

Džentelmenas. Kadangi šis pastatas laikinai yra anglikonų erezijos šalininkų rankose, negaliu tikrai pasakyti.

Pro langą matyti Vinčesterio Katedra, kurioje stovi Mergelės statula

De Stogamberis. O! Pažvelkit! Pažvelkit! Vinčesterio katedra!

Žana. Argi čia aš pavaizduota! Aš kur kas tvirtčiau laikiausi ant kojų.

Reginys išnyksta

Džentelmenas. Pasaulietinė Prancūzijos vyriausybė prašė mane priminti, kad gausiai statomos viešose vietose Mergelės statulos gali trukdyti transportui. Aš tai pasakau, norėdamas pareikšti mandagumą minėtajai vyriausybei, bet bažnyčios vardu turiu nurodyti, kad Mergelės arklys nė kiek ne labiau trukdys judėjimui kaip bet kuris kitas arklys.

Ž a n a. Kaip smagu, kad jie neužmiršo mano arklio.

Matyti Reimso katedra, prieš kurią stovi Mergelės statula

O šita juokinga figūrėlė — taip pat aš?

K a r o l i s. Juk čia Reimso katedra, kurioje tu mane karūnavai. Tikriausiai čia tu.

Ž a n a. O kas sulaužė mano kardą? Mano kardas niekad nebuvo sulaužytas. Tai Prancūzijos kardas.

D i u n u a. Nesvarbu. Kardą galima pataisyti. Svarbu, kad tavo siela nepalūžo. O tu — tai Prancūzijos siela.

Reginys išnyksta. Dabar matyti, kad iš abiejų Košono pusių stovi arkivyskupas ir inkvizitorius

Ž a n a. Mano kardas dar nugalės. Kardas, kuriuo nebuvo smogta nė vieno kirčio. Nors žmonės sunaikino mano kūną, tačiau savo sielos akimis aš išvydau viešpatį dievą.

K o š o n a s (*atsiklaupia prieš ją*). Merginos, dirbančios laukuose, šlovina tave, nes tu išmokei jas pakelti akis nuo žemės. Ir jos pamatė, kad tarp jų ir dangaus nėra jokios pertvaros.

D i u n u a (*atsiklaupia prieš ją*). Mirštantieji kareiviai šlovina tave, nes tu esi malonės skydas, kuris juos saugo nuo dievo teismo.

A r k i v y s k u p a s (*atsiklaupia prieš ją*). Bažnyčios kunigaikščiai šlovina tave, nes tu išaukštinai tikėjimą, kurį jų žemiška tuštybė buvo sutrypusi į dulkes.

V o r i k a s (*atsiklaupia prieš ją*). Gudragalviai patarėjai šlovina tave, nes tu perkirtai pančius, kuriais jie buvo surišę savo pačių sielas.

D e S t o g a m b e r i s (*atsiklaupia prieš ją*). Silpnapročiai seniai, gulintieji mirties patale, šlovina tave, nes jų nusikaltimas prieš tave virto jų sielos išganymu.

I n k v i z i t o r i u s (*atsiklaupia prieš ją*). Įstatymų apakinti ir sukaustyti teisėjai šlovina tave, nes tu gražinai gyvajai sielai laisvę ir regėjimą.

K a r e i v i s (*atsiklaupia prieš ją*). Pragaro nusidėjėliai šlovina tave, nes tu parodei jiems, kad neužgesinamoji ugnis — tai šventa ugnis.

B u d e l i s (*atsiklaupia prieš ją*). Kankintojai ir budeliai šlovina tave, nes tu parodei, kad jų rankos nesuteptos sielos nužudymu.

K a r o l i s (*atsiklaupia prieš ją*). Kuklieji šlovina tave, nes tu užsidėjai ant savo pečių heroizmo našta, kuri jiems per sunki.

Ž a n a. Vargas man, jei visi šlovina mane! Neužmiršk, kad aš šventoji, o šventieji daro stebuklus. O dabar man pasakykit, ar man prisikelti iš mirusiųjų ir grįžti gyvai pas jus?

Visi iš siaubo pašoka ant kojų. Kambario sienos paskęsta tamsoje, matyti tik žmonių figūros ir lova

Kaip? Vadinas, mane vėl sudegintų? Ir niekas nenori manęs priimti?

K o š o n a s. Eretikui visada geriau numirus. Mirtingojo žvilgsnis negali atskirti šventojo nuo eretiko. Pasigailėk jų! (*Išeina taip pat, kaip ir atėjo*)

D i u n u a. Atleisk mums, Žana. Mes dar nepakankamai geri gyventi su tavimi. Grįšiu į savo lovą. (*Taip pat išeina*)

V o r i k a s. Mes nuoširdžiai gailimės savo mažyčio apsirikimo. Politinės būtinybės, nors kartais ir klaidingos, bet vis dėlto diktuoja mūsų poelgius. Taigi maloniai jums leidžiant... (*Vogčiomis išsėlina*)

A r k i v y s k u p a s. Nors tu ir prisikeltum, vis tiek aš nepasidaryčiau toks, koku tu mane kadaise laikei. Aš galiu tik tiek pasakyti, kad, nors aš dabar nedrįstu tavęs laiminti, vieną gražią dieną tikiuosi sulaukti tavo palaiminimo.

Inkvizitorius. Aš, nūnai jau miręs, tądien pripažįnu, kad tu nekalta. Bet neįsivaizduoju, kaip dabartinėmis sąlygomis būtų galima apsieiti be inkvizicijos. Todėl... (*Išeina*)

De Stogamberis. O, nebeprisikelk! Kam prisikelti! Aš noriu mirti ramybėje. Atsiųsk mums ramybės, o viešpatie, šiame gyvenime! (*Išeina*)

Džentelmenas. Galimybė, kad jūs prisikelsit nebuvo svarstoma neseniai įvykusiame pasitarime dėl jūsų kanonizavimo. Aš turiu grįžti į Romą naujų parodymų. (*Oficialiai nusilenkia ir išeina*)

Budelis. Kaip savo amato meistras, aš neturiu teisės užmiršti savo profesijos interesų. Beje, pirmiausia man rūpi mano žmona ir vaikai. Man reikia laiko apgalvoti. (*Išeina*)

Karolis. Vargšė Žana! Visi pabėgo nuo tavęs. Paliko tik šis nevidonas, kuris dvyliką valandą turės grįžti atgal į pragarą. O kas man lieka? Tik pasekti Diunua pavyzdžiu ir taip pat gultis į lovą. (*Atsigula į lovą*)

Žana (*liūdnei*). Labanakt, Karoli!

Karolis (*murmtelia, įkišęs nosį į pagalves*). Lab... nak... (*Užmiega*)

Lova paskęsta tamsoje

Žana (*kareiviui*). O tu, vieninteli mano ištikimasis? Kuo tu paguosi šventąją Joaną?

Kareivis. Ko iš jų galima tikėtis — iš tų karalių ir karvedžių, vyskupų ir teisėjų bei kitokių didžiūnų? Čia, pasaulyje, jie palieka tave griovy, kol ištekęs pasakutinis kraujo lašas, o po mirties žiūrėk — visi jie pragare, nors anksčiau ir kažin kaip riedavo nosį. Štai ką aš tau pasakysiu: tu nė kiek už juos ne kvailesnė, o ko gero, gal dar ir gudresnė. (*Atsisėda, tartum rengdamasis dėl to daugiau pasamprotauti*) Mat, supranti, štai koks dalykas: jeigu...

*Tolumoje tyliai pasigirsta pirmas vidurnakčio varpo
dūžis*

*Atsiprašau... Neatidėliotinas pasimatymas... (Išeina
ant pirštų galų)*

*Paskutiniai likusios šviesos spinduliai skaisčia aureole
apsupa Žaną. Laikrodis muša toliau*

*Ž a n a. O viešpatie, kurs sutvėrei šią nuostabią žemę!
Kada ji bus verta priimti tavo šventuosius? Ar ilgai,
o viešpatie, ar ilgai?*

PONIOS VOREN PROFESIJA

„Ponios Voren profesija“ („Mrs. Warren's Profession“) parašyta 1894 m., išspausdinta 1898 m. Pirmąsyk paskaityta 1902 m. Londone.

29 psl. *Canseri-Leinas* — teismų kvartalas Londone.

41 psl. *Hercogas Velingtonas* (1769—1852) — anglų karvedys ir valstybės veikėjas, pačių dešiniųjų konservatorių partijos sluoksnių atstovas.

50 psl. *Jei ką likimo baimė ima...* — ištrauka iš Džeimso Grehemo, markizo Montrozo (1812—1850), eilėraščio.

88 psl. *Linkolno Inas* — Anglijos teisininkų korporacija, kuri ruošia juristus.

89 psl. *Ričmondas* — priemiestis vakarinėje Londono dalyje. Čia yra karališkasis parkas, mėgstama Londono gyventojų poilsio vieta.

BLANKO POSNETO TEISMAS

„Blanko Posneto teismas“ (*The Shewing-Up of Blanco Posnet*) parašytas 1909 m. Teatrinė cenzūra įžiūrėjo pjesėje dievo įžeidimą ir pareikalavo šalinti iš teksto nepagarbius išsireiškimus apie dievą. Pirmą kartą statyta 1909 m. Dubline. Išspausdinta 1909 m.

118 psl. „*Angele, kurs po dausas skrajoji, imk, o imk mane į rojų...*“ — eilutės iš anglų romanisto ir poeto Valterio Skoto poemos „Marmionas“.

119 psl. „*Nors romios jūs ir švelnios ponios, bet neišstengia jums įtikti žmonės...*“ — eilutės iš V. Skoto poemos „Marmionas“.

133 psl. „*Danielius teist atėjo*“ — žodžiai iš Šekspyro „Venecijos pirklio“ (IV veiksmas, I scena).

PIGMALIONAS

„Pigmalionas“ (Pygmalion) parašytas 1912 m., pirmą kartą pastatytas Vienoje 1913 m. Anglijoje pirmą kartą pjesė suvaidinta 1914 m. Išspausdinta 1916 m. su priedu, kuriame autorius proza pasakoja apie tolesnį veikėjų gyvenimą.

Prozinis pjesės priedas leidžia geriau suprasti, kodėl autorius savo kūrinį pavadino „Pigmalionu“ ir apibūdino kaip „romantinę istoriją“. Elizos istoriją Šo vadina romantine, nes merginos evoliucija — netikėta ir sunkiai įsivaizduojama. Tačiau tolesnis herojės gyvenimas, kurio plėsti dramine forma Šo nelaikė reikalinga, visai ne romantiškas. Eliza išteka už Fredžio. Neturėdami nei profesijos, nei materialinių išteklių, nei reikiamo praktinio patyrimo, jiedu gana sunkiai verčiasi. Nekaip sekasi jiems tvarkytis gėlių krautuvėje, kurią įsteigė po vedybų; ir jei ne pulkininko Pikeringo parama, jie visiškai nusigyventų. Eliza ir toliau draugauja su profesorium Higinsu ir pulkininku Pikeringu; santykiai su jais lieka maždaug tokie pat, kaip paskutiniajame pjesės veiksmė, kada Eliza atvirai pasakė, ką galvoja ir jaučia.

Pjesės įvykių sugretinimas su senovės graikų legenda apie Pigmalioną — ironiškas, jis taip pat turi pabrėžti, kad Elizos istorija ne tokia jau romantiška. Pigmalionas, Kipro karalius ir legendarinis skulptorius, sukūrė iš dramblio kaulo gražuolės Galatėjos statulą ir įsimylėjo savo kūrinį. Jo prašoma, meilės deivė Afroditė suteikė statulai gyvybės, ir Pigmalionas merginą vedė. Net ir pačioje pjesėje Higinsas iškyla kaip Pigmaliono parodija. Dar ryškiau tai matoma proziniame priede. XX amžiaus Pigmalionas-Higinsas neužsiliepsnojo tikra meile Galatėjai-Elizai. Kasdieniniame gyvenime, kuris visai nepanašus į romantines svajones ir sapnus, Elizai, kaip pažymi autorius, patinka Fredis ir pulkininkas, bet nepatinka Higinsas ir misteris Dulitlis. „Galatėja taip ir neįstengia nuoširdžiai prisirišti prie Pigmaliono: jo santykiai su ja per daug dangiški, kad galėtų būti labai malonūs.“

152 psl. *Kovent-Gardenas* — Londono kvartalas, kuriame yra garsus teatras. Čia yra ir žinomas Kovent-Gardeno turgus, kuriame prekiaujama daržovėmis, vaisiais ir gėlėmis.

157 psl. *soverenas* — anglų pinigais, savo verte lygus svari sterlingui.

pusė kronos — anglų pinigais, kurio vertė — aštuntadalio svaro (pustrečio šilingo).

160 psl. *šilingas* — anglų pinigais; 20 šilingų sudaro vieną svarą.

Park-Leinas — gatvė Londone, kurioje gyvena turtuoliai.

161 psl. *Čeltenhamas*, *Herou* — anglų miestai, žinomi savo mokyklomis, kuriose mokosi aukštuomenės ir turtuolių vaikai.

163 psl. *Hanvelis* (praeivis neištaria „h“) — Londono priemiestis, kur yra žinoma psichiatrinė ligoninė.

164 psl. *Kentištaunas* — darbininkų ir prastuomenės gyvenamas rajonas šiaurės vakarų Londone.

166 psl. *florinas* — dviejų šilingų vertės moneta.

168 psl. *Piranezis*, *Džiovani Batista* (1720—1778) — žymus italų graveris ir architektas.

„mecotinto“ — vario raizinių rūšis, pasižyminti labai subtiliais šviesotamsos perėjimais.

169 psl. *Belio sistema* — fonetinė transkripcija, kurios autorius buvo XIX amž. antrosios pusės fonetistas Aleksandras Melvilis Belis.

181 psl. *Bakingamo rūmai* — karaliaus rūmai Londone.

Taueris — tvirtovė Londone, prie Temzės upės; kitados garsus kalėjimas, dabar muziejus. Higinsas apie Tauerį kaip apie kalinimo bei egzekucijų vietą kalba ironiškai.

200 psl. *Morisas*, *Viljamas* (1834—1896) — anglų rašytojas ir dailininkas, aktyvus socialistinio judėjimo dalyvis. Morisas ir kiti kurie jo draugai, protestuodami prieš menko skonio masinę produkciją, gaminamą vien pelno tikslais, kovojo už tikrai meniškų, skoningų baldų, namų apyvokos daiktų ir taikomosios dailės dirbinių gamybą.

Rosetis, *Dantė Gabrielis* (1828—1882) — anglų poetas ir dailininkas, vadovavęs vadinamajam prerafaelitų sąjūdžiui, kuris stengėsi atgaivinti ankstyvojo Renesanso tradicijas. Yra nemažai nutapęs moterų paveikslų, pasižyminčių pakilia, romantine dvasia.

Bernas-Džonsas, *Edvardas* (1833—1898) — anglų dailininkas, D. G. Rosečio mokinys.

graveris, gyvenęs ir dirbęs Anglijoje.

Grosvenoro galerija — privati paveikslų galerija Londone.

Sesilis Losonas (1851—1882) — anglų dailininkas peizažistas.

201 psl. *čipendeiliškas krėslas* — krėslas, savo stillumi labai primenąs meniškų baldus, kuriuos projektavo žinomas XVIII amž. anglų baldų meistras Tomas Čipendeilis.

elžbietiškas krėslas — karalienės Elžbietos (1553—1603) laikų stiliaus krėslas.

Inigo Džonsas (1573—1652) — išmųs anglų architektas ir teatro dailininkas; jo kūryboje ryškūs Renesanso epchnos bruožai.

206 psl. *Karališkoji draugija* — seniausia ir stambiausia Anglijoje mokslo draugija (oficialiai įkurta 1662 m.).

217 psl. *Lajonelis Monktonas* (1862—1924) — anglų kompozitorius ir muzikos kritikas.

218 psl. *Erlskortas* — parodų rūmai vakarinėje Londono dalyje.

221 psl. „*La Fanciulla del Golden West*“ („Mergaitė iš Auksinių Vakarų“) — italų kompozitoriaus Džiakomo Pučinio (1878—1924) opera.

„*billet-doux*“ (tar. bije-du) — pranc. meilės laiškutis.

236 psl. „*tenka pasirinkti arba prieglaudos Skylę arba buržuazijos Karvidę*...“ — Dulitlis iškraipo posakį „tarp Scilės (Skilės) ir Charibdės“, kuriuo įprasta nusakyti iš dviejų pusių gresiantį pavojų. Scilė ir Charibdė graikų mitologijoje — pabaisos, gyvenančios abiejose jūrų sąsiaurio pusėse ir žudančios visus, kas tik pro jas praplaukia.

245 psl. *šv. Jurgio bažnyčia Hanover-skvere* — XVIII amž. bažnyčia vakarinėje Londono dalyje. Čia mėgsta tuoktis tuoliai.

SUDUŽUSIŲ ŠIRDŽIŲ NAMAI

„Sudužusių širdžių namai“ (Heartbreak House) parašyti 1913—1917 m., išspausdinti 1919 m. Pjesė pastatyta Niujorke 1920 m.; Londone pirmą kartą suvaidinta 1921 m.

269 psl. *musculus* — galysė kietų augalijoje.

263 psl. *septintas koncentracijos laipsnis* — budizmo religijoje atsiribojimas nuo išorinio pasaulio, siekiant aukščiausio žmogaus tobulumo.

271 psl. *Madzinis, Džiuzepė* (1805—1872) — revoliucinio-demokratinio italų buržuazijos sparno vadas ir ideologas italų nacionalinio išsivaduojamojo judėjimo metu. Aktyviai dalyvavo 1848—49 m. revoliucijoje, buvo glaudžiai susijęs su Garibaldžiu. Kurį laiką gyveno Londone.

Brauningai — anglų poetai Robertas Brauningas (1812—1889) ir jo žmona Elizabet Baret-Brauning (1806—1861).

282 psl. *Studentų diena* — speciali diena Nacionalinėje galerijoje Londone, kai pradedantiems dailininkams leidžiama, užsimokėjus šešis pensus, kopijuoti paveikslus.

292 psl. *Vest-Endas* — Londono dalis, kurioje gyvena daugiausia aristokratai ir turtuoliai.

298 psl. *Mahatma* — indų mitologijoje ir filosofijoje „pasaulio siela“, „aukščiausioji būtybė“.

304 psl. „...panašūs į Danielių, patekusį liūto guolin“ — biblinė legenda pasakoja apie pranašą Danielių, kuris chaldėjų karaliaus Darijaus įsakymu buvo numestas į griovį su liūtais, bet dievo „stebuklo“ dėka išsigelbėjęs nuo mirties.

334 psl. *Tenisonas, Alfredas* (1809—1892) — anglų poetas.

345 psl. *bakas* — patalpos priekinėje laivo dalyje, kuriose gyvena eiliniai įgulos nariai.

346 psl. „Visai kaip „Tristane ir Izoldoje“ — turima galvoje R. Vagnerio opera „Tristanas ir Izolda“ (1865).

356 psl. *Senasis Jūreivis*... — Hektoras ironiškai sugretina kapitoną Šotoverį su svarbiausiu veikėju iš anglų poetoromantiko S. T. Kolridžo (1772—1834) baladės „Eilės apie Senąjį Jūreivį“.

376 psl. „*Altorius jiems buvo žemė žalia, o laimino vėjo dvelkimas*“ — eilutės iš anglų romantiko Šelio poemos „Rozalinda ir Helena“ (1818).

385 psl. „*O kapitone, mano kapitone*...“ — pradinės eilutės iš amerikiečių poeto V. Vitmeno eilėraščio „O kapitone!“ (1865), skirto tragiškai žuvusiam JAV prezidentui Abraomui Linkolnui.

„...švento vandens iš Jordano upės“ — krikščionių reli-

gija laiko Jordano upės (Palestinoje) vandenį šventais, nes, pagal evangelijos padavimą, joje buvęs pakrikštytas Kristus.

ŠVENTOJI JOANA

„Šventoji Joana“ (Saint Joan) parašyta 1923 m. Pirmąsyk pastatyta Niujorke 1923 m. Londone buvo pastatyta 1924 m. Išleista 1924 m.

Sventoji Joana — prancūzų liaudies herojė Žana d'Ark (1412—1431). Šimtamečio karo (1337—1453) metu vadovavo prancūzų kariuomenei, kovojant su įsiveržusiais į kraštą anglais. 1429 m. jos vadovaujami prancūzai atmušė anglus nuo Orleano ir kitų miestų. Tačiau prancūzų feodalai ją išdavė, ir, 1430 m. patekusi į burgundų nelaisvę prie Kompjeno (netoli Reimso), ji buvo perduota anglams. Inkvizicijos teismo apkaltinta erezija, Žana 1431 m. gegužės mėn. 30 d. Ruane buvo sudeginta ant laužo.

395 psl. *Domremi* — kaimas tarp Lotaringijos ir Šampinės, prie Maso upės. Ten gimė Žana d'Ark.

397 psl. *Dofinas* — prancūzijos sosto įpėdinio titulas 1349—1830 m. Čia kalbama apie būslmąjį Prancūzijos karalių Karolį VII (1403—1461), kuris vėliau buvo pramintas Nugalėtoju.

402 psl. *Burgundijos kunigaikštis* (1396—1467) — vienas stambiausių Prancūzijos feodalų, kuris šimtamečio karo metu kovėsi anglų pusėje prieš Karolį VII.

Anglijos karalius — Henrikui VI tuomet buvo tik šešeri metai, ir Anglijos regentu buvo jo dėdė.

Bedfordo kunigaikštis — Džonas Plantagenetas (1389—1435) — po savo brolio Henriko V mirties buvo Prancūzijos regentu.

Pavainikis — Žanas Diunua (1403—1468) — prancūzų kariuomenės vadas Orleane, neteisėtas Orleano kunigaikščio sūnus.

Montaržisas — miestas Luaros departamente. Čia 1427 m. Diunua sumušė anglų kariuomenę, kuriai vadovavo grafas Vorikas.

406 psl. *Juodasis princas* — Eduardas (1330—1376), vyriausiasis Anglijos karaliaus Eduardo III sūnus, taip pramintas

dėl savo aprangos ir dėl to, kad visiems įkvėpdavo baime. 1356 m. jis prie Puatje nugalėjo prancūzus.

410 psl. *Turenė* — Prancūzijos provincija į pietus nuo Paryžiaus.

411 psl. *La Hiras* (apie 1390—1444) — prancūzų karvedys, dalyvavęs kartu su Žana d'Ark išvaduojant Orleaną iš anglų.

Zilis de Re (1404—1440) — prancūzų karvedys, dalyvavęs kautynėse prie Orleano.

414 psl. *Karolis Išmintingasis* (1337—1380) — Prancūzijos karalius, Karolio VII senelis.

426 psl. *Liudvikas Sventasis* — Liudvikas IX (1215—1270), Prancūzijos karalius.

427 psl. *Liudvikas Vienuoliktasis* (1423—1483) — Prancūzijos karalius, Karolio VII sūnus.

431 psl. *Ižambi juostelė* — juostelė, einanti nuo dešiniojo viršutinio skydo kampo ligi kairiojo žemutinio kampo. Tokia juostelė rodė, kad herbo savininkas yra neteisėtai gimęs.

439 psl. *Zargo, Menas, Božansi* — miestai, kuriuos Žana atkariavo, atmušusi anglus nuo Orleano.

Pate — miestelis netoli Orleano. Čia 1429 m. Žana d'Ark galutinai sumušė anglus.

Džonas Talbotas (1388—1453) — anglų karvedys, kuris mūšyje prie Pate Žanos d'Ark ir Diunua paimtas į nelaisvę.

441 psl. *Košonas* — Pjeras Košonas, Bove vyskupas ir Anglijos karaliaus patarėjas. Aktyviai dalyvavo teisiant Žaną d'Ark.

Voriko grafas (1382—1432) — mažamečio Anglijos karaliaus Henriko VI auklėtojas. Jo priežiūroje vyko Žanos d'Ark teismas.

449 psl. *Tūlas Husas* — Jonas Husas (1369—1415) — reformacijos vadas Čekijoje. Buvo katalikų bažnyčios klastingai suimtas ir sudegintas ant laužo.

Viklifas Džonas (1320—1384) — Anglijos religinis veikėjas, bandęs iš pagrindų reformuoti katalikų bažnyčią.

Kupranugarių varovas — Mahometas.

452 psl. *Jorkas arba Lankasteris Anglijoje* — Anglijos feodalų giminės, tarp kurių XV a. vyko kova dėl sosto (Raudonosios ir Baltosios rožės karas).

Valua Prancūzijoje — Prancūzijos karalių dinastija (1328—1589), kuri XV a. kovojo su Anglijos dinastija Lankasteriais.

454 psl. *Vieną nacią* — Šo dramos personažai ne tik samprotauja kaip XX a. žmonės, bet taip pat vartoja ir šiuolaikinius terminus.

455 psl. *Sancta simplicitas!* (Šventas neišmanymas!) — žodžiai, kuriuos neva ištara Jonas Husas ant laužo, pamatęs, kaip kažkokia senutė įmetė į ugnį žabų.

462 psl. *Senoji graikų tragedija* — užuomina į Eschilo tragediją „Prikaltasis Prometėjas“.

466 psl. *Azenkuras, Puatje, Kresi* — vietovės, kuriose šimtamečio karo metu vyko smarkios kautynės.

472 psl. *Sventojo Dominiko ordinas* įsteigtas 1206 m. kovai su erezija. Ordinas pasireiškė didžiausiu tamsybiškumu ir reakcijos gynimu, o daugelis dominikonų buvo inkvizicijos veikėjai.

480 psl. *Bažnyčią ir valstybę* — turima galvoje Šventoji Romos imperija, įkurta 962 m. karaliaus Otono I.

483 psl. *Moabas ir Amonas* — turima galvoje kraujomaišos nuodėmė.

...kad apsaugotų nuosprendžio vykdytojus — bažnytinis teismas tikrai padarydavo mirties nuosprendį, o jį įvykdydavo pasaulietinė valdžia.

507 psl. 1456 m. — Tais metais Romos popiežius Kalixtas III, siekdamas politinių tikslų, paskelbė Žaną d'Ark nekaltą ir grąžino į katalikų bažnyčią.

512 psl. *Agnesa Sorel* — Karolio VII meilužė.

520 psl. 1920 m. — Tais metais Žana d'Ark buvo paskelbta šventąja.